

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Formanden: Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til finanslov for finansåret 1. april 1970-31. marts 1971.

(Lovforslaget (nr. 56) findes i tillæg D. sp. 1, fremsættelsen i tidenden sp. 1617).

Lovforslaget sættes til forhandling.

Formanden: Jeg skal fastsætte en taletid for hvert partis ordfører eller ordførere på tilsammen højst en time i første omgang.

Lysholt Hansen: På baggrund af, at regeringens finanslovsforslag øger statens indtægter ved beskatning med 5 milliarder kr. og regner med et kasseoverskud på 1.500 mill. kr., vil jeg gerne til indledning spørge finansministeren, hvor stor en forbedring af betalingsbalancen han regner med at opnå ved at holde forbrugsstigningen nede på de 2 pct., som forslaget tilsigter. Ministeren sagde ikke noget om det ved fremsættelsen, men jeg regner med, at ministeren ved noget om det, hvis der ligger en bevidst politik bag ved finanslovsforslaget, for det er jo en ordentlig øretæve, skatteyderne får her og nu et kort halvt år efter, at man har fået én i forvejen ved forhøjelse af den statslige indkomstbeskatning.

Mit parti er som bekendt ikke noget skatnægterparti. Det har altid været vor opfattelse, at samfundet må have tilstrækkeligt med midler til løsning af de sociale opgaver, af uddannelsesopgaver og af sundhedsopgaver og de mange andre opgaver, der må løses, hvis vi skal have et stærkt samfund og et samfund, hvor det er godt for mennesker at leve.

Vi har også været villige til at anvende finanspolitikken til regulering af den økonomiske aktivitet, når det var nødvendigt for

at sikre den samfundsøkonomiske udvikling og sikre den fulde beskæftigelse, og det er en indstilling, vi ikke har ændret. Men jeg kan ikke undlade at sige, at finansministeren er en modig mand, når netop han i år forelægger et rekordbudget for statens indtægter, for det er den selvsamme finansminister, der indledte et korstog mod den forrige regering, fordi statskatterne steg. Det var den nuværende finansminister, der som oppositionsordfører i forbindelse med skattestigningen talte om, at selve bristepunktet var nået.

Dengang havde hr. Poul Møller megen personlig glæde af at gøre op, hvor stor en andel af nationalindkomsten skatter og sociale kontingenter udgjorde, og han var i stand til at mobilisere megen harme over den stadig stigende skatteandel. Siden hr. Poul Møller har sat sig i finansministerstolen, har han imidlertid glemt at orientere folketingsmedlemmerne om, hvorledes det er gået med skatterne i forhold til nationalproduktet, og det er faktisk synd, for befolkningen bør naturligvis fortsat være velorienteret også om denne side af landets og af dens egen økonomi. Befolkningen bør vide, at det også går fremad på dette punkt for den nuværende regering, selv om det vel ikke just var det, man havde ventet sig. Men kendsgerningen er, at skatter og sociale kontingenter i procent af nationalindkomsten har udviklet sig sådan: de var i 1965-66 36,9 pct., det følgende år 39,8 pct. og det sidste år med socialdemokratisk regering 40,6 pct. Under den nye regering gik vi op på 44,3 pct. og 44,9 pct., og så tager vi himmelspringet i år op til 48,4 pct. Her er altså virkelig et felt, hvor regeringen kan vise større fremgang end den forrige regering — og jeg vil næsten sige, som økonomiministeren sagde sidste år: hvad kan det ikke blive til inden næste valg? Mon ikke finansministeren skulle forsøge sig med en ny appel til sit tavse flertal, en appel, hvori han bad om en undskyldning for, at han på det groveste har gjort sine tidligere ord til skamme? Skatterne havde jo ikke nær nået bristepunktet under den tidligere regering.

Nu siger procenter måske ikke så meget; derfor har folketingsmedlemmerne måske også godt af at få gjort op i kroner, hvorledes stigningen i beskatningen har udviklet sig i de seneste finansår. Jeg kan

[Lysholt Hansen.]

nævne, at fra 1964-65 til 1965-66 steg statsindtægterne med 1.954 mill. kr., det følgende år med 2.828 mill. kr. og i det sidste socialdemokratiske regeringsår med 3.575 mill. kr. Så kom lykkens regering til, og det første år steg de med 4.276 mill. kr., det følgende år med 3.295 mill. kr. — og når vi nu ser de reelle tal, ved vi, at det er ca. 1 milliard kr. mere — og for indeværende år får vi altså et budget med en stigning på 5.326 mill. kr., og det tal skal også nok vise sig i den sidste ende ikke at holde.

I den fremsættelsestale, finansministeren holdt, lagde han hovedansvaret for udgiftsstigningen i de kommende år på de reformlove, der gennem 1960erne blev gennemført med overvældende flertal her i tinget. Vi tager gerne vor andel af ansvaret for den skattestigning, der er en følge af reformlovene. Men jeg er overrasket over, at finansministeren nu lader, som om disse udgifter kommer bag på ham, og benytter lejligheden til at understrege, at regeringen nu bestreber sig på at have det fulde overblik over de økonomiske virkninger af de forslag, man søger gennemført, ved en udbygning og styrkelse af den flerårige budgetlægning. Vil det sige, at finansministeren, da han som oppositionsordfører hetzede mod den socialdemokratiske regerings finanslove, ikke var opmærksom på, at der allerede da forelå flerårige budgetter, eller ønskede hr. Poul Møller blot ikke dengang at tage kendsgerningerne om reformlovenes udgiftsomfang med ind i sine betragtninger? Vi fortryder ikke vor medvirken til disse love og heller ikke udgifterne; men da vi hørte talen, havde vi en fornemmelse af, at finansministeren har lidt svært ved at bære sit medansvar.

Nu lover finansministeren, at stignings-takten skal blive reduceret i fremtiden. Hvor er det, han vil hente besparelserne? Ja, man får jo sine ubehagelige fornemmelser, når man hører, hvor stærkt byrdefordelingsreformen er placeret i det afsnit af fremsættelsestalen, hvor finansministeren taler om begrænsning af væksten i statens udgifter. Det bekræfter vor fornemmelse af, at regeringens formål med en ændret byrdefordeling mellem stat og kommune har været at lægge væsentligt forøgede udgifter over på kommunerne, så det kan pynte på

statsbudgettets udgiftsside. Man får også kuldegysninger ved, at finansministeren placerer socialreformen i samme afsnit af sin tale; den slags besparelser skal finansministeren i hvert fald ikke regne med socialdemokratiets støtte til.

For os er det afgørende i forholdet mellem stat og kommuner, at de nødvendige opgaver løses og finansieres på en rimelig måde, og det er ikke sket med regeringens byrdefordelingsreform. Man foregav, at man ville udligne skatteforskellene mellem kommunerne, men man har i stedet for på mange områder uddybet forskellene. Vi kender nu udskrivningsprocenten for 1970 for 346 kommuner; det viser sig, at den i én kommune er under 10 pct., i 9 kommuner mellem 10 og 11,9 pct., i 20 kommuner mellem 12 og 13,9 pct., i 68 kommuner mellem 14 og 15,9 pct., og så er der 134 kommuner, der ligger på middeltallet fra 16 til 17,9 pct. Men over dem ligger 95 kommuner med en skatteprocent fra 18 til 19,9, 19 kommuner med en skatteprocent fra 20 til 21,9 og én kommune med en skatteprocent på 22. Det vil altså sige, at 97 kommuner ligger under gennemsnittet, 115 ligger over. Man kan altså komme til at betale det dobbelte i kommuneskat ved at flytte fra en kommune til en anden.

Forklaringen er ganske enkelt den, at regeringen ikke har taget hensyn til de tre ting, der er afgørende for, om en kommune er rig eller fattig, nemlig for det første, om kommunen har lave eller høje gennemsnitsindkomster, for det andet, om kommunen har særlig store forpligtelser til at drive skoler og børneinstitutioner m. v., fordi det er en børnerig kommune, eller meget små forpligtelser, fordi befolkningssammensætningen i kommunen er en anden, og endelig for det tredje, om det er en kommune i vækst eller en kommune, der er udbygget. Regeringen vidste, at dens forslag ville give disse urimelige forskelle i kommuneskatten, men man ville hverken lytte til socialdemokratiet eller til de kommunalfolk, der pegede på og advarede mod denne byrdefordeling. Regeringen ville nemlig først og fremmest have besparelser på de fremtidige statsbudgetter.

Også i økonomimisterens redegørelse i går måtte kommunerne holde for. Ministerens udtalelse om, at

[Lysholt Hansen.]

„... prisen for denne øgede selvstændighed også er, at kommunerne fører en sund finansiel politik“

er et velrettet, men derfor ikke berettiget spark til de kommunalfolk, der gennem mange år har gjort en stor og frivillig indsats landet over. Når man så dertil hører økonomiministeren lige forud for denne udtalelse sige, at det er

„ønskeligt, at der opnås en højere selvfinansieringsgrad i kommunerne end hidtil på samme måde, som staten nu i en år-række har dækket alle sine drifts- og anlægsudgifter gennem beskatning“,

ja, så spørger man uvilkårligt sig selv, om økonomiministeren da er fuldkommen uden kendskab til, at kommunernes beskatningsmuligheder slet ikke kan sammenlignes med statens. Den eneste indtægtsmulighed af betydning, kommunerne har, er jo den direkte beskatning, medens staten har mange andre kilder at øse af.

Både finansministeren og økonomiministeren er udmærket klar over, at følgen af den gennemførte og foreslåede politik over for kommunerne vil blive, at de velhavende borgere slipper billigere i skat, og at folk med de mindre og de mellemste indtægter kommer til at betale mere. Vi ved alle, at kommuneskatten er proportional, altså at den, der har 100.000 kr. i indkomst, betaler samme procent af sin indkomst som den, der har 20.000 kr., hvorimod statsskatten er progressiv, så man af den store indtægt kommer til at betale en større procentdel i skat end af den lave indtægt. Vi er heller ikke ukendt med, at folk med store indkomster finder ud af at flytte til kommuner med lav skatteprocent for at slippe billigere i kommuneskat. Statsskatteprocenten derimod kan de ikke flytte fra. Det vil altså sige, at den overflytning af udgifter til kommunerne, som regeringen tilsigter, betyder en stigning i kommuneskatten og dermed også et større skattetryk for de borgere, der har det dårligst. Det er vel

også det, der egentlig er tilsigtet fra regeringens side — men så burde man sige det.

Kommunernes aktivitet bekymrer både finansministeren og økonomiministeren, og det er måske også rigtigt, at en del egentlig mindre heldige følgevirkninger af kommunalreformen har været, at nogle kommuner, der den 1. april 1970 skal lægges sammen med andre, i det sidste år, hvor de er selvstændige, har benyttet lejligheden til at foretage investeringer, som de ellers måtte regne med blev udskudt noget. Men jeg vil gerne understrege, at det jo er en engangsforeteelse, som automatisk ophører i 1970, og jeg advarer regeringen mod at bruge dette forhold som påskud til at lave ødelæggende indgreb over for kommunerne og deres lånemuligheder. Der er nemlig ingen grund til at pege fingre ad kommunernes opsparing. Købstadforeningens direktør har for nylig i et foredrag i Nationaløkonomisk Forening dokumenteret, at kommunerne selvfinansierer omkring halvdelen af deres samlede investeringer, og stort mere kan man vist ikke forlange med de beskatnings- og indtægtsmuligheder, som folketinget har stillet til rådighed for kommunerne. Jeg synes tværtimod, det er godt klaret i betragtning af, at mange af disse kommuner må klare deres byudvikling ved skatteudskrivning på en brøkdel af det antal mennesker, der senere skal bo i kommunen. Jeg synes også, det er godt klaret, at man i en række egnsudviklingsområder på et lavt skattegrundlag har kunnet ofre store investeringer — og fortsat må regne med at gøre det — for at kunne virke attraktiv på virksomheder; i modsat fald vil disse områder sygne yderligere hen.

Med det oplæg, økonomiministeren kom med i går om kommunernes fremtidige lånemuligheder — eller jeg skulle måske nærmere sige afskæring af lånemuligheder — sker der det, at de kommuner, der gør noget for at skabe gode forhold for borgerne, straffes, medens de, der intet foretager sig, bliver belønnet. Vi kan ikke støtte

[Lysholt Hansen.]

en sådan politik — og da slet ikke på et tidspunkt, hvor vi får oprettet en række større kommuner, der står over for at skulle løse store opgaver, hvis de ikke skal snuble i starten.

Følger man regeringens forslag, vil det sige, at kommunerne skal til over skatterne at spare op til deres investeringer i løbet af en årrække. Kommunerne har simpelt hen ikke pengene, og de har ikke statens mulighed for f. eks. at gå på det udenlandske lånemarked. Følgerne bliver derfor, at tingene ude omkring efter 1. april 1970 må gå i stå i en lang række år, indtil man har kapital sparet op. En sådan politik kan i hvert fald socialdemokratiet ikke give tilslutning til, og vi synes egentlig heller ikke, at de kommunalfolk, der har røgtet deres opgave under ansvar over for vælgerne, fortjener, at man nu, hvor de har været igennem besværet med at skabe de nye kommuner, fortjener at få det spark, som jeg synes man giver dem her.

Lad mig så vende tilbage til besparelsesafsnittet i finansministerens tale. Når socialreformen er placeret i dette afsnit, har vi altså dermed fået forklaringen på regeringens uvilje over for de forslag til sociale forbedringer, socialdemokratiet har fremsat i denne folketingssamling. Hvis vi skal samarbejde her i tinget om socialreformens gennemførelse, vil jeg håbe, at regeringen vil revidere sin opfattelse på dette område. Socialreformen skal nemlig gøre de sociale ydelser mere medmenneskelige, mere effektive og større. De skal ikke være et led i besparelser på statsbudgettet.

En ting er imidlertid de penge, det offentlige skal bruge til sin virksomhed — og jeg vil gerne sige, at vi er hjemme, når det gælder dækning af disse udgifter, ja, vi accepterer endda nogle af de udgifter, som regeringen selv har skaffet sig på halsen ved sin mislykkede penge- og kreditpolitik — en anden ting er det overskud, finansministeren ønsker at skabe sig ved at opkræve mindst 1.500 mill kr mere, end han har givet ud. Af fremsættelsestalen fremgår det klart, at formålet med dette overskud er, at befolkningens købekraft skal skæres ned. Det må vel være den endelige indrømmelse af, at man har sat udskrivningsprocenten væsentligt højere, end det var nødvendigt

for at fastholde den finanspolitiske stramning uændret. Så kan vi måske blive fri for, at finansministerens partifæller fremturer med landet over for at sige, at der er givet rabat på hr. Grünbaums skatteskala.

Hvad er nu baggrunden for den stærke finanspolitiske stramning? Ja, det er jo rigtigt, at de økonomiske resultater i 1969 svarer meget dårligt til de løfter, man gav, da man var uden ansvar og skulle give vælgerne indtryk af, at man en-to-tre kunne løse en række langsigtede erhvervsøkonomiske og samfundsøkonomiske problemer. I løbet af to år har man øget den udenlandske gæld med mere end i hele perioden fra 1962 til 1967. Selv om finansministeren tidligere har gjort et stort nummer ud af følgerne af den udenlandske gælds stigning, skal jeg ikke gøre det; jeg er sikker på, at den fantastiske udvikling, der har været i dansk industri siden slutningen af 1950'erne, har en klar sammenhæng med, at man dengang anlagde en langsigtet ligevægtsbetragtning på betalingsbalance og kapitalbalance.

Det danske samfund har gjort, hvad enhver aktiv erhvervsmand ville gøre, nemlig finansieret en del af udbygningen af produktionsapparatet ved hjælp af lån. Hvis det er en god investering, kan man tjene betydelig mere ind, end man skal bruge til afdrag og forrentning — og det har været en god investering; hvis man sætter den samlede nettogæld i udlandet i forhold til eksporten, viser det sig, at gælden i 1950 var 64 pct. af et års eksport; i 1967 var den godt nok vokset i kroner, men den udgjorde kun 44 pct. af et års eksport. Den form for gældsætning er vist, hvad man kalder en god investering.

Nu har den nuværende regering ganske vist sat gælden op på 56 pct., og hvad værre er: denne gældsætning har været en panikagtig låntagning, der skulle tætte de huller i valutakassen, som en uforstandig penge- og kreditpolitik havde fremkaldt, og ikke et led i en klar, langsigtet investeringslinje for det danske samfund. Men hvis finansministeren — og regeringen med — har taget sine erfaringer med penge- og kreditpolitikken til efterretning, kommer vi ikke ud for så drastisk et låntagningsbehov, som vi har haft i disse to år, og så kan jeg kun tilråde en fortsat udenlandsk låntagning,

[Lysholt Hansen.]

hvis man vel at mærke vil bruge den som led i en langsigtet erhvervs politik, der fører til stadig stigning i produktion og eksport. Så kan vi formentlig op gennem 1970erne fortsat øge vor udenlandske gæld og samtidig se den blive en stadig mindre del af et års eksport. Forudsætningen er imidlertid, at det sker som led i en langsigtet planlægning, og at man optager lange lån, og ikke, som regeringen nu forsøger gennem kreditstramningen herhjemme, tvinger virksomhederne til at tage korte lån. Det skaber usikkerhed.

Jeg må også sige til finansministeren, at jeg ikke forstår, han er så nedtrykt over forbrugsstigningen i 1969. Dels har befolkningen jo nydt godt af den, dels er faren for, at den fortsætter med samme styrke, ikke nær så overhængende, som ministeren synes at tro. Jeg kan godt indrømme, at forbrugsstigningen i 1969 også har overrasket os. Men forklaringen ligger lige for: flere hustruer har taget arbejde i det skattefrie år, alle, der har haft mulighed for det, har taget ekstra overarbejde, mange har udsat pensioneringen, og mange har udskudt påbegyndelsen af uddannelse for at få den skattefrie indtjening i 1969. Vi har ikke taget disse forhold tilstrækkeligt i betragtning her i tinget. Vi har regnet med, at købekraften ville udvikle sig nogenlunde som sædvanlig; altså ligesom overenskomster, dyrtidsreguleringer og indkomster for selvstændige. Vi har lagt for lidt vægt på det ekstra tilskud, som et stærkt forøget arbejdsudbud ville give til købekraften. Men det er alt sammen slut nu. Vi får ikke i 1970 et sådant ekstra tilskud til købekraften.

Byggeriets udvikling i 1969 har også bekymret finansministeren; jeg skal ikke sige meget om det, det vil hr. Helge Nielsen vende tilbage til. Men jeg skal da gerne indrømme, at jeg også hellere ville have haft en lidt lavere vækst i 1969 og så til gengæld have fastholdt denne stigning i 1970-71 og de følgende år. Regeringen har imidlertid selv ansvaret for, at stigningen har været så kraftig. Da man slap obligationsrationeringen, kunne påbegyndelsen af parcelhuse stige med 12.500 i løbet af de tre første kvartaler af 1969, hvorimod etagebyggeriet gik tilbage. Som vi ved, blev følgen, at Na-

tionalbanken lod obligationsrenten stige til 10-11 pct. Alene den stigning i boligudgiften, som det giver anledning til, vil standse byggeriets vækst, så regeringens bekymring for byggeriet skulle derfor snarere gælde faren for nedgang end faren for en fortsat stigning.

Jeg kan ikke rigtig af finansministerens tale se, om han også har været bekymret over den stimulans til den økonomiske aktivitet, der er udgået fra væksten i industrieksporten. Men han burde i hvert fald have undladt at nævne industrieksportens stigning i denne sammenhæng og i stedet for have fastslået, at den industrieksportstigning og den udenrigshandelsmæssige situation, vi har haft, har været ekstraordinært gunstig, og at det er på trods af denne udvikling, at der er skabt et betalingsbalanceproblem. Hvis den socialdemokratiske regering i 1967 havde haft lige så gunstige afsætningsforhold, havde finansministeren og hans partifæller ikke haft mulighed for dengang at bilde så mange ind, at der blev ført en erhvervsfjendtlig politik.

Heldigvis for landet kan vi regne med, at de gunstige afsætningsforhold fortsætter i 1970, bl. a. fordi mine partifæller i Vesttyskland har et noget andet syn på økonomisk politik end finansministerens ligesindede i samme land. Efter min opfattelse er udsigterne for vor handelsbalance og betalingsbalance og for renten i 1970 ikke så mørke, som finansministeren synes at tro. Men det er måske ikke engang nogen trøst for finansministeren. Finansministeren og regeringen er måske bare ude på at tegne billedet så dystert som muligt for lettere at få befolkningen til at tage den nye hestekur, man nu vil have den til at gennemgå.

Jeg har dokumenteret, at de ekstraordinære forhold, der i 1969 skabte regeringens økonomiske problemer, enten er ophørt med at virke eller meget snart vil gøre det, herunder regeringens urealistiske holdning til penge- og kreditpolitikken, og jeg må derfor spørge, om regeringen er ude på at tilrettelægge en økonomisk politik for 1970, der er baseret på forhold, som var til stede i 1969, men som nu er ved at blive historie.

Ganske vist sagde økonomiministerens i går, at regeringen lægger op til en langsigtet økonomisk politik; men det, vi indtil nu har hørt, er ikke udtryk for en sådan politik.

[Lysholt Hansen.]

Det, vi har fået præsenteret, er for det første en nedskæring af købekraften, så der ikke i 1970 bliver tale om levefods fremgang, men måske endda om direkte nedgang for hovedparten af de aktivt beskæftigede. For at nå det, bruger man dels udskrivningsprocenten, dels kommunerne, der på grund af byrdefordelingsreformen præsenterer borgerne for en gennemsnitlig stigning i kommuneskatterne på 17-18 pct. samtidig med den stærke stigning i statskatten. For det andet kommer man med en begrænsning af byggeriet gennem høj rente, kreditstramning, lavere lånegrænser, kortere løbetider for lånene samt forhøjelsen af lejeværdien i parcelhuse, for det tredje med en begrænsning af kommunernes investeringsaktivitet gennem kreditstramning og fratagelse af lånemuligheder, for det fjerde med en stærk nedskæring af mulighederne for enhver reformlovgivning, der koster penge, og endelig for det femte kommer man for erhvervslivet med en fortsat kreditstramning, der også hæmmer investeringerne i de dele af erhvervslivet, som eksporterer eller producerer til hjemmemarkedet i konkurrence med udlandet. Regeringen kan ikke i god tro præsentrere dette som sin økonomiske politik for udviklingen i 1970'erne. Det lugter mere af, at man lægger op til at kunne byde vælgerne lidt mundgodt forud for næste valg i håb om, at de så har glemt det, der er sket.

Den hårde realitet er imidlertid, at en for stærk stramning fører til stagnation i produktion og levefod, til nedgang i beskæftigelsen og nedgang i byggeriet. Det er klart, at det hjælper på renten og betalingsbalancen, men jeg spørger: er det meningen, at 1970 skal være et relativt godt år for renten og betalingsbalancen, ligesom 1968 var det, men et dårligt år for beskæftigelse og levefod? Og er det meningen, at 1971 ligesom 1969 skal være et bedre år for beskæftigelse og levefod, men et dårligt år for renten og betalingsbalancen? Det er selvfølgelig en form for langsigtet politik — godt nok ikke med henblik på den økonomiske udvikling, men mere med henblik på en valgdato; jeg tror blot ikke, at det virker. Jeg vil derfor i stedet foreslå regeringen, at den foretager nogle fornyede overvejelser, og hvis regeringen kan påvise, at der i 1970 optræder fak-

torer, som gør det nødvendigt at foretage en vis økonomisk stramning, er vi til at tale med. Men det kan ikke nytte, at man kommer med nogle økonomiske tabeller, der viser, hvordan det er gået i visse perioder af det forløbne år.

Vi mener ikke, det er rimeligt, at store dele af befolkningen skal imødesee en direkte nedgang i deres forbrug, mens andre inden for den forbrugsudvidelse på ca. 2 pct., som finansministeren siger der vil blive mulighed for i det kommende år, kan få en klækkelig forbrugsudvidelse. Det kan nok give anledning til tanker og overvejelser, at forhøjelsen af bankernes rentemarginal fra 4,03 pct. i 1959 til ca. 5,6 pct. i 1969 har bevirket, at hovedbankernes bruttoindkomst er mere end femdoblet i dette tiår, og at hovedbankernes bruttoindkomst i forhold til deres aktiekapital er steget fra 24 pct. i 1959 til 41 pct. i 1968, og tilsvarende er det i øvrigt næsten gået for samtlige banker. Det er et af de områder, der må med ind i drøftelserne, når vi skal tilrettelægge den økonomiske politik for en årække frem i tiden. Vi kan ikke lade denne del af kapitalmarkedet ude af billedet så lidt som det grå marked, som regeringens forslag vil betyde en kraftig opbakning af, og det sorte marked, som jeg også ser vil få gyldne tider. Vi må have disse ting med ind i behandlingen i den tid, det kommende udvalg nu skal arbejde, samtidig med at vi i finansudvalget begynder den gennemgang af forslaget til finanslov, som vi skal i gang med i den kommende uge.

Ivar Nørgaard: Med den begrundelse, at den økonomiske politik ventes at blive et væsentligt emne i dagens debat, har økonomiministeren i går givet tinget en samlet oversigt over regeringens planer. Da regeringens økonomiske politik hidtil ikke har været særlig præget af planer, må det siges at være en slags fremskridt, at regeringen nu søger at skitsere sine planer. Det havde naturligvis været endnu bedre, hvis der var tale om planer med konstruktivt indhold, som kunne løse vores problemer.

Socialdemokratiet er enigt med regeringen i, at det er nødvendigt at øge den samlede opsparing; men vi finder, at regeringens forslag til stimulering af opsparingen hverken er særlig effektive eller socialt ret-

[Lysholt Hansen.]

færdige. Man kan i det hele have sine tvivl om, hvor meget nettoopsparingen vil blive forøget gennem den kortere afdragstid og den større selyfinansiering, som nu bliver krævet ved finansiering af byggeriet. Den væsentligste virkning af de forslag, regeringen har fremsat på dette område, vil uden tvivl blive en direkte nedgang i boligbyggeriet. Herved bliver der ganske vist større ligevægt mellem investering og opsparing, men det sker på en for de boligsøgende højst ulykkelig måde.

Det er i det hele taget lidt ensidige planer, regeringen har lagt frem, idet man lægger næsten hele hovedvægten på en sanering eller indskrænkning af byggeri og kommunal anlægsvirksomhed. Efter vor opfattelse burde man tage alle investeringsområderne såvel som alle finansieringsformerne ind under sin bedømmelse, hvis man vil reformere dette område.

Forslagene om en opsparingspræmiering lider efter vor opfattelse af den afgørende skævhed, at det bliver dem, der ikke kan opspare, fordi de ikke har råd til det, som kommer til at betale højere skatter til dem, der er i stand til at foretage opsparingen. Hvis regeringen virkelig tillægger den private opsparing så stor vægt, som den hævder, burde regeringen, som socialdemokratiets første ordfører, hr. Lysholt Hansen, var inde på, interessere sig noget mere for forholdet for de private pengeinstitutter. Sagen er jo den, at den stigning i rentemarginalen, altså forskellen mellem ind- og udlånsrente, der har fundet sted, har været og fortsat er til stor ugunst for de private opsparere, idet det er aktionærerne i bankerne, der forøger deres formue med enorm hast: fra 1959 og til i dag fra 140 mill. kr. på ét år i bruttoindkomst til 700 mill. kr., mens sparere får en urimeligt lav forrentning af de indsatte midler. Hvis man virkelig alvorligt ville gøre noget for at stimulere den private opsparing, burde man gribe ind på dette forhold og sikre en større konkurrence mellem de private pengeinstitutter, og hvis man ikke kunne få dem til det ved at ophæve renteaftalerne, burde man selv påføre disse institutioner konkurrence, f.eks. ved at oprette en postsparebank, som kunne tilbyde højere lånerente for de ind-

satte midler, end de private pengeinstitutter gør.

Fra socialdemokratisk side har vi gentagne gange slået til lyd for en forøget opsparing gennem fondsdannelser. Tilsyneladende går regeringen nu ind på den socialdemokratiske tankegang, idet man har fremsat forslag om opbygning af en fond, der finansieres over en forhøjelse af folkepensionsbidraget. Sådan som regeringen har udformet sit forslag, bliver det imidlertid kun en fondsdannelse af navn, idet der reelt er tale om camoufleret skatteforhøjelse eller en camoufleret form for kasseoverskud. Den såkaldte fondsdannelse skal nemlig kun finde sted gennem nogle få år, hvorefter udbetalinger og indbetalinger skal være lige store. Fra socialdemokratisk side har vi ikke noget imod, at man begynder en fondsdannelse ved en finansiering over folkepensionsbidraget; det har vi jo selv stillet forslag om. Men for os er det af afgørende betydning, at der bliver tale om en virkelig fondsdannelse, som bliver ved med at opsamle kapital, sådan at fonden ligesom den svenske ATP-fond fortsat vil vokse og efterhånden vil blive en væsentlig faktor på kapitalmarkedet. Vi ønsker, at fondens midler skal kunne anvendes til yderligere formål, ikke begrænses til opkøb af obligationer. Vi kunne navnlig tænke os, at fondens midler skulle anvendes til opkøb af jord. Derved ville vi mere effektivt kunne modvirke jordspekulationen og dermed de kraftige prisstigninger på jord, og samtidig ville vi kunne sikre, at de opsparede midler blev bevaret ved den fordel, man har af at placere dem i noget værdisikkert, eftersom knaphedsprisstigningerne så ville komme samfundet og ikke spekulanterne til gode.

Netop fordi vi ønsker, at fonden skal blive en faktor, der afgørende kan bryde det nuværende magtmønster, som er kendetegnet ved kapitalkoncentration på få hænder, ønsker vi også, at lønmodtagerne skal have direkte medbestemmelse over midlernes anvendelse. Hermed tænkes på, hvordan midlerne skal placeres i kapitalgoder. Vi er enige i, at man kan lade afkastet af denne fonds midler gå til en bedre aldersforsørgelse. Vi mener, at det bedst kan gennemføres ved, at de fondsmidler, der stammer fra lønmodtagerne, henføres til en

[Lysholt Hansen.]

særlig fond med lønmodtagerledelse. Hvis man ikke ønsker at gå så vidt, mener vi, at man i det mindste må sikre, at lønmodtageren får aktiv medindflydelse på den samlede fondsdannelses styrelse.

Det største fejlgreb, regeringen har begået i den økonomiske politik, er uden for al konkurrence den hovedkuldts ophævelse af obligationsrationeringen, der fandt sted i foråret. Den førte som bekendt til en vældig likviditetsudvidelse, som har øget uligevægten både i den indre økonomi og på betalingsbalancen overordentlig betydeligt. Effektiviteterne af denne fejlagtige politik er en væsentlig årsag til, at regeringen stadig føler sig nødsaget til at gennemføre kriselovgivning.

På denne baggrund virker det forbløffende, at økonomiministeren nu erklærer, at regeringen tilstræber en ophævelse af den del af obligationsrationeringen, som endnu er tilbage, nemlig rationeringen af tillægs lånene. Det fremgår af økonomiministerens redegørelse, at man nu vil give tillægs lånene fri, men begrænse deres løbetid til 10 år. De danske grundejere modtager netop i disse dage resultatet af de nye ejendomsvurderinger, og vi ved, at ejendomsværdierne er steget mellem 20 og 100 pct. i løbet af de sidste 4 år. Kan økonomiministeren ikke se, hvilken enorm risiko han udsætter landets økonomi for ved nu at give frit slag for obligationsbelåning af disse nye, stærkt øgede ejendomsværdier? Hvis enhver, der ejer et parcelhus eller et sommerhus eller en udlejningsejendom — som i øvrigt efter forslaget vil stige meget kraftigt i værdi, når der skiftes lejer — hvis enhver, der ejer fast ejendom, frit kan bruge det velsmurte realkreditinstitutionsapparat og uden at gøre andet end at komme med sit ejendomsskema og bevise, at han nu har dobbelt så store eller 50 pct. større værdier, end han havde sidst, kan gå hen og få dette velsmurte apparat i funktion og dermed med garanti få udbetalt et lån, idet det bliver handlet på børsen, tror økonomiministeren så ikke, at man vil få langt større udbud af obligationer, end vi allerede har i forvejen, og tror økonomiministeren så ikke, at vanskelighederne vil blive flerdoblet i forhold til nu? Jeg kunne forestille mig, at enhver, der har sådan en ejendom og ønsker en ny bil, vil

gå hen og få finansieret bilen over realkreditsystemet, når der bliver frit slag for tillægs lån. Man må jo være opmærksom på, at disse ejendomsværdier for nogles vedkommende er steget med helt op til 100 pct. i løbet af de sidste 4 år, således at der er plads selv med de lånegrænser, som nu foreslås af regeringen. Jeg vil stærkt fraråde regeringen at ophæve rationeringen af tillægs låneordningen. Jeg mener, at man må have fast hånd i hanke med den fortsat; man må indskrænke tillægs lånene mest muligt, ellers vil systemet bryde sammen.

Til sidst vil jeg sige to ord om værftsindustriens forhold. Økonomiministeren sagde i sin redegørelse, at regeringen er indstillet på at videreføre denne finansieringsordning, men dog således, at de særlige rentelettelser i byggetiden bortfalder gennem ophævelse af forhåndslåneordningen. Jeg vil gerne spørge økonomiministeren, om man har beregnet, hvordan vor særlige finansieringsordning virker i forhold til de finansieringsordninger, der gælder for al værftsindustri i verden, skjult eller mindre tydeligt.

Tror økonomiministeren, at den nyordning, man nu foreslår, vil kunne sikre dansk værftsindustri i konkurrencen med de udenlandske virksomheder? Hvordan vil det påvirke konkurrenceevnen og dermed beskæftigelsen på værfterne? I modsætning til de øvrige områder, som økonomiministeren ønsker at begrænse aktiviteten på, er der jo her tale om et decideret eksport erhverv. Man må derfor gå ud fra, at der bag regeringens restriktive beslutninger på dette område ligger en grundig undersøgelse, og den vil vi gerne høre lidt om.

Helge Nielsen: I boligministerens skriftlige forelæggelse i går hedder det, at regeringen med interesse har bemærket, at alle boligforligets partier har fremsat ønsket om en revision af boligforliget af 1966. Jeg kan vel tilføje, at ikke blot har alle boligforligets partier, men alle folketingets partier fremsat ønske herom. Da statsministeren og boligministeren var til høring i den store boligudsendelse for snart 14 dage siden, var det positive ministre; nu er de ikke til at kende igen. Her sad vel hele landets befolkning foran TV-apparaterne og så, hvordan de lovede og lovede; de var så positive over

[Hølge Nielsen.]

for de problemer, der blev rejst, både når det gjaldt det økonomiske, når det gjaldt de sociale problemer, og når det gjaldt fremtidens bolig. Alle — vel også oppositionen — troede på, at de mente det, de lovede.

Men 14 dage senere serverer man denne buket. Det er for det første en buket, der vil give et lavere antal lejligheder pr. år. For det andet vil den friste alle bygheirer til at bygge mindre lejligheder, mere skræbde lejligheder, altså bygge fortidens og ikke fremtidens bolig. For det tredje vil den fordyre boligen i såvel nybyggeriet som i den gamle boligmasse. Vildskuddene i boliglovgivningen siger man ikke meget om — jo, ejerlejlighederne, men ikke noget, der angriber ondets rod. Hvad med de påtænkte lejeforhøjelser i den gamle boligmasse? Skal de fortsat gå i husejernes lomme, på samme måde som de gjorde det ved boligforliget i 1966? Og hvad med de yderligere forhøjelser på 25 pct., som vi har set omtalt i aviserne, vel især i aviser, der står regeringen meget nær? Det har vi ikke hørt noget om.

En revision af boligforliget på disse vilkår tvivler jeg stærkt på at man kan få andre end regeringspartierne folketingsgrupper til at stemme for. Boligministerens gode vilje i TV og på boligstævnet på LO-skolen i september måned kommer ikke til udtryk her, hvor den skal omsættes i praktisk lovgivning. Hvad var det, boligministeren sagde på det omtalte boligstævne? Jeg tillader mig et par korte citater fra bladet Boligen oktobernummer:

„Vi må søge at løse finansieringsproblemerne på en sådan måde, at det ikke sker på bekostning af byggeriets omfang.“

Og videre:

„... at man koncentrerer samfundets kræfter om at yde støtte til den tidssvarende og brugbare, men ikke luksusbetonede bolig.“

Det oplæg, boligministeren har givet folketinget, er ikke givet i denne ånd, og jeg vil da gerne sige, at det skuffer mig.

Må jeg til de enkelte forslag sige følgende: ministeren bebuder allerede nu, at regeringen ikke agter at lade rentesikringen fortsætte ud over 1973-74. Jeg må først spørge ministeren, hvor han ved det fra.

Har ministeren glemt, at vi får et folketingsvalg inden da, så det formentlig og forhåbentlig ikke er denne regering, der skal tage stilling til dette spørgsmål? Vi har fra socialdemokratiets side fremsat vore forslag om at udvide den sociale kvota fra de nuværende 13.000 til 18.000 rentesikrede boliger pr. år. Det er vor opfattelse, at en sådan udvidelse er nødvendig af hensyn til planlægningen i byggesektoren, og vi mener også, at rentesikringen bør fortsætte efter 1974. Vi har tidligere under drøftelser af boligproblemerne peget på, at en fast lav byggerente for hele byggeriet, såvel det private som det sociale, er en mulighed under forudsætning af, at der bliver de samme vilkår for hele byggeriet; det har man til dette øjeblik afvist, men vi er stadig parat til at snakke om en sådan fast rente for vort byggeri fremover.

Boligministeren siger nok, at man vil overveje en udbygning af boligsikringsordningen, så de sociale hensyn bliver tilgodeset. Betyder det, at boligministeren vil følge vort forslag om pristalsregulering af boligsikringsordningen med tilbagevirkende kraft, så ordningen igen kan blive det værd for boligtageren, som den var i 1966, da vi gennemførte loven, og således at den forringelse, der er sket, kan blive imødegået og fortsat udhuling stoppet? Er ministeren parat til at gennemføre en boligsikringsordning, der holder lejere skadesløse for de øvrige lejefordyrende forslag, ministeren har i sin buket? Det stiller jeg mig tvivlende over for, men jeg afventer spændt ministerens svar.

Et af det gamle boligforligs uheldige punkter var de lejeforhøjelser i den gamle, private boligmasse, som gik i de forkerte lommer. Nu kommer man igen; man konstaterer, at svælg mellem nybyggeriet og lejen i den gamle boligmasse bliver større og større, og så skal den gamle boligmasse igen holde for. Så længe en regerings fejlslagne økonomiske politik skal forsøges rettet op gennem en fordyrelse af nybyggeriet, kan der ikke være tale om en udligning, hvad enten dette sker ved frivillige aftaler eller på anden måde; det vil i så fald blive en evindelig legen katten efter musen.

Jeg er meget interesseret i at høre, hvor boligministeren har tænkt sig at anbringe de penge, der skulle komme ind ved så-

[Helge Nielsen.]

danne huslejeforhøjelser. Skal de anbringes i den bolig- og byggefond, vi har foreslået, og som skulle billiggøre nybyggeriet gennem støtte til grundmodning og opkøb af jord til boligformål — den boligfond, som denne regering kastrerede som en af sine første heltedemodige gerninger?

Må jeg om forhandlingerne mellem lejerens LO og grundejerne i øvrigt sige, at det er min opfattelse, at ministeren lægger alt, alt for megen vægt på det brev fra de to organisationer, der er tilgået boligudvalget; for mig at se er der kun tale om forhåndsdrøftelser og meget få eller slet ingen realiteter.

Også ejerlejligheder har socialdemokratiet stillet forslag om; vi er af den opfattelse, at ejerlejligheder i den bestående boligmasse er en uting, et boligmarkedets sorte børs, og vi ønsker ikke at støtte dette marked.

På parcelhusområdet er jeg lige ved at sige, for at gentage en gammel floskel, at regeringen nu med sine forslag har sænket den sorte hånd over den lille mands lille parcelhus.

Vedrørende finansministerens forslag om 4 pct. af 14. alm. vurdering som værdien af egen bolig i alle nye parcelhuse uanset størrelse, pris og indretning samt ved ejerskifte fra og med i dag mener vi ikke, det er en løsning, som er socialt retfærdig. Hr. Henry Christensen havde jo antaget socialdemokratiets forslag og rejste land og rige rundt med det, og de radikale havde udtrykt velvilje for det samme forslag, så hvorfor ikke foreslå det, som man er sikker på havde stort flertal i denne sal, altså en ordning der som den svenske lader procenten for lejeværdien stige i takt med husets værdi? Må jeg her minde om, at der er mange parcelhusejere, der ingen fordele har af den nuværende ordning, og som kun kan hjælpes gennem en boligsikringsordning.

Må jeg gå ud fra, at boligministerens ord på det tidligere omtalte boligstævne stadig står ved magt? Her sagde boligministeren vedrørende lejeværdibestemmelserne i familieshuse:

„En ændring kan bestemt ikke gennemføres uden enighed mellem boligforligets partier.“

Det var på det tidspunkt, da den konserva-

tive gruppeformand og finansministeren havde afvist enhver tanke om overhovedet at røre ved selv de mest luksusbetonede parcelhuses skattefordele. Agter regeringen at gennemføre dette forslag uden socialdemokratiets medvirken og dermed, med boligministerens ord in mente, at sprænge boligforliget?

Må jeg også i denne forbindelse pege på de problemer, der opstår, når tjenestemænd forflyttes fra by til by, og vel ikke mindst de problemer, der opstår ved flytningen af hæreens materielforvaltning til Hjørring. Jeg vil gerne høre, om boligministeren eller finansministeren har nogle ting i lommen til at klare de problemer, der opstår i så henseende.

Boligforliget af 1966 havde det klare sigte at forbedre vilkårene for lejerne i den nye boligmasse; at forbedre vilkårene for nybyggeriet var det centrale i dette forlig. Der var mange skønhedspletter i det, som vi har stillet forslag om at fjerne, men man har hver gang fra regeringens side fortalt os, at det var brud på boligforliget, når vi fremsatte sådanne forslag.

Jeg må anse de forslag, regeringen her kommer med, for klare forringelser af boligforliget og derfor efter min opfattelse et klart brud på hele ånden i boligforliget.

Både hr. Lysholt Hansen og hr. Ivar Nørgaard har været inde på de problemer, der rejser sig for kommunerne, og problemerne vedrørende vort realkreditsystem, så jeg skal her henviser til deres bemærkninger og kun til slut komme med et par generelle, men efter egen opfattelse vigtige betragtninger.

Kan det være rigtig politik over for de boligsøgende, at det er dem, der skal løse problemerne? Er boligen, som statsministeren mente det under åbningsdebatten, et spørgsmål om forbrugvalg? Er det udelukkende et valg mellem den firhulede og en bolig? Er det virkelig statsministerens opfattelse, at vort lands allerstørste sociale menneskelige problem kun er et spørgsmål om forbrugvalg? Under bolighøringen, eller hvad det nu var for et fint ord, man havde kaldt den udsendelse, fik landets vælgere ikke dette indtryk, hverken af statsministerens eller af boligministerens udtalelser. Jeg vil gerne spørge: har statsministeren fortrudt sin udtalelse under åb-

[Helge Nielsen.]

ningsdebatten, eller var det TV-udsendelsen, der gav vælgerne et forkert indtryk af, hvad det var, statsministeren mente? Jeg indrømmer, at det ofte kan være svært at finde ud af det.

Både boligministeren og økonomiministeren er i deres indlæg stærkt inde på, hvor belastende vor boligpolitik er for økonomien. Jeg er enig med dem begge så langt, at det er mange penge, ca. 5 milliarder kr.; der hvert år investeres i nybyggeri; men det er trods tallenes størrelse alligevel kun 4 pct. af vort nationalprodukt, der går til lønningen af landets vigtigste problem. Jeg er klar over, at det er et spørgsmål om prioritering. Det er også et spørgsmål om vilje, ikke bare om kønne ord. Er denné vilje til stede? Er man klar til at ofre det, det koster at løse vor tids største sociale og menneskelige problem? Er man klar til at løse fortidens, nutidens og fremtidens boligproblem, så er vi også parat. Hvis ikke, ja, så må vi vente, til der er skabt et andet politisk klima i denne sal.

Den løsning, der her er foreslået, er ingen løsning. Det er igen en stramning af de økonomiske vilkår for boligbyggeriet. Det er en løsning, der giver det grå pengemarked forbedrede vilkår. Her er ingen anvisning på, hvordan vi får stoppet udviklingen inden for de områder, der mere end noget andet kan være med til at fordyre boligerne helt urimeligt: priserne på kapital og priserne på jord. Det foreslåede vil fordyre boligen både i det gamle boligbyggeri og i nybyggeriet. Det vil gøre det meget vanskeligt at bygge eget hus, og det vil umuliggøre den sanering af vore usunde boliger, som vi alle ellers er tilhængere af. Socialdemokratiet har gennem sine forslag anvist den vej, der skal følges, for at vi kan nå det mål, vi ønsker.

Jørgen Jensen: Ved fremsættelsen af finanslovsforslaget udtalte finansministeren, at hovedformålet med regeringens finanspolitik bestræbelser ikke er at få penge i

statskassen, men at få ligevægten i den samlede danske økonomi genoprettet. Hensynet til valutabalancen indtager her en central plads; og vi har nu lov til at sætte dette hensyn i forgrunden, efter at vi har nået en så høj beskæftigelse. Vi har også lært af forårets valutakrise.

Jeg er ganske enig med finansministeren i disse betragtninger. Vi er for en tid endnu nødt til at føre en stram finanspolitik; og en sådan er finanslovsforslaget for 1970-71 udtryk for. Mange mennesker er nok blevet noget chokeret over de store tal i forslaget. Det er nær ved 34 milliarder kr. i udgifter og godt 32 milliarder kr. i indtægter. Statens virksomhed griber om sig, og beløbene vokser år for år. Det er en følge af flere ting, dels af den almindelige samfunds- og erhvervsudvikling, dels af de politiske beslutninger; lovgivningsmagten har taget. Regningen på de reformer, vi allerede har gennemført, er nu ved at forfalde. Finansministeren har i sin tale nævnt en række eksempler på store omkostningsforøgelser som følge af de senere års lovbeslutninger såsom fuld folkepension, forbedret invalidepension og en række andre sociale ydelser, boligsikring og rentesikring, u-landsbistand, ungdommens uddannelsesfond, udbygningen af universiteterne o. s. v. Det er alt sammen formål, som vi her i denne sal stort set har været enige om, men de koster altså, og vi gjorde os næppe helt klart, hvor meget de ville komme til at koste tilsammen, da vi vedtog de pågældende love.

Det foreliggende finanslovsforslag indeholder en reel udgiftsstigning på ca. 7 pct. Dette er mindre end tidligere. For få år siden steg budgettet med en halv snes procent om året. Ifølge de foreliggende budgetoverslag frem til 1973-74 vil udgiftsstigningerne blive yderligere kraftigt reduceret i disse år til 3 à 4 pct. pr. år. Der er altså kommet en anden tendens frem. Stignings-takten i statens udgifter er for nedadgående, og det hilser jeg med tilfredshed. Det er udtryk for regeringens bevidste bestræbelser for at holde igen og tilpasse statsfi-

[Jørgen Jensen.]

nanserne til den forventede almindelige økonomiske udvikling. Jeg ser det også som et resultat af en forbedret planlægning. Med 7 pct.s stigning i udgifterne til næste år kommer vi alligevel op på et højere tal end den stigning, vi kan vente i produktionen i 1970. Den skønner man vil blive på ca. 4 pct. mod omkring 7 pct. i indeværende år. Vi nærmer os nu stærkt den fulde kapacitetsudnyttelse for landets økonomiske ressourcer, og dette er et vægtigt motiv for at føre den stramme finanspolitik videre. Der er meget at glæde sig over ved den økonomiske udvikling i 1969, men der er også noget at være bekymret over.

På kreditsiden står den høje beskæftigelse, den stigende produktion i industrien, i andre byerhverv, ikke mindst i byggeriet, og også i landbruget. Industrieksporten har sat rekord med en stigning på ca. 20 pct. Omsætningen og forbruget er steget betydeligt.

På debetsiden står først og fremmest det stærkt forøgede underskud på handelsbalancen og på betalingsbalancen. Det danske samfund har som helhed brugt mere, end det har produceret. Det er desværre ikke noget nyt, eftersom vi har gjort det i hele det tiår, der nu er ved at ebbe ud, men det kan ikke fortsætte. Vi har oplagt en forsvag valutastilling, både fordi importen er forøget så stærkt, og fordi vi er blevet hårdt ramt af uroen på det internationale valutamarked. Derfor måtte ikke alene finans-, men også pengepolitikken strammes i år.

Vejen ud må være i rimeligt omfang at lette det indenlandske efterspørgselspres, så der kan stilles tilstrækkeligt mange produktionskræfter til rådighed for eksporterhvervene og de grene af erhvervslivet, der står i en typisk konkurrencesituation over for udlandet. Dette tilstræbes altså gennem finanslovforslaget med dets kasseoverskud på ca. 1½ milliard kr. Men samme formål søges opnået gennem de foranstaltninger, der er omtalt af økonomiministeren i hans redegørelse i går, og om hvilke der fremsættes konkrete lovforslag.

Det er givetvis nødvendigt, også på længere sigt, at tilstræbe en bedre balance i vor økonomi; ellers kan vi ikke opretholde en god økonomisk vækst og en høj beskæfti-

gelse samt en nødvendig rimelig balance over for udlandet. Der skal altså både føres en smidig finans- og pengepolitik og en fast langsigtet politik. Regeringen har i år ikke tøvet med at gribe ind, og Nationalbanken har det heller ikke i akutte situationer. Ved at reformere nogle af de fundamentale forhold, ikke mindst på kapitalmarkedet, kan vi lette finans- og pengepolitikken på længere sigt.

Det danske samfund står over for vældige investeringskrav i de kommende år. Vi lever i et dynamisk samfund, hvor der sker store ændringer i erhvervsstrukturen og også f. eks. i forbrugsmønstret. Kapital er noget af det vigtigste her. Derfor må opsparringen forøges, og de forslag, økonomiministeren omtalte, tilsigter dette. Det drejer sig ikke mindst om opsparring til boligformål og til den offentlige pensionsordning. Obligationsmarkedet er såre vigtigt i denne forbindelse. Det ærede medlem hr. Poul Schlüter vil på det konservative folkepartis vegne nærmere redegøre for vort syn på disse overordentlig betydningsfulde spørgsmål.

Skal vi holde igen, og skal vi have hold i den offentlige økonomi, er en god og effektiv planlægning absolut nødvendig. Derfor er det meget nyttigt og hensigtsmæssigt, at regeringen også i år har fastlagt budgetteringsrammer for finanslovforslaget og desuden indført personalelofter. Jeg er helt enig i denne omlægning af budgetteringsmetoden. Der må oplagt være et nøje samspil mellem den centrale planlægning og budgettering ud fra generelle vurderinger og de konkrete ønsker, som de enkelte styrelser fremlægger. Man må starte med de almene hensyn og lade de mere afgrænsede ønsker tilpasse sig derefter. Men disse synspunkter kan ikke anvendes over for den store del af budgettet, som de lovbundne udgifter udgør, og de stiger stærkest.

Det ville være særdeles fornuftigt, om regeringen og folketinget i den kommende tid nøje gennemgik disse lovbundne udgifter. Der må være en stærk formodning for, at der kan ændres i nogen grad i ældre love, som på et vist tidspunkt er gennemført, fordi de pågældende formål da havde en høj prioritet. Senere hen kan vi ønske at prioritere anderledes, og nogle udgifter må da vige for andre.

[Jørgen Jensen.]

Indførelsen af personalelofter kan jeg også give min tilslutning til. De tal, som finansministeren nævner i anmærkningerne til finanslovsforslaget om antallet af normerede heltidsstillinger i det kommende år, viser en kraftig neddæmpning af væksten i statens personale i forhold til tidligere oversigter. Det er også nødvendigt at fastholde denne linje, når vi ved, at den samlede tilgang til arbejdsmarkedet er stærkt reduceret i 1970'erne, og når vi ved, hvor stærkt behov der er for arbejdskraft i erhvervslivet.

Det må i øvrigt hilses med tilfredshed, at man nu vil gøre en virkelig anstrengelse for at rationalisere statens administration. Her til vil forhåbentlig også kommunalreformen kunne bidrage.

Jeg skal slutte med nogle bemærkninger om de budgetoverslag for finansårene 1971-72 indtil 1973-74, som finansministeren fremlagde i forbindelse med finanslovsforslaget. Det er fjerde gang, en finansminister i forbindelse med finanslovsforslaget forelægger sådanne budgetoverslag. Det er vel rimeligt at rejse spørgsmålet, om disse budgetoverslag nu har fundet den rigtige form, om de indgår i budgetproceduren på den rigtige måde. Baggrunden for, at jeg rejser dette spørgsmål, er en fornemmelse af, at budgetoverslagene ikke udnyttes nok, ikke fuldt ud, hverken af politikerne eller af pressen, det vil sige offentligheden.

Der er ingen tvivl om, at budgetoverslagene er blevet et værdifuldt led i den statsfinansielle planlægning. Flerårig budgettering er en forudsætning for bedre styring af finanserne. Men herudover er budgetoverslagene et væsentligt supplement til anmærkningerne til finanslovsforslaget.

Vi må vist erkende, at disse anmærkninger trods de udmærkede indledende oversigter ikke er let tilgængelige; det gælder både form og indhold. Vi er jo efterhånden blevet vant til, at anmærkningerne bliver større og større. Denne udviklingstendens er fortsat i år, hvor anmærkningerne — for at sige det på den måde — vejer ikke mindre end 1,8 kg. Når indholdet også er tungt, er det en følge af selve formålet. Finansloven og herunder forslagens anmærkninger er et administrativt instrument, der giver de enkelte styrelser dispositionsbeføjelser.

Heraf følger umiddelbart, at anmærkningerne aldrig kan blive af romanagtig karakter; de vil altid være læserfjendske.

Her er det, at budgetoverslagene kommer ind på en god måde. De tjener et dobbelt formål. Ved siden af at være et administrativt instrument navnlig ved den interne fastlæggelse af budgetteringsrammerne har de et pædagogisk og oplysende sigte, nemlig at belyse de store linjer i den offentlige udgiftspolitik. Alle, der beskæftiger sig med statens finanser, ved, hvor betydningsfuldt det er til stadighed at kunne fastholde et samlet overblik over den store mangfoldighed af udgiftsstrømme. Vi møder hver dag nye forslag og ønsker om statslig aktivitet, og betragtet isoleret ser disse forslag og ønsker næsten altid særdeles rimelige og fornuftige ud. Men de må vurderes på baggrund af det samlede udgiftsmønster, og dette udgiftsmønster får vi netop godt belyst i budgetoverslagene.

Men hvem studerer disse budgetoverslag? Efter den beskedne presseomtale, de har fået, kunne det tyde på, at pressen, og dermed som før nævnt også offentligheden, næsten ikke har lagt mærke til dem. Det vil jeg beklage, for disse overslag giver en lang række værdifulde oversigter; det gælder både indledningen og flere af de tekstmæssige beskrivelser af ministerområderne.

En finansminister har som bekendt mange opgaver, og en af disse er at være pædagog, bl.a. på den måde at han skal vejlede den interesserede del af befolkningen til at forstå de store linjer i udgiftspolitikken. Jeg vil ikke sige, at en sådan forståelse er en tilstrækkelig betingelse for at skabe forholdsvis tilfredse skatteydere; men den er utvivlsomt en nødvendig forudsætning derfor. Jeg skal derfor gerne henstille til finansministerens overvejelse, om han, også i sin egen politiske interesse, ikke bør søge at gøre sine budgetoverslag lidt mere læsertiltrækkende og umiddelbart forståelige. Jeg tror, det kunne være muligt også uden at slække på det administrative hensyn, der som før nævnt også ligger bag disse værdifulde overslag.

De nye budgetoverslag indeholder i øvrigt en interessant nydannelse, nemlig et forsøg på en budgetanalyse, altså en mere systematisk belysning af udviklingen over en årrække bagud. Vi kan konstatere, som

[Jørgen Jensen.]

jeg allerede én gang har nævnt, at statsudgifterne stiger fra år til år, og vi synes at måtte finde os dermed. Ja, der er nogle, der mener, at denne stigning efterhånden har fået karakter af en naturlov, som vi må bøje os fuldstændig for. Men spørgsmålet er, om denne stigning er helt så uafvendelig. Mon en nøjere belysning af udviklingen over en kortere årrække bagud ikke ville kunne afsløre, at selv om den væsentligste del af stigningerne kan forklares ved forhold, som var kendt, og som også er blevet taget i betragtning på beslutningstidspunktet, er der måske en del af stigningen, som ikke lader sig forklare umiddelbart og derfor netop trænger til at blive trukket frem. Her er nok et punkt, som finansministeren i første række, men også de øvrige ministre, bør se nærmere på.

Må jeg om disse budgetoverslag endelig sige, at ligesom den flerårige budgettering er et vigtigt administrativt instrument for regeringen og for lovgivningsmagten, er den en værdifuld vejledning for de dele af erhvervslivet, der påregner at kunne forsyne det offentlige med varer og tjenester. Det er derfor betydningsfuldt, at oplysningerne i budgetoverslagene gives i en så detaljeret form som muligt, således at disse, skal vi sige potentielle leverandører får mulighed for i god tid at indstille sig på at afgive tilbud på de pågældende områder. Dermed opnår man en mere effektiv udnyttelse af vore samlede økonomiske ressourcer, og det er vi oplagt alle interesserede i.

Med disse bemærkninger skal jeg tilsige det konservative folkepartis støtte til en grundig behandling af finanslovsforslaget og dets tusindtallige enkeltheder i finansudvalget i de kommende måneder samt støtte til forslagens gennemførelse med de ændringsforslag, som vi ved uundgåeligt kommer til sin tid.

Mit parti er, som det vil fremgå af mine bemærkninger, enig med regeringen i finanslovsforslagets principielle indhold, herunder videreførelse af den finanspolitiske stramning.

Poul Schlüter: På grundlag af den række reformforslag, regeringen nu har dels fremsat, dels bebudet, synes jeg det ville være naturligt at trække et par hovedlinjer op af

den politik, som har været ført, siden regeringen blev dannet.

I foråret 1968, straks efter regeringens tiltrædelse, var linjen at forhøje momsprocenten og at beskære finansloven for en række udgifter, som var indeholdt i det oprindelige forslag.

Der var ingen tvivl om sigtet hermed, det var at genoprette den mistede balance i samfundsøkonomien og at imødegå prisstigningstendenser, som let ville gøre sig gældende efter devalueringen før årsskiftet. Resultatet udeblev ikke. Vi fik stabilitet.

Senere viste det sig, at dette at skaffe ligevægt var et spørgsmål om en hårfin balance. Forudsætningerne for den økonomiske politik forskyder sig jo hele tiden. Der kom en fase med fare for stor ledighed, men da det skete, lempede regeringen, især over pengepolitikken, i sommeren og i efteråret 1968. Disse justeringer havde også et klart sigte: for det første at sikre den fulde beskæftigelse og for det andet at bringe byggeriet ud af det dødvande, som var karakteristisk for regeringsskiftet.

Da vi nåede frem til foråret 1969, var der klare tegn på et for kraftigt efterspørgselspres. Regeringen handlede hurtigt. Den fremlagde og fik gennemført forslag om afgifter, og man fastlagde en udskrivningsprocent, som jeg gerne skal erkende havde det mål at skaffe en overbudgettering i det kommende år. Atter var linjen klar: gennem en finanspolitisk stramning at imødegå det for store efterspørgselspres.

Der har været en ganske klar linje igennem denne politik fra begyndelsen og frem til dette øjeblik. Sigtet har været at skabe og at fastholde balancen i den danske samfundsøkonomi.

Hvis man i dette øjeblik skal betragte den danske økonomi, kommer jeg til det resultat, at for i alt fald en øjeblikbetonet iagttagelse er de positive træk i den økonomiske situation aldeles overvejende. Vi har en høj beskæftigelse, vi har flere i arbejde end nogen sinde før; vi har endog et ikke ubetydeligt behov for fremmed arbejdskraft. Oppositionens i tæt tempo gentagne advarsler om stor ledighed er i ordets virkelige betydning gjort grundigt til skamme. Vi har en større produktion end nogen sinde; vi har set en væsentlig fremgang i vor industrieksport. Kaster vi blikket på

[Paul Schlüter.]

boligområdet, kan vi konstatere et større boligbyggeri end nogen sinde før. I september i år omkring 66.000 lejligheder og andre boliger under opførelse. I første halvår af 1969 6.500 flere færdiggjorte boliger end i samme halvår af 1968. Hvis vi ser på statens almindelige aktivitet både med hensyn til anlæg og drift, kan ingen med rette tale om stagnation. Ser vi på kommunernes virksomhed, er der ligeledes tale om, at man stadig har udvidet — også i de sidste år — den offentlige service både på skoleområdet og på socialområdet. Ser vi på borgernes forbrug, så må enhver erkende, at levestandarden i de sidste år har fortsat stigningstakten; levestandarden er højere, end den nogen sinde har været.

Disse positive træk i den danske økonomi kalder jeg altså de overvejende, og jeg understreger: for en øjeblikksbetonet iagttagelse. For på den anden side ville det være ansvarsløst at lukke øjnene for den kendsgerning, at al denne succes har en sart achilleshæl. Den hæl er det store underskud på vor betalingsbalance.

I det sidste år har dette underskud fået særlig næring af den omfattende valutaspækulation i foråret mod marken og af en forrygende importstigning, især når det drejer sig om færdigvarer. Men alligevel, der er tale om en mangeårig skævhed i den danske økonomi. Gennem 1960erne har vi oparbejdet en meget stor kortfristet gæld til udlandet. Vi har erfaret, hvor farligt dette kan være, når man har for begrænsede valutareserver. Derfor må man se i øjnene, at uden en justering af de grundlæggende økonomiske kræfter kommer vi ikke underskuddet på betalingsbalancen til livs. Og jeg vil gerne sige, at dette må erkendes af ethvert parti, der har eller i dette øjeblik kunne have andel i regeringsansvaret.

Det var også derfor, statsministeren i åbningstalen meddelte, at regeringen i efterårets løb ville fremsætte forslag med det formål netop at rette de grundlæggende mangler i den danske økonomi; ikke bare med kortsigtede, men med langsigtede virkninger. Det finanslovsforslag, hr. Jørgen Jensen på mit partis vegne netop har behandlet, er bemærkelsesværdigt ved en meget kraftig overbudgettering. Ingen kan være i tvivl om regeringens hensigt med

dette. Ved siden af den stramme pengepolitik, der foreløbig må føres, er det tanken at anlægge en stram finanspolitik og også en stram udgiftspolitik. Denne linje er — for at bruge et billede, der er anvendt næsten til hudløshed — medicinen, som skal få patientens feber til at falde, bringe ham ud af krisen, men heller ikke mere.

Nu er det jo ikke så fænomenal en kunst i sig selv at fremsætte et finanslovsforslag, der bygger på et kasseoverskud af størrelsen 1,5 milliarder kr., selv om det, bevares, kræver dristighed. Kunsten består i at have dette overskud, når året er gået. Det kræver fasthed over for krav om nye udgifter i årets løb. Jeg tror, jeg tør sige, at alle tre regeringspartier er klar til at hjælpe med at kridte finansministerens støvler, så han kan magte at stå fast, således at budgettets kasseoverskud også er der, når statsregnskabet en dag skal skrives.

Jeg vil imidlertid gerne slå fast, at det er næppe muligt, og det er i alt fald ikke ønskeligt, på langt sigt at løse vore økonomiske strukturproblemer alene gennem en overbudgettering.

Skattepolitikken for det kommende år ligger fast. Her er tingene gjort færdig, og her må der nu være ro. Det samme gælder udgiftsniveaue.

I ly af den kortsigtede afdæmpning, som herved er skabt af indkomstdannelsen, af efterspørgselspresset og dermed valutaforbruget, må vi nu i de kommende måneder se at komme af med de grundlæggende, mangeårige skavanker, som plager samfundsøkonomien. Det er i dette perspektiv, vi fra det konservative folkepartis side tager imod økonomiministerens redegørelse i går, de lovforslag, der allerede er fremsat, og de, der kommer som led i regeringens samlede forslag til en økonomisk reform.

Tænkningen, som ligger bag dette reformprogram, må være, at valutamiseren skal løses gennem en afdæmpning af den indenlandske efterspørgsel. Men jeg mener, man må være uhyre opmærksom på, at der er varianter i efterspørgselspresset. Det drejer sig især om hjemmemarkedserhvervene, især om de erhverv, der ikke direkte konkurrerer med udlandet. Det er en betingelse for størst mulig vækst i eksporterhvervene og i de erhverv, der konkurrerer med importen. Derfor kan man i dette øjeblik

[Paul Schlüter.]

umuligt fra nogen side komme uden om, at den manglende balance i alle måder mellem udbud og efterspørgsel inden for bygge- og boligområdet er et kerneproblem. For her er netop tale om en hjemmemarkedsindustri, der ikke er udsat for normal konkurrence fra udlandets side.

Dansk økonomis kroniske sygdom er, så vidt jeg kan se, de for store subsidier og privilegier inden for hele bolig- og byggesektoren. Det er virkelighedsflugt, hvis nogen tror, at man kan slippe for at se det i øjnene. Man kan ikke fortsætte et rekordagtigt boligbyggeri, uden at man gør det nødvendige, som sikrer, at der spares mere op til dets finansiering. Dette forudsætter mange ting, bl. a. en afdæmpning af statens udgiftsstigninger og af borgernes forbrug i andre sektorer end boligområdet sammen med specialopsparing til boligformål.

Hr. Ivar Nørgaard omtalte den ophævede obligationsrationering. Jeg skal da gerne erkende, at naturligvis kan man skaffe højere kurser på obligationsmarkedet gennem indførelse af en almindelig obligationsrationering. Men hr. Ivar Nørgaard kan jo ikke være blind for den kendsgerning, at en obligationsrationering nødvendigvis må føre med sig, at man får et mindre byggeri. Det var, da obligationsrationeringen blev hævet, at vi kom væk fra det for lille byggeri; da rationeringen forsvandt, steg byggeriet, og det er min opfattelse, at en genindførelse af en almindelig obligationsrationering ikke vil være et egnet middel til løsning af vore langsigtede problemer i byggesektoren.

De problemer, vi har, nødvendiggjorde, at regeringen i sommer nedsatte et særligt ekspertudvalg, som skulle beskæftige sig med byggespørgsmålene og med især finansieringsproblemet inden for byggesektoren. Folketingets medlemmer kender alle den betænkning, dette udvalg for nylig afleverede. Jeg vil gerne sige, at de forslag, udvalget efter fortræffelig forberedelse fremsatte, var jo meget vidtgående. Men det var også udvalgets opgave. Det var ligesom udvalget kom med et forslag til løsning, der byggede på, at man alene skulle stramme vilkårene for byggeriet for at rette tingene op og især skaffe ligevægt ved at begrænse ud-

buddet af obligationer. Nu må man ikke glemme, at en væsentlig grund til, at vi inden for det sidste halvandet års tid har haft meget store problemer på det danske obligationsmarked, er at finde i, at vi igennem denne periode skulle — og også magtede — afvikle den store kø, som havde ophobet sig igennem de tre år, hvor vi havde en obligationsrationering. Men jeg vil da gerne erkende, at jeg ville have været meget betænkelig, hvis regeringen var gået ind for en fuldstændig gennemførelse af Kurt Hansen-udvalgets forslag.

Jeg mener, det er rigtigt af regeringen at have søgt en langt bredere løsning. Et af hovedpunkterne i regeringens plan er jo, at man nu må se grundigt på kommunernes anlægsaktivitet. Alle vi, som har med kommuner at gøre, ser naturligvis nødt til kommunale anlægsopgaver forsinket. Men også kommunalfolk må erkende, at hvis man vil fastholde den høje anlægsaktivitet i kommunerne, er en større selvfinansiering bydende nødvendig. Det er bittert, men der er ingen vej uden om. Det må være et væsentligt bidrag til større balance i den samlede samfundsøkonomi. Staten har i en årække dækket alle sine anlægsudgifter gennem beskatning, og jeg skal da gerne medgive hr. Lysholt Hansen, at det kan kommunerne ikke fuldt ud, naturligvis ikke, men de kan det, og de må det nødvendigvis, i højere grad. Når man ved, at i sidste finansår belastede kommunerne lånemarkedet med lånoptagelse i størrelsen 2 milliarder kr., så må man se i øjnene, at det er for kraftig en belastning.

Nu er der naturligvis forskel på kommunerne. Derfor har jeg også hæftet mig ved den hovedsætning i regeringens oplæg, at man skal søge at dæmpe den kommunale låntagning, især således at tilsynsrådene sætter ind over for kommuner, hvor det ikke er nødvendigt af økonomiske grunde at gennemføre en finansiering ad lånevejen. Udviklingskommuner, som på en kort årække skal modtage 10.000, 15.000 eller måske 20.000 nye indbyggere, har naturligvis et andet behov, set med samfundsøjne, end kommuner, hvis udbygning stort set er gennemført.

I øvrigt er der grund til både at tro og håbe, at de kommunesammenlægninger, som nu gennemføres, betyder, at langt flere

[Poul Schlüter.]

kommuner bedre kan klare sig, er mere bæredygtige end før, hvor de var for små til løsningen af de store anlægsopgaver.

Når jeg siger, at regeringens oplæg er bredt, tænker jeg også på, at der jo er ekspansive led i det samlede oplæg. Jeg tænker på bebudelsen af, at der vil blive fremsat forslag om nye opsparingsordninger; jeg tænker på bebudelsen af handelsministerens forslag om et fond til fremme af teknisk og industriel udvikling; jeg tænker på bebudelsen af, at man vil forhøje de midler, som gennem Danmarks erhvervsfond stilles til rådighed for eksportfremme, og ikke mindst på, at man vil nedsætte et sagkyndigt udvalg, som skal se på alle problemerne omkring eksportens finansiering. Linjen her er klar: regeringen vil søge at give eksporterhvervene en høj prioritering i kampen om den likviditet, der er til rådighed for vore ekspansioner i hele samfundslivet. Alle kan ikke få alt med det samme. Eksporterhvervene må sættes i spidsen.

Jeg har også hæftet mig ved bebudelsen af, at socialministeren vil fremsætte et lovforslag om en fondsdannelse med henblik på at finansiere en udbygning af folkepensionen. Vi kan fra mit partis side hilse en tanke herom med glæde. Vi ønsker en udbygning af folkepensionen, og at tage fat forholdsvis hurtigt på oparbejdelsen af en fond er en sympatisk begyndelse.

Ellers vil jeg gerne sige, at i mit parti er vi betænkelige ved kæmpefonds i al almindelighed. Vi mener, at for store fondsdannelser let fører til, at for stor en del af vor likviditet placeres uforretningsmæssigt, og man ledes for resten på den afvej, som hedder rentedifferentiering, hvis man skaber store, generelle statslige fonds. Det, der her er tale om i forbindelse med folkepensionens udbygning, er imidlertid noget stærkt formålsbetonet og formålsbegrænset, og jeg forstår, der er tale om, at man i det væsentlige vil placere midlerne i obligationer, og jeg forstår, at man vil begrænse fonden til en beløbsstørrelse på omkring 5-6 milliarder kr. Under disse forudsætninger kan vi fra min gruppes side hilse bebudelsen af dette forslag med store forventninger. Vi glæder os til at tage fat på at klare denne udbygning af folkepensionen, og det kortsigtede,

vi opnår, er jo en bedre balance i samfundsøkonomien gennem den opkrævning af øget folkepensionsbidrag, der tilsigtes.

På hele dette brede grundlag må man se boligministerens forslag. Fordi regeringen har valgt den brede løsning, har det været muligt for boligministeren at foreslå en moderation af Kurt Hansen-udvalgets indstillinger. At der bliver tale om en kortere løbetid for obligationer i almindelighed end den, vi kender nu, kan vist ikke undre nogen. Der er anakronistiske træk omkring den danske obligationsudstedelse. I vore dage er det uden sammenhæng med det økonomiske behov at udstede obligationsserier, der løber over 60 år. Det betyder, at når halvdelen af løbetiden, 30 år, er gået, er kun omkring 10 pct. af lånet betalt tilbage. Det er for langsomt, og det svarer ikke til moderne tiders krav om, at boliger ikke skal stå i 100 år.

Boligministerens forslag bygger på, at man skal skabe større normalitet på boligområdet, end vi nu har, og også større retfærdighed mellem de forskellige grupper af boligtagere. Og boligministerens grundtanke er, at det skal ske i forbindelse med boligskifte. Jeg kan godt se, at hvis man valgte en mere brutal løsning, så ville man også nå resultaterne hurtigere; men jeg tror, det er en sund moderation i boligministerens forslag, at man bygger på, at det er ved ejerskifte, forandringen sker. Det må være rigtigt at fastholde de nuværende regler for lejevurdering i den ældre boligmasse i den berømte 8 års periode. Hvad der siden skal ske, kan ingen nu vide.

Det må også være rigtigt at finansiere en større del af nybyggeriet gennem lejenniveauet i den ældre boligmasse. Jeg har med opmærksomhed hæftet mig ved de bemærkninger, der er i boligministerens fremsættelse om, at man afventer en indstilling fra de almennyttige boligselskaber herom. Vi må håbe, at der kommer et positivt bidrag fra de almennyttige boligselskaber, men på den anden side se i øjnene, at hvis det måtte udeblive, så efterlades der et problem, som derefter regeringen og folketinget af egen drift må forsøge at løse.

Jeg forstår, at vi også skal tage med i de forhandlinger, der forestår, hele spørgsmålet om, hvad der skal ske, når rentesikrin-

[Paul Schlüter.]

gen udløber. Jeg synes, det er rigtigt, at dette hovedproblem tages op til grundig analyse i udvalget.

I øvrigt lægger jeg vægt på, at boligministeren gør det ganske klart i sine bemærkninger, at der stiles mod, at man kan undgå højere indskud og højere husleje i det byggeri, som skal løse særlige sociale opgaver. Det synes jeg er en fornuftig og god social betragtning, som jeg håber bliver opretholdt.

Jeg vil gerne sige til sidst, at jeg ventede i dag med stor spænding på hr. Ivar Nørgaards indlæg. Vi behandler i dag finanslovsforslaget, og vi behandler et samlet oplæg til en langsigtet økonomisk reform, og det er klart, at når en tidligere økonomiminister tager ordet i en sådan debat, så må man have store forventninger. Men jeg må indrømme, at det var lidt svært at genkende konturerne af den tidligere ansvarlige økonomiminister. Jeg havde naturligvis ikke ventet nogen erkendelse af, at hvis socialdemokratiets politik fra den dag, man satte sig på oppositionsbænkene, og frem til dette øjeblik var blevet gennemført, så ville vi i dag have haft en forrygende inflation og formentlig stået over for en erkendelse af, at en devaluering var næsten uundgåelig. Men når man dels vil gennemføre langt højere statsudgifter i størrelsesordenen over 1½ milliard kr. og samtidig gennemføre væsentlige indkomstnedsættelser for statskassen, så må det blive resultatet.

Nu er det ingen kunst at angribe et hvilket som helst sæt saneringslove, hvis man gør det ud fra den forudsætning, at man selv skulle være fritaget fra at tilbyde et alternativ. Men jeg vil da gerne sige til hr. Ivar Nørgaard: synes han virkelig, at udsigterne for det danske samfunds økonomi på lang sigt er så lyse, at ingen som helst grundlæggende reform skulle være nødvendig? Det kan da vist ikke være rigtigt.

Jeg har set i morgenaviserne, at hr. J. O. Krag allerede i aftes skal have givet regeringens forslag den såkaldt kolde skulder og har stillet sig ganske negativt over for det samlede oplæg. Jeg vil gerne sige, at det tror jeg slet ikke på. Det må da være forhastet. Jeg ved godt, at man næsten kan komme til at beundre den konsekvens, hvormed hr. J. O. Krag kan sige nej. Det er

ikke hver gang, men hver eneste gang. Der er noget næsten robotagtigt over den hast, hvormed hr. J. O. Krag afviser at gå ind i et samarbejde. Det er fuldautomatisk, uden funktioneringsfejl. Men jeg vægrer mig ved at tro, at lederen af landets største parti fortsat vil administrere 63 mandater her i salen på den måde, at man nok fritages for ethvert ansvar, men samtidig sætter en så stor gruppe i tinget uden for enhver indflydelse.

Vi vil gerne bidrage til nær kontakt med oppositionen for at få de grundlæggende skavanker i dansk økonomi fjernet. Jeg tror, at når vi nu — og det er jo hensigten — sender alle forslagene til samlet forhandling i ét udvalg, så vil det kunne bidrage til en nær kontakt mellem regeringspartier og oppositionspartier. Og jeg vil gerne understrege, at min gruppe opfatter regeringens forslag som et oplæg til en forhandling. Vi kan gennemføre disse forslag selv, og er det nødvendigt, så må vi gøre det. Men vi søger et bredt samarbejde, og vi vil strække os langt for at få det.

Vi befinder os jo ikke i nogen akut økonomisk krise. Der er ikke tale om, at vi i løbet af få dage skal gennemføre en lang række love. Det er jo prøvet så tit. Der er ikke forelagt en traditionel buket, som vil visne hurtigt. Der er slet ikke tale om hasteforslag. Der vil være god tid til udvalgsbehandlingen. I min gruppe glæder vi os til, at der nu bliver mulighed for at være med til at løse langtidsp problemerne i dansk økonomi. Det drejer sig nu ikke blot om at slå patientens feber ned; nu må han kureres for den mangeårige sygdom.

Damsgaard: Indledningsvis vil jeg gerne gøre nogle bemærkninger om finanslovsforslagets opbygning.

Da vi sidste år ved samme tid foretog første behandling af finanslovsforslaget for 1969-70, takkede jeg den højtærede finansminister for en række tekniske ændringer, bl. a. for samlingen af alle de under et enkelt ministerium hørende bevillingsforslag i en enkelt paragraf og for udvidelsen af budgetoversigterne med yderligere et år, så at de sammen med finanslovsforslaget dækker en 4-årig periode.

Jeg kan nu tilføje, at det under arbejdet i finansudvalget viste sig at være overordnet-

[Damsgaard.]

lig hensigtsmæssigt at have alle bevillingsforslag vedrørende det enkelte ministerium samlet i én paragraf. Det giver et langt bedre overblik, ikke alene over de under det enkelte ministerium hørende aktiviteter, men også over deres virkninger på anlægsbudgettet.

Jeg kunne dog med hensyn til sammenhængen mellem driftsbudgetterne og anlægsbudgetterne — d. v. s. mellem aktiviteten og investeringerne — godt ønske, at det måtte blive muligt at give lidt bedre oplysninger herom i anmærkningerne. Jeg synes også, at anmærkningerne til enkelte paragraffer er for kortfattede, selv om jeg som formand for finansudvalget må sige, at hele komplekset af finanslov og anmærkninger er stort. Jeg forstod, at anmærkningerne vejede 1,8 kg; jeg har kun talt spalterne, der er 4.000 spalter vi skal igennem. Det væsentlige er ikke, at det er et meget stort og omfangsrigt værk, men at der er givet sådanne oplysninger, at vi i finansudvalget med tryghed kan gå det igennem og få de oplysninger, vi har brug for, og med tryghed kan skrive under på det til sin tid.

Jeg noterer med tilfredshed, at budgetoverslagene også i år rækker 3 år længere frem i tiden end selve finanslovsforslaget, men jeg tilføjer, at udviklingen — og især det tempo, hvori den foregår — gør det nødvendigt at kunne se endnu længere frem. Jeg håber derfor, at finansministeren eller økonomiministeren kan oplyse os om her, at der sker virkelige fremskridt med hensyn til den så ofte omtalte perspektivplanlægning.

Jeg synes dog, at finansministeriet selv har ydet et prisværdigt bidrag med fremlæggelsen af redegørelsen for hovedtendenserne i sundheds- og forsorgsinstitutionernes udvikling frem til 1985, men der er mange andre områder, der trænger til at blive analyseret, så at vi kan få et bedre grundlag for vore vurderinger af, hvilke opgaver vi kan blive stillet over for.

Den mere kortsigtede planlægning —

altså budgetoversigterne — er nu ved at blive et værdifuldt middel i bestræbelserne for at kontrollere og styre udviklingen inden for de enkelte områder.

De enkelte styrelser begynder at føle presset fra de givne budgetteringsrammer; og dette tvinger dem til at rette et kritisk søgelys mod nogle af de hidtidige udgifter; især når de ønsker aktivitetsudvidelse på andre områder.

Jeg må i denne forbindelse anerkende det påbud, som finansministeren i punkt 22 i cirkulæret af 16. juni 1969 retter til styrelserne om at foretage en vurdering af tilskudsordninger, hvis hjemmel er mere end 5 år gammel. Finansudvalget har gennem årene gentagne gange bedt de forskellige ministre om begrundelse for opretholdelse af tilskud og andre udgiftsforslag, der for år tilbage er blevet optaget på finansloven. Det har ofte været svært at få styrelserne til at indse, at fordi en udgift én gang er godkendt, bør den ikke nødvendigvis betragtes som permanent. Men nu tyder det på, at de faste budgetteringsrammer vil kunne medvirke til, at styrelserne i højere grad selv tilskyndes til at se kritisk på den slags udgifter.

Jeg kan også nævne, at i mange af de ansøgninger, vi i form af aktstykker modtager fra ministrene, søges der tilslutning til afholdelse af en eller anden udgift mod, at der til gengæld foretages en kompensierende besparelse. Finansudvalget interesserer sig stærkt for alle disse ansøgninger, først og fremmest fordi vi normalt er interesserede i at spare, hvor der er rimelig anledning her til. Men vi forlanger også en så vidt mulig udtømmende begrundelse også for besparelsesforslaget. Dette har det knebet med, hvorfor vi har fundet det nødvendigt at anmode finansministeren om at pålægge samtlige ministerier og styrelser at give sådanne oplysninger. Finansministeren har nu udsendt et sådant påbud, og vi regner det som en selvfølge, at dette påbud vil blive efterlevet.

Der er i det foreliggende finanslovsforslag

[Damsgaard.]

især én paragraf, der er undergået en væsentlig ændring, nemlig § 31, den såkaldte bevillingsparagraf. I den nu foreslåede formulering vil den hjemle oppebærelse af indtægter og afholdelse af udgifter, som følger af nye love, der vedtages i tiden fra 1. februar 1970 til 1. april 1971. Dette er formelt en tidsmæssig udvidelse i forhold til paragraffens hidtidige formulering. Den tidligere ordlyd dækkede strengt taget kun tidsrummet fra 1. februar til folketingsårets udløb i begyndelsen af oktober måned. Reelt betyder den nye formulering dog ingen udvidelse, idet § 31 også i sin hidtidige formulering har været fortolket sådan, at den også omfattede lovgivning i den sidste halvdel af finansåret, altså i tiden fra oktober til 1. april. Det vil derfor være rimeligt, at paragraffens ordlyd bringes i overensstemmelse med den retstilstand, der allerede var etableret i praksis.

Hvad realiteten angår, sker der en klargøring af, hvilke indtægter og udgifter der kan oppebæres eller afholdes med hjemmel i de pågældende nye love. Det fremgår nemlig klart af den foreslåede bestemmelses formulering, at de pågældende indtægters eller udgifters størrelse eller beregningsgrundlag skal være anført i den pågældende nye lov eller på anden måde være oplyst over for folketinget. Med andre ord: beløbenes størrelse skal fremgå af lovens tekst eller dens tilblivelsesmateriale. Sådanne krav har ikke hidtil været stillet, og finansministeren har over for finansudvalget, hvor vi har drøftet nyordningen af paragraffen, oplyst, at der hidtil i ministerierne har været en tilbøjelighed til at anlægge en rummelig fortolkning. Jeg er enig med finansministeren i, at bestemmelsen skal være klar, så at der ikke i den kan indfortolkes en hjemmel til at oppebære indtægter eller afholde udgifter, hvis art og størrelse eller beregningsgrundlag ikke fremgår direkte af de nye love eller deres forarbejder.

Den indskrænkning, der her sker i de enkelte ministeriers adgang til at disponere uden at skulle indhente finansudvalgets forudgående godkendelse, finder jeg rimelig. Kun i de helt klare tilfælde bør ministerierne selv kunne disponere på forventet

efterbevilling. I alle andre tilfælde må vejen gå over finansudvalget.

Finansloven er et centralt led i den samlede økonomiske politik. Derfor er det nyttigt, at denne debat kan finde sted også på baggrund af økonomiministerens redegørelse om andre sider af regeringens langsigtede økonomiske politik.

Om helheden i finanslovsforslaget vil jeg sige, at selv om mange måske opfatter finansloven som noget i retning af danaidernes bundløse kar, så har den efter min mening mere lighed med en vældig samlebrønd; der er få og store tilløb, men der er forfærdelig mange afløb. I den samles de finansielle konsekvenser af de mange enkeltlove, vi gennem årene behandler og vedtager her i tinget, konsekvenserne af de mange opgaver, vi pålægger de offentlige organer at løse, og ofte også konsekvenser af de opgaver, vi ikke magtede at løse eller at løse godt nok.

Vi står her over for den nuværende regerings andet finanslovsforslag. Og selv om netop finansloven i forhold til andre love har en vældig inert, en vældig tendens til at fortsætte i den bane, den én gang er kommet ind i, og kun langsomt og tungt lader sig rokke derfra, så ligger der dog i dette som også i sidste års finanslovsforslag en klar tendens, som er værd at bemærke. Det er tendensen til at give finanslovsarbejdet og dermed den samlede budgetlægning en stærkere placering end før i forhold til delområderne og den løbende lovgivning. Denne stærkere placering kommer til udtryk i de statslige budgetteringsrammer og i perspektivplanlægningen, som jeg allerede har nævnt. Men den nye stil, om jeg må kalde det sådan, i budgetpolitikken kommer vel især til udtryk i en klar vilje til at overholde og respektere de lagte rammer. Dette forhold i sig selv — og det, at de enkelte styrelser ved, at denne vilje er til stede — er måske den afgørende forskel på denne regerings og tidligere regerings stil og politik på dette felt.

For venstre, som gennem år har efterlyst en mere langsigtet budgetpolitik, er dette et positivt træk. Vi må selvfølgelig erkende, at virkningerne af en sådan mere langsigtet budgetpolitik ikke slår fuldt igennem fra det ene år til det andet. Mange af de beslut-

[Damsgaard.]

ninger, som træffes i disse år, vil have finansielle virkninger adskillige år frem, og en opgave for den langsigtede planlægning er at sikre, at disse beslutninger ikke uforvarende slår mulighederne i stykker for økonomisk balance til den tid.

Når man ser på dette års forslag til finanslov, kunne man meget vel have ønsket, at denne tendens til styrkelse af budgetpolitikken var slået igennem før, så vi tidligere i 1960'erne havde haft en mere langsigtet planlægning af det offentlige indsats, og at denne planlægning havde haft et budgetapparat til rådighed som det, der nu er under opbygning.

Den stigning i udgiftstallene, som finanslovsforslaget fremviser, er meget betragtelig: over 4 milliarder kr. Selv om næsten halvdelen er udtryk alene for løn- og prisstigninger — altså at vi må betale flere penge for de samme goder — og selv om yderligere nogle hundrede millioner kr. kun er udtryk for ompostinger i forbindelse med kildeskatten, hvor man f. eks. ændrer de hidtidige nedslagsregler for pensionister fra en minuspost på indtægterne til en pluspost på udgifterne, så er der en reel stigning i udgifterne også i år på godt 2 milliarder kr.

En meget stor del af denne stigning skyldes love, som gennemførtes for år tilbage, men hvis virkninger først nu slår igennem. Mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{3}$ skyldes således alene den beslutning om overgang til fuld folkepension fra 1. april 1970, som blev truffet for 5 år siden. Venstre vedstår naturligvis sit medansvar for denne beslutning, selvfølgelig også i år, hvor regningen melder sig. Venstre vedstår også sit medansvar for de beslutninger om forbedrede familiepolitiske ydelser, som vi var med til at træffe i 1967, og som i det kommende år træder i kraft med en udgiftsstigning på ca. 300 mill. kr. til følge. Venstre vedstår sit medansvar for de forbedringer for invalidepensionister, vi har arbejdet for og været med til at beslutte gennem det sidste par år; selvfølgelig gør vi også det i år, hvor regningen forfalder med 350 mill. kr.

Denne række af eksempler kunne fortsættes og vise, hvad vi får for de større udgifter; vi får flere pladser i børneinstitutioner, flere plejehjemspladser, flere og bedre

uddannelsespladser, øget bistand til unge under uddannelse og dermed bedre muligheder for de erhverv og arbejdspladser i samfundet, hvor de unge siden skal gøre en indsats. Post for post kan vi gå igennem, og vi vil se, at de alle går til gode og påtrængende formål, og at beslutningerne i praktisk taget alle tilfælde er truffet i bred enighed og med et fælles medansvar både over for udførelsen og over for den finansielle dækning. Vi har vist også alle sammen langt flere ønsker, som vi gerne havde set opfyldt. Det er jo ingen kunst at foreslå adskillig flere ønsker opfyldt. Det har vi såmænd set eksempler nok på i det sidste par år. Jeg skal ikke kommentere det mere — hr. Poul Schlüter var inde på det.

Men vi har måske også alle gennem 1960'erne ligget lidt under for, at 1970 var sådan et rundt årstal. Det var så nærliggende at foreslå, at de ting, som man ikke med det samme havde råd til i 1960'ernes år, dem kunne vi da få i 1970. Det er regningerne for denne titalsmagi, vi nu står over for. Ingen kan vel sige, om disse forskellige goder og dermed udgifterne derved var indtruffet netop i år, hvis vi i 1960'erne havde haft mere styr på den langsigtede budgetlægning. Det havde selvfølgelig været afhængig af politiske beslutninger; men mon ikke man alligevel ville have søgt at fordele og udjævne disse udgiftsstigninger noget mere over årene, end man nu har gjort? I hvert fald havde der været en større tilskyndelse til at afpasse udviklingen over for samfundets og produktionens økonomiske formåen.

Afpassningen over for produktionen og over for vort forhold til omverdenen er en vigtig og nødvendig side af budgetpolitikken, og finanslovsforslaget må da også ses på baggrund af den almindelige økonomiske udvikling og som et led i den samlede økonomiske politik. Det drejer sig for det første om stigningstakten for de offentlige udgifter, og selv om dette års stigninger er store, så er der i forhold til tidligere år tale om en vis afdæmpning af stigningstakten, som træder endnu klarere frem, når vi ser forslaget i sammenhæng også med budgetoverslagene for de 3 næstfølgende finansår.

For det andet drejer det sig om det budgetterede overskud på drifts-, anlægs- og udlånsbudgettet på godt $1\frac{1}{2}$ milliard kr.

[Damsgaard.]

Det er meget over for de godt 400 mill. kr. i indeværende finansår. Heri indgår naturligvis også den usikkerhed omkring det økonomiske forløb, som uundgåeligt ledsager overgangen til kildeskat. Men der ligger også heri en nødvendig tilpasning af samfundsøkonomien.

Der er i virkeligheden tale om at trække et overskydende beløb ud af omsætningen, et beløb, hvortil der ikke svarer reelle goder, hverken i varer eller i arbejdskraft, og som, hvis det forblev på fri fod, kun kunne føre til ekstra prisstigninger eller underskud på betalingsbalancen. Dette må man huske over for de forskellige forslag, der har været fremme om at sætte disse penge ud i omsætningen igen under det ene eller det andet påskud. Jeg mener, det er tomme penge, og man løser hverken boligproblemet eller noget andet alvorligt problem med tomme penge.

Der er mærke træk i billedet af dansk økonomi. Det vil være forkert at sige andet, men det vil være lige så forkert af den grund at se bort fra de meget vigtige og positive resultater, som er nået i det sidste år. Det, der er det mørkeste punkt for mig populært sagt, er det, at vi ikke har kunnet holde forbruget i ave igennem nogle år, og det er gået ud over opspåringen.

Men der er også lyse sider — det er de fleste — og positive resultater af de to sidste års politik og alt det, der er kommet til os også udefra økonomisk.

Der er for det første det, at den fulde beskæftigelse, som alle har talt så meget om, er genskabt. Det er lykkedes at vende den bølge af arbejdsløshed, som slog igennem i 1967, så vi gennem adskillige måneder har haft betydelig højere beskæftigelse end i de tilsvarende måneder i 1967. Når ledighedsbølgen slog igennem i 1967, skyldtes det selvfølgelig ikke, at den daværende regering manglede vilje til at sikre fuld beskæftigelse — det tror jeg slet ikke, ikke efter den megen snak, der var om det.

Men det må være rigtigt nu, hvor beskæftigelsen igen er rettet op, at vi bør have lært af denne udvikling, at den gode vilje ikke er nok, hvis den ikke hos alle parter med væsentligt medansvar for den samfundsøkonomiske udvikling — og her tænker jeg både på regering og folketing og på

de store organisationer — er ledsaget af viljen til at føre og respektere en politik, der sikrer muligheden for fuld beskæftigelse også på længere sigt.

Blandt de lyse træk må også nævnes, af den samlede produktion her i landet i det sidste års tid er vokset med omkring 6-7 pct. Sammenlignet med tidligere år er der tale om en meget kraftig reel vækst, som selvfølgelig modsvares dels af, at flere er kommet i arbejde, og at det er lykkedes at skabe nye arbejdspladser for dem, der har måttet vandre fra de erhvervsområder, hvor mulighederne indsnævres, dels af en betragtelig produktivitetsforbedring i erhvervene. Boligbyggeri og erhvervsinvesteringer er jo så store nu som nogen sinde før.

Den styrkelse af dansk konkurrenceevne, der bl. a. skyldes, at vi i en ret lang periode havde et forholdsvis stabilt prisniveau herhjemme, har også givet en kraftig fremgang især for dansk industrieksport. Det spiller da også en rolle for vurderingen af den aktuelle økonomiske politik, at udsigterne for dansk industrieksports afsætningsmuligheder, efter hvad jeg har hørt fra de viseste, synes gode i hvert fald et stykke frem, så en bremse på stigningen i den indenlandske efterspørgsel skulle have gode muligheder for at føre til yderligere stigning i eksporten.

For her står vi jo over for en afgørende nødvendighed i vor økonomi. Den uligevægt, der viser sig i stadige og meget store underskud på betalingsbalancen med udlandet, det vil sige i vort forhold til andre lande, kan simpelthent hen ikke fortsætte uden at blive en alvorlig trussel mod fremgang og beskæftigelse.

Det kan måske undre nogen, at et underskud og dermed et lånebehov i udlandet kan være så stort et problem, når beløbet — selv med et tal i nærheden af 3 milliarder kr. — dog kun svarer til mindre end en tiendedel af de investeringer og forbedringer i vort samlede produktionsapparat, som samtidig er sket. For en privat virksomhed, der stod midt i vældige omlægninger og udbygninger, som virksomheden Danmark gør, ville det ikke blive betragtet som en svaghed eller et problem, om den skulle finansiere mindre end en tiendedel af sine investeringer ved lån udefra, tværtimod.

[Damsgaard.]

Vi må imidlertid gøre os klart, at der er forskel mellem en privat virksomhed og et land, og at mulighederne for lån på det internationale marked er langt snævrere og langt mere usikre end en privat virksomheds lånemuligheder på et indenlandsk lånemarked. Vi må også se i øjnene, at det for Danmark ikke kun drejer sig om optagelse af nye lån for henimod 3 milliarder kr. i år, men at det også drejer sig om fornyelse og forlængelse af den meget store og meget kortfristede gæld, vi i forvejen har. Erfaringerne blot fra det sidste års tid viser, at vi ikke i længden kan anse det for givet, at vi overhovedet kan opnå disse lån under alle forhold. Vi kan ikke fortsat tillade os at gøre dansk produktion og beskæftigelse afhængig af blot beskedne krusninger på det internationale kapitalmarked.

Derfor er nedbringelsen af vort underskud på betalingsbalancen og dermed vor afhængighed af det internationale kapitalmarked nødvendig først og fremmest for at gardere dansk beskæftigelse og for at bringe renteniveauet ned. Så længe der er en uligevægt i dansk økonomi, som tvinger os til at låne i udlandet i det hidtidige omfang, vil vort renteniveau være tvunget op. Det skyldes, dels at renten af lånene udefra er høj, dels at vi er nødt til at værne det danske lånemarked mod kapitaludstrømning, som kunne gøre ondt værre. At nedbringe underskuddet på betalingsbalancen er derfor også vejen, mener jeg, til en lavere rente. Finanslovsforslaget er led i en sådan frigørelses- og saneringspolitik sammen med de foranstaltninger, økonomiministeren nævnte i sin redegørelse i går. Venstre er enig i økonomiministerens redegørelse og den politik, som blev udstukket heri.

I denne redegørelse og den politik, man nu forudsiger, er for første gang i mange år fremlagt et samlet oplæg over for de langsigtede skævheder i dansk økonomi. Jeg tvivler ikke på, at nogle mennesker kan have indvendinger mod det ene, andre mod andre led i denne helhed. Vejen til orden og sundhed i økonomien er ikke brolagt alene med populære foranstaltninger. Var den det, havde vi næppe gennem årene haft så mange problemer i dansk økonomi. Men mon ikke det mest populære ville være, om den nuværende regering og dens partier

ikke formåede at sanere økonomien, eller om de kun formåede det ved at sætte samfundet i stå?

Der er ikke i den sammenhæng, som økonomiministeren fremlagde, tale om chokændringer, som kan eller skal virke fra den ene dag til den næste. Netop den økonomiske politik, som bl.a. finanslovsforslaget er udtryk for, betyder, at mere langsigtede foranstaltninger kan få den fornødne tid til at virke, at de altså kan blive mindre drastiske, end om vi havde ventet, til vanskelighederne krævede øjeblikkelige virkninger. Økonomiministerens oplæg tager jeg som et udtryk for, at der hos regeringen er vilje til, at denne tid som finanslovsforslaget nu giver, skal udnyttes til en mere langsigtet opretning af den økonomiske udvikling.

Jeg skal ikke gå ind på enkeltheder i de forslag, økonomiministerens redegørelse bebudede, og hvoraf nogle allerede er fremsat; dem vender vi tilbage til i forbindelse med behandlingen af de enkelte forslag. Væsentlige dele deraf sigter direkte på at fremme opsparringen i samfundet, og i vurderingen af de enkelte led er det vigtigt at holde sig for øje, at mange af vore problemer skyldes, at den indenlandske opsparring har været for lille. En politik, der effektivt fremmer opsparringen, er derfor til gavn for dansk erhvervsliv, dansk produktion og beskæftigelse og også for en bedre løsning af boligproblemet. Den er en inflationsbekæmpende politik med virkninger både i retning af en forbedret betalingsbalance og et lavere renteniveau. Dette vide perspektiv ser jeg i den nye langsigtede politik, som der nu lægges op til, og jeg ser også, at den er nødvendig. Det siger sig selv, at en større opsparring ikke nås, uden at vi i højere grad afpasser den indenlandske forbrugsstigning efter vor økonomiske formåen. Jeg siger udtrykkelig forbrugsstigning, fordi der jo ingenlunde er tale om en nedskæring, at vi skal gå ned i forbrug, slet ikke i forhold til vort nuværende niveau, men at en større del af den videre stigning nødvendigvis må komme opsparringen til gode. Forskydningen fra den meget lange til den mellemlange realkredit, som er bebudet, er et led heri. Men det må indrømmes, at låneperioder på op til 60 år ikke hører hjemme i et moderne samfund med dets stærke udvikling og forvandling.

[Damsgaard.]

Også det offentlige må bidrage til den større opsparing. For staten, der i forvejen driftsfinansierer sine anlægsudgifter, får bidraget karakter af, at vi nu tager fat på at sikre det opsparingsgrundlag, der er nødvendigt for den senere udbygning af folkepensionen, som vist alle ønsker. Jeg skal ikke gå nærmere ind på det forslag, som jo senere kommer til behandling.

For kommunerne, der i sidste finansår har hentet et par milliarder kr. fra den private opsparing og derved været en meget hård konkurrent til både erhvervenes og boligbyggeriets lånebehov, bør kravet om en større selvfinansiering også ses som en tilskyndelse til bedre planlægning af kommunernes samlede anlægs- og investeringsopgaver, og jeg tror, at vore mange dygtige kommunalfolk vil forstå og vil magte dette.

Øget tilskyndelse til privat opsparing især til boligformål går ind i denne sammenhæng både gennem kravet til større egenkapital og gennem adgangen til boligopsparingskontrakter. Det førstnævnte må jo ses i sammenhæng med, at de store kurstab i dag stiller store krav, og en øget opsparing, som bidrager til, at dette kurstab kan blive mindre, vil unægtelig, tror jeg, være den allerbedste støtte til mange bolig-søgende, være i deres interesse.

Vi finder tilskyndelse til boligopsparing rigtig, men jeg tror også, at vi i det videre må have opsparing også til andre formål i tankerne, og jeg vil gerne minde om et forslag, som det ærede medlem hr. Jens Foged tidligere har rejst, om i denne forbindelse at se på de tekniske muligheder, som kilde-skatteapparatet her kan byde.

Vi havde selvfølgelig gerne set, at den skattemæssige stramning over for nyerhvervede parcelhuse kunne afgrænses til de meget store og luksusprægede huse, men også her må det gælde, at parcelhuskøbernes interesse i en politik, der bringer kurstab og rente ned og sikrer en bedre orden i samfundsøkonomien, rækker langt videre, mener jeg da, end de umiddelbare ulemper, der kan påvises. Kan dette bidrage blot en smule også til større omkostningsbevidsthed hos byggeriets parter, vil allerede meget være vundet derved både for samfundsøkonomien og for de boligsøgende.

Den langsigtede saneringspolitik, som

økonomiministerens redegørelse er et udspil til, kan gradvis føre til en aflastning af andre led i den økonomiske politik og mindske risikoen for disse stadig tilbagevendende og kortsigtede finanspolitiske indgreb, som vi kender alt for godt fra fortiden. Der er mere fremtid og mere fremskridt i en politik, der retter op på de grundlæggende skævheder, end i disse stadige kriseindgreb, der så tit har vist, at de ikke klarer vanskelighederne. Baggrunden er jo den enkle, at vort samfund i en årrække har levet over evne, og at Danmark, som formanden for venstres folketingsgruppe, hr. Henry Christensen, udtrykte det i en tale i aftes i Hillerød, hverken kan eller skal fortsætte med at leve på øget gæld. Jeg tænker mig, at hr. Henry Christensen senere vil tage del i debatten, i morgen måske.

Endelig skal jeg hæfte mig ved en ting i økonomiministerens redegørelse, som vi i venstre lægger stor vægt på, nemlig bebudelsen af en samlet dagpengereform med virkning fra 1973. Det har naturligvis sammenhæng med socialreformen og med vort ønske om, at det sociale sikkerhedsnet skal være for hele befolkningen. De sociale forbedringer koster selvfølgelig. Derfor er det rigtigt, at vi allerede nu peger på, hvor pengene til den tid skal komme fra, også for at markere, at den nødvendige tilbageholdenhed i forbrugsudviklingen ikke skal vende den tunge ende nedad og hindre, at de vanskeligst stillede i samfundet får del i fremgangsmulighederne.

Vender jeg så til sidst tilbage til selve finanslovsforslaget, må jeg sige, at der sker og skal ske en fortsat udvikling og fremgang i vort samfund. Ser vi på den udvikling, vort samfund er midt i, ville det tungeste ansvar for en regering være, om den satte samfundet i stå. Hovedsigtet med en sanering må være at skabe grundlag for fortsat fremgang. Det betyder på den anden side, at udviklingen i de offentlige udgifter heller ikke på ét år eller to lægges drastisk om. De goder, som vi sikrer os via det offentlige, skal nødvendigvis betales, og det betyder uundgåeligt, at vore muligheder for samtidig at øge det private forbrug beskæres tilsvarende. Hertil kommer, at vi i en årrække har taget fremtidens stigninger på forskud. Det går ikke længere, og derfor må vi indstille os på en periode, hvor forbrugs-

[Damsgaard.]

udvidelsen må ske i mindre hidsigt tempo end i de seneste år. Vi må f. eks. indstille os på, at vort samfund selv må præstere en større del af den opsparring, vi skal bruge til investeringer her i landet for at løse de mange store opgaver, vi har, boliger, arbejdspladser, forureningsbekæmpelse ikke at forglemme, som alle taler om og med rette, uddannelsessteder, sociale institutioner, broer, veje osv. osv. Derfor må vi bl. a. stille krav om, at de, der lægger beslag på andres opsparring, også må præstere en større andel selv, både private og f. eks. kommuner.

Jeg skal ikke ved denne førstebehandling gå ind på finanslovsforslagets enkelte poster, dem skal vi jo i de kommende måneder se nøjere på i finansudvalget og i de kommende behandlinger her i folketinget. Men jeg kan på venstres vegne anbefale forslaget til en velvillig fortsat behandling.

Grethe Phillip: Finanslovsforslaget har aldrig været let tilgængeligt. I år er det særlig svært at danne sig det fornødne overblik over forslaget, fordi der er sket betydelige omflytninger mellem de forskellige paragraffer bl. a. på grund af den nye byrdefordeling og den ændrede udbetaling af børnetilskud.

Det falder straks i øjnene, at statens samlede budget nu igen tager et kraftigt spring opad. Selv om nogle af stigningerne er rent konteringsmæssige og andre kan tilskrives løn- og prisstigninger, bliver der alligevel en reel stigning tilbage på ca. 7 pct.

Det fremgår tydeligt af finansministerens tale, at han har været meget betænkelig ved omfanget af denne stigning. Nu tilfalder det jo en finansminister at være den, der skal holde igen på udgifterne, specielt hvis de er inde i en voksende stigningstakt. Men jeg har ikke samme sympati og forståelse som ministeren for de kredse i befolkningen, der mener, at regeringen skulle have slået bremserne så hårdt i, at stigningen i det offentlige udgifter allerede var bragt til ophør. Jeg deler ikke denne holdning. Ikke alene fordi det, som ministeren rigtigt påpeger, ville være praktisk umuligt, da vi er bundet af en række tidligere vedtagne udgiftkrævende love — som vi notabene praktisk talt alle sammen har stemt

for — men også fordi jeg mener, at staten i et udviklings- og vækstsamfund som vores stadig bør udvide sin indsats, ikke mindst hvad angår undervisning, forskning og sociale foranstaltninger. Jeg vil, som jeg ofte har gjort det før, pointere, at jeg anser det for meget vigtigt, at staten i sin administration og sine aktiviteter i øvrigt føler sig forpligtet til at rationalisere mest muligt. Jeg har derfor også med glæde set boligministerens nylig fremlagte planer om en omlægning af statens lokale- og byggeadministration med en sådan rationalisering for øje.

Jeg er også enig i, at det er vigtigt, at der stadig bliver et spillerum for en øget aktivitet inden for den private erhvervssektor. Men jeg er af den opfattelse, at offentlige investeringer, særlig hvor det gælder uddannelse og transportanlæg, meget vel kan være forudsætninger for udbygning af vort erhvervsliv. Jeg finder det derfor lidet rationelt at opstille en målsætning, der går ud på at mindske væksten i statens aktiviteter til det minimale, endsige til helt at sætte stop.

Noget andet er så, at den foreslåede stigningstakt for statsbudgettet i det kommende år efter alt at dømme vil indebære, at der kun bliver et meget beskedent spillerum på 1-2 pct. tilbage for udvidelse af det private forbrug. Der ligger derfor en opgave i at få befolkningen til at acceptere en sådan fordeling mellem udvidelse af henholdsvis offentlig og privat konsum, og den opgave mener jeg at vi politikere bør tage på os bl. a. ved løbende i højere grad end hidtil at orientere befolkningen om de opgaver, staten tager op, og hvorfor vi gør det.

Jeg skal ikke gennemgå hovedtallene for de enkelte ministres områder, men nøjes med at trække et par enkelte ministerier frem.

Socialministerens budget overstiger nu 10 milliarder kr. Noget af den store stigning er af rent formel karakter. Bag udgiftstallet skjuler sig dog også betydelige reelle sociale fremskridt. Den fulde folkepension for alle bliver en realitet fra april 1970, og børnetilskudsordningen inklusive den nye moderskabsydelse vil give reelle forbedringer, der særlig bliver til gavn for enlige forsørgere. Åndssvageforsorgen er med sine 539 mill. kr. i driftsudgifter og 71 mill. kr. i anlægsudgifter et af de meget store udgiftsområ-

[Grethe Philip.]

der. Endnu forestår der meget, før dette store omsorgsområde overalt er oppe på en acceptabel standard.

Jeg forstår derfor meget vel, at det stærkt engagerede særforborgspersonale af og til er ved at miste tålmodigheden. Men afhjælpning af så store mangler, som vi set med nutidsøjne har haft på dette felt, må nødvendigvis tage tid, og der er nu budgetmæssigt spillerum for en fortsat udbygning og forbedring, hvor nye institutioner kan tages i brug og gamle, overbelagte sengeafdelinger kan udtyndes. Jeg har også mærket mig, at der sker en betydelig fortsat stigning i driftsudgifterne til børnedaginstitutioner, der er udtryk for, at der er sket den længe ønskede store udvidelse i antallet af vuggestue- og børnehavepladser. Antallet af pladser er steget med ca. 30 pct. i det sidste par år fra 1968 til 1970.

Støtten til udviklingslandene stiger som planlagt, sådan at vi har grund til at tro, at vort mål, i 1972-73 at nå op på en ydelse fra Danmark på 1 pct af nettonationalindkomsten, vil blive nået. For 1970-71 er der budgetteret med 450 mill. kr., hvoraf knap 100 mill. kr. er lån til udviklingslandene.

Også udgifterne for Grønlandsministeriet har taget et skridt opad. For finansåret 1970-71 er der budgetteret med godt 600 mill. kr. i drifts- og anlægsgudgifter, d. v. s. at vi nu er oppe på en støtte pr. grønlander, barn såvel som voksen, på ca. 15.000 kr. årlig. Et ganske stort beløb i betragtning af hele den usikkerhed, der står omkring Grønland, og den udvikling af forholdene deroppe, vi skal stile imod. Vi må derfor — også fra en finansiel synsvinkel — med stor forventning se hen til den forestående folketingsdebat om målsætning og fremtidsperspektiver for Grønland og for grønlandernes evne til med tiden i højere grad at kunne stå på egne ben.

På statsministeriets budget er der afsat et beløb på 2,5 mill. kr. til kommunale havneanlæg på Færøerne. Finansudvalget aflagde i år et besøg på Færøerne. Både under dette besøg og under de samtaler, vi for nylig har haft med den færøske lagtingsdelegation ved deres besøg hernede, har vi fået et stærkt indtryk af færingernes store behov for kapitaltilførsel såvel til udbygning af fiskerflåden som til opbygning af

nye erhvervsaktiviteter, der ikke er direkte afhængige af fiskeriet. Jeg mener, at vi hernede i denne del af det danske rige bør vise os forstående over for færingernes særlige økonomiske situation, og jeg henstiller til statsministeren, at regeringen indtager en imødekommende holdning over for deres ønsker om at blive sat i stand til at foretage de nødvendige erhvervmæssige investeringer.

Finansudvalgets formand, hr. Damsgaard, har allerede omtalt den nye formulering af finanslovens § 31. Jeg føler mig overbevist om, at det for alle parter — og ikke mindst for ministrene og deres embedsmænd — er en fordel at have så klare regler som muligt for bevillingsproceduren, selv om det måske nok i det enkelte konkrete tilfælde kan give mindre smidighed i lovenes administration.

Finanslovforslaget indeholder betydelige udgiftsstigninger, men da indtægterne i det kommende finansår er budgetteret med en endnu kraftigere stigning, bliver der, som det allerede har været nævnt, et overskud på drifts-, anlægs- og udlånsbudgettet på 1,6 milliard kr. Det er denne godt halvanden milliard, der er udtryk for den økonomiske stramning, regeringen foreslår via statsfinanserne. Ved bedømmelsen af dette overskud er vi inde i debatten om vor økonomiske situation og den økonomiske politik, der bør føres. Hermed berører vi også de problemer, økonomiministerens var inde på i sin redegørelse i går.

Men førend jeg tager hele dette spørgsmål op, vil jeg gerne komme med nogle kommentarer til det budgetoverslag, regeringen har lagt frem vedrørende statens udgifter i de følgende 3 år. Jeg vil gerne først indskyde den bemærkning, at disse budgetoversigter efter min mening er en hel guldgrube af oplysninger for alle, der arbejder med statens økonomi. Jeg takker for de forbedringer, der er sket i år, både for de nye, meget fine logaritmiske kurver, der viser udviklingen i de forskellige ministeriers udgifter, og for den mere letlæselige sats, man har anvendt i år, og som jeg efterlyste sidste år.

Interessen må under denne debat særlig samle sig om stigningstakten i udgifterne. Det fremgår tydeligt, at regeringen har gjort sig store anstrengelser for at holde

[Grethe Philip.]

igen på den stærke vækst i statens udgifter. Jeg har tidligere i mit indlæg her i dag sagt, at jeg ikke ser det som et mål i sig selv at holde væksten i statens udgifter nede på et minimum. Jeg har heller aldrig forstået, at der var nogen særlig visdom i at sige, at stigningsprocenten for statens udgifter permanent skulle være nøjagtig den samme som stigningsprocenten i den private sektor. På forhånd mener jeg, at meget kan tale for, at et samfund i stærk udvikling og forandring og med betydelig vækst i økonomien sætter relativt kraftigt ind på de offentlige investeringer. Men i øvrigt mener jeg ikke, at vi på dette punkt skal være for dogmatiske, men at vi tværtimod stadig løbende bør overveje, hvorledes den relative vækst skal være for henholdsvis privat og offentligt sektor.

Udgangspunktet for det fremlagte budgetoverslag er et skøn over den fremtidige stigning i nationalproduktet. Det ville være overoptimistisk at tro, at den stærke stigning i år på 6-7 pct. kan fortsætte. Den er helt ekstraordinær i forhold til tidligere år og skyldes bl. a., at der har været en særlig stor tilgang til arbejdsstyrken. Det er sikkert mere realistisk, når finansministeren for 1970 regner med en forøgelse i nationalproduktet på ca. 4 pct., og den vil næppe blive højere i de næstfølgende år, vel snarere lidt lavere.

I budgetterne skelnes der mellem de lovbundne udgifter og øvrige udgifter, for hvilke der er lagt budgetteringsrammer. Når man indregner de reserver, der er sat af til dækning af merudgifter ved ny lovgivning og tillægsbevillinger, indebærer budgetoverslaget en reel årlig stigning, altså en udgiftsstigning, målt i faste priser, på 3,8 pct. i 1971-72 faldende til 2,9 pct. i 1973-74, tallene set i forhold til året før.

Jeg vil gerne understrege, at der hermed er gjort plads for en reel aktivitetsudvidelse; det er kun stigningstakten, der er sat ned i forhold til tidligere, ikke de absolutte beløb målt i faste priser. Alligevel ømmer

jeg mig noget over den strenge kur, finansministeren ordinerer, og kan kun godtage den som et oplæg stærkt præget af den øjeblikkelige konjunktursituation.

Når budgetoverslaget føles skrabet, skyldes det ikke mindst, at de lovbestemte udgifter vil lægge beslag på så stor en del af stigningsråderummet, at der kun er meget beskedne muligheder for udvidelse af budgetteringsrammerne, altså af alle de udgiftsområder, der ikke i forvejen er meget nøje fastlagt i lovgivningen.

Blandt de udgifter, der i de senere år har vist særlig stor stigning, finder vi udgifterne til sundheds- og forsorgsinstitutioner, herunder sygehuse, plejehjem, børneforsorgs- og åndssvageforsorgsinstitutioner m. v.

Finansministeriet har ladet udarbejde en interessant analyse af hovedtendenserne i udviklingen af udgifter og personale inden for området.

Det er meget læseværdigt og tankevækkende materiale, der her lægges frem. Alle kan let være enige om, at på disse felter må der ikke spares, og vælgerne stiller stadig store krav om forbedringer i behandlingen, kortere ventetider og bedre forhold for de institutionsindlagte. Jeg slutter fuldt op om disse ønsker. Men jeg er også klar over, at det er på høje tid, vi får et overblik over, hvor hurtigt vi formår at leve op til disse krav og ønsker, og hvad det vil kræve af os, også i form af afsavn af andre goder.

I den lyserøde redegørelse anføres, at medens beskæftigelsen i samfundet i årene 1960-67 er øget med gennemsnitlig ca. 1 pct., er det samlede personale ved sygehuse og forsorgsinstitutioner, inklusive plejehjem og børneinstitutioner, vokset med ca. 4 pct. om året. Det samlede antal heltidsbeskæftigede medarbejdere på de omhandlede institutioner udgør nu knap 80.000, svarende til 25 pct. af samtlige offentligt ansatte. Hertil kommer så yderligere et betydeligt antal deltidsbeskæftigede. Fortsættes udviklingstendensen, vil det føre til, at det samlede personale vil være fordoblet i 1985.

Jeg nævner disse tal, fordi der stadig til-

[Grethe Philip.]

bagevendende tales om betydningen af at rationalisere det offentlige administration og begrænse personaletallet. Vi må gøre os klart, at den egentlige administration kun beslaglægger en forholdsvis lille del af hele den stab af personer, der beskæftiges af det offentlige. Det er ikke mindst i sundheds- og socialektoren, vi skal sætte ind med overvejelser om rationalisering af arbejdet. Jeg kan ikke her komme ind på de problemer, der rejses til overvejelse i redegørelsen. Men jeg vil gerne tilslutte mig de synspunkter, der lægges frem om behovet for en afvejning af, om de midler, der stilles til rådighed for disse opgaver, anvendes på økonomisk hensigtsmæssig måde. Forskningsleder ved socialforskningsinstituttet Bent Rold Andersen har i Socialpolitisk Forenings lille pjese Bedre prioritering i socialpolitikken været inde på noget af det samme.

Der er her tale om problemer som f. eks. den driftsøkonomiske effektivitet inden for den enkelte institution, samspillet mellem de forskellige institutioner, f. eks. sygehuse og plejehjem og som en tredje problemkreds vægtfordelingen mellem sygdomsforebyggelse, sygdomsbehandling, revalidering og pleje.

Med de umådelig høje udgifter, døgninstitutionerne nu arbejder med pr. patient eller beboer, trænger kravet om en økonomisk analyse sig stadig stærkere på. Som et enkelt eksempel kan jeg nævne, at når en ny plejehjemsplads nu er oppe på at koste ca. 50.000 kr. årlig, vil det økonomisk set kunne betale sig at gå langt videre end hidtil med forebyggende arbejde, med ambulatorisk hjælp og med midlertidige aflastningshjem.

En prioritering, der støtter sig på en sådan økonomisk analyse, vil måske nok falde nogle for brystet. Men der er i denne forbindelse ikke så meget tale om, hvor meget vi i alt skal anvende til hele denne sektor, som hvor de økonomiske ressourcer skal sættes ind. Som det går nu, foretager vi faktisk en prioritering, undertiden sker det bare ret følelsesbetonet. Vi kunne måske få mere ud af vore ressourcer, hvis de anvendtes efter en mere bevidst afvejning.

De tanker, der nu er fremsat af socialreformkommissionen om strukturuomlægning

af vort sociale trykthedssystem, har bl. a. til formål at samle og forenkle administrationen på disse felter omkring kommuner og amter for derigennem at få en bedre udnyttelse af personalet. Netop på denne baggrund er sygekassernes meget tendentiøse propaganda for at bevare et kassesystem meget lidt i pagt med tidens tanker, fordi en fortsat sygekasseadministration vil sprede kræfterne til skade for den samlede og koordinerede service, som vi gerne vil yde borgerne.

Vi har ikke blot brug for en prioritering inden for social- og sundhedssektoren. Vi må også mere bevidst og velovervejet foretage prioriteringer mellem helt forskellige områder. Da vi i sin tid nedsatte et stående investeringsudvalg her i folketinget, var det tanken, at dette udvalg skulle være med i en sådan prioritering. Det er der nu foreløbig ikke kommet meget ud af. Vi må vist konstatere, at udvalget hidtil i det væsentlige har nøjedes med at indhente orienterende materiale om planlagte investeringer, mere end der har været lagt op til nogen beslutningstagen om, i hvilken rækkefølge de forskellige opgaver bør tages op.

Som sagerne ligger, sætter jeg derfor mere min lid til den perspektivplanlægning, der er sat i gang af regeringen under arbejdsministerens ressort. Det er en yderst vanskelig og på mange måder også ganske utaknemlig opgave, fordi prioritering i praksis jo nok betyder, at visse samfundsopgaver prioriteres højt til snarlig løsning, men samtidig har medaljen den ubehagelige bagside, at andre opgaver, der kan synes højst påkrævede, må skydes længere ned i rækken. Skal vi holde styr på det offentlige udgifter, er det imidlertid absolut nødvendigt, at denne langsigtede planlægning og prioritering finder sted.

Den til enhver tid siddende opposition har et medansvar, som bør udøves ved ikke at presse for hårdt på med en række forslag om, at staten skal tage opgaver op, hvis løsning de pågældende partier heller ikke selv sætter ekstra højt på prioriteringslisten.

Jeg skal herefter gå over til den bredere problemstilling omkring Danmarks økonomi og de foranstaltninger, der er behov for at sætte ind med både på kortere og længere sigt ved et samspil mellem finans-

[Grethe Philip.]

politik, penge- og kreditpolitik og indkomstpøolitik.

Først vil jeg gerne foretage et hurtigt tilbageblik, fordi der er et par spørgsmål fra de sidste års økonomiske politik, der stadig dukker op i debatten og tilsyneladende vurderes meget forskelligt. Fra oppositionens side ynder man jo at tale om regeringens økonomiske siksakkurs, hvor regeringspartierne — og jeg mener med ganske stor ret — i stedet taler om, at det har været nødvendigt at foretage en løbende og smidig tilpasning af dansk økonomi, stærkt afhængige som vi er af konjunkturerne i andre lande.

Umiddelbart efter devalueringen måtte målet for den økonomiske politik først og fremmest være at udnytte de ekstra muligheder for eksport, devalueringen gav os, og søge at dreje aktiviteten over mod eksport erhvervene. Rentessænkningen var et led i denne politik. Et andet mål var at ophæve obligationsrationeringen, der var ved at blive helt uhåndterlig med en stadig voksende kø af lånsøgende. Nu fremstilles det undertiden af oppositionen, som om obligationsrationering er noget næsten eftertragtelsesværdigt, et let håndterligt instrument i den økonomiske politik. Men da rationeringen blev indført, var det en almindelig forudsætning — også for den da siddende regering — at den skulle være en midlertidig foretæelse. Obligationsrationeringen blev ophævet på et tidspunkt, hvor ledigheden var for stor, og hvor der altså netop var en gunstig lejlighed til at komme af med rationeringen, fordi den øgede likviditet, der ville opstå i forbindelse med rationeringens ophævelse, ikke kunne betragtes som nogen fare for den økonomiske stabilitet.

Dengang var der ingen, der med sikkerhed turde spå om, hvor stærkt de udenlandske konjunkturer senere ville tage fart opad, og end mindre hvor tæt Danmark ville følge efter. Havde man vidst noget mere om dette og om obligationsventekøens længde, og havde man kunnet forudse, at der i foråret 1969 ville sætte en international valutaspekulation ind, som med stor slagkraft ramte vore valutaeserver, var man vel nok gået lidt blødere til værks, men alt det vidste man som sagt ikke noget om dengang.

Senere, da de opadgående konjunkturer tog rigtig fart, strammede regeringen som bekendt til. Fra oppositionens side har vi stadig lige op til denne sommer hørt gravrøsten, der forkyndte den nært forestående arbejdsløshed. Nu bagefter kan vi se, at havde vi lyttet til oppositionens råd og holdt mindre igen i foråret, havde situationen i dag, hvor vi har overpres på kedlen, i hvert fald været langt vanskeligere.

Vor økonomiske situation, som den tegner sig i dag, er velkendt. Der er store plusser og i hvert fald et enkelt meget stort minus. Ledigheden er lav, og vi har haft en betydelig stigning i industrieksporten, en rekordagtig produktionsstigning og en realstigning i det private forbrug på ca. 6-7 pct. på årsbasis. Det sidste hører man nu ikke så meget om fra oppositionens side; men indkøbet af biler, for nu at tage en enkelt ting, taler sit tydelige sprog. Efter de seneste oplysninger er bilkøbet steget med ca. 30 pct., når vi sammenligner tidsintervallet januar-september sidste år med samme periode i år. Prisniveauet har længe holdt sig bemærkelsesværdig stabilt, men viser nu på det sidste en lidt større stigning.

Over for disse mange plusser står et meget stort minus: betalingsbalancens underskud med antagelig 3 milliarder kr. for året som helhed, et underskud, der repræsenterer landets samlede overforbrug, finansieret ved udenlandske lån.

På længere sigt er dette en risikabel og uholdbar situation. Det er jo ikke så enkelt, at udenlandske lån i sig selv altid er af det onde, jeg vil næsten sige tværtimod. Det er en umådelig fordel for os, hvis udlandet vil hjælpe os med at bygge vort produktionsapparat op. Derfor har det radikale venstre også uden betænkelighed under skiftende regeringer kunnet gå ind for optagelse af udenlandske statslån, der kunne kanaliseres ud til investeringer som f. eks. elektricitetsværker el. lign. Men der er også andre end staten, der optager udenlandske lån, f. eks. kommunerne. Vi kan ikke altid med sikkerhed sige, at et udenlandsk lån går til en investering, der ellers ikke var blevet til noget. Låntagningen kan danne basis for et øget konsum, privat eller offentligt, og i så fald betyder lånet samfundsmæssigt set, at vi vælter økonomiske byrder over på fremtiden. Den største risiko ligger dog i, at vi

[Grothe Philip.]

kan komme i en situation, hvor der i udlandet bliver sagt stop for ny långivning, eller hvor vi i alle tilfælde kun kan låne på meget ufordelagtige lånevilkår med hensyn til afdrag og forrentning.

Skulle vi komme ud i den situation — og hvem kan garantere for, at vi ikke gør det, hvis vi ikke fører en økonomisk politik, der giver international tillid — vil vi blive nødt til at foretage en voldsom opbremsning af vor import. Hvilke midler vi end ville vælge hertil — og en kvantitativ importregulering ville være uanvendelig på grund af internationale aftaler — ville det gå stærkt ud over både produktion og beskæftigelse. Det er på denne baggrund vi må se på det voksende valutaunderskud med så stor bekymring.

I oktoberrapporten udtalte det økonomiske råds formandskab, at en afvikling af betalingsbalanceunderskuddet under samtidig opretholdelse af fuld beskæftigelse kun synes mulig gennem en gradvis tilpasning, hvorunder den samlede indenlandske efterspørgsel bringes til at vokse i svagere takt end svarende til væksten i produktionskapaciteten, samtidig med at vi søger at holde igen på pris- og omkostningsudviklingen. Vismændene advarede mod en brat konjunkturopbremssning og anbefalede i stedet en strukturomlægning, der skal foregå gradvis ved en mindre, men gennem længere tid fastholdt afdæmpning i den indenlandske efterspørgsel.

I det kommende finansår må vi forvente en sådan afdæmpning af konjunkturerne. Forskellige faktorer vil holde kraftigt igen på udviklingen, bl. a. pengeinstitutternes stærkt begrænsede likviditet, der vil tvinge dem til at være meget tilbageholdende med udlånsvirksomhed. Nationalbanken, der gennem de store obligationsopkøb forrige år stærkt bidrog til bankernes øgede likviditet, må formodes at ville fortsætte den nuværende kurs og være meget tilbageholdende på obligationsmarkedet. De nye aftaler mellem Nationalbanken og pengeinstitutterne vil yderligere sikre tilbageholdenhed i bankers og sparekassers udlån.

Kildeskatteudskrivningsprocenten på 95, som i foråret blev så stærkt kritiseret af oppositionen, der anså den for at være for høj, vil sammen med de indirekte skatter danne baggrund for det i finanslovsforslaget

bebudede overskud på 1½ milliard kr. på drifts-, anlægs- og udlånsbudgettet. Finanspolitikken går dermed ind som et led i bestræbelserne for på kort sigt at sikre en vis neddæmpning af konjunkturerne, der valutarisk vil trække i den rigtige retning. Så vidt det er muligt at se i dag, er denne politik rigtig. Skulle forholdene imod forventning udvikle sig i en ugunstig retning, der giver os en stigende ledighed, håber jeg, at regeringen vil være parat til at gribe ind hurtigt med modforanstaltninger. Men det drejer sig jo ikke blot om at anlægge en kortsigtet politik, der kan rette den øjeblikkelige situation op. Vi må også mere varigt sætte vort samlede overforbrug ned. Det er almindelig kendt, at noget af årsagen til dette overforbrug ligger i den meget lette adgang til at opnå lån. Vi har i Danmark fået opbygget et helt specielt realkreditsystem, der har været os til uvurderlig nytte igennem årene, men det har næsten arbejdet for godt. Sammenlignet med andre lande har vi i Danmark usædvanlig gode vilkår for dem, der vil optage lån i fast ejendom: let adgang til at opnå lånet og meget lange afdragsperioder.

Realkreditsystemet kan nu ikke mere siges at være tidssvarende hverken i sin struktur, eller hvad lånebetingelserne angår.

De to kommissioner og udvalg, der har arbejdet med disse problemer, det såkaldte Kurt Hansen-udvalg og realkreditkommissionen, giver os nu materiale til videre overvejelser. Realkreditkommissionen forventes at afgive sin betænkning inden nytår. Det kan allerede nu siges, at der lægges op til en betydelig forenkling. Kredit- og hypotekforeningerne vil ikke fremtidig stå som adskilte realkreditinstitutioner med hver sine regler og vedtægter, og der vil også ske fusioner på anden vis. Et lovforslag, der netop er fremsat, vil åbne adgang for denne rationalisering, der må betragtes som et stort fremskridt. Kommissionen har også beskæftiget sig med lånebetingelserne. Det ville være ønskeligt, om de betragtninger, der inden længe bliver fremlagt, vil blive inddraget i overvejelserne om nye lånevilkår, når dette spørgsmål nu skal tages op til behandling i forbindelse med boligministerens lovforslag.

Jeg skal ikke hverken om disse eller om

[Grethe Philip.]

de øvrige forslag, der fremsættes i tilknytning til økonomiministerens redegørelse, gå i detaljer. Hr. Niels Helveg Petersen vil senere komme med et supplerende indlæg. Jeg vil nøjes med at sige, at jeg anser den øgede private opsparing, der vil blive følgen af de strammere lånebetingelser, for et vigtigt led i en samlet plan for vores økonomi.

De forslag, der er lagt frem, har dog også et bredere sigte. Ved at kæde en skærpelse af lånebetingelserne sammen med en strengere beskatning af de nye parcellusejere arbejder vi os ind på et af vor tids største og vanskeligste problemer: bolig efterspørgslen og boligforsyningen.

Onde tunger siger, at politikerne med den ene hånd går ind for større boligforsyning til billigere husleje og med den anden hånd søger at føre økonomisk politik over boligpolitikken. For at undgå splid i sindet må politikerne derfor sørge for, at den ene hånd ikke ved, hvad den anden gør.

Det er hårde ord. Men jeg ved ikke, om vi alle sammen kan gå fri af kritikken. Hvordan vi end argumenterer omkring de regler, vi har lagt for lejefastsættelse i etageejendomme og — via skattebegunstigelser — for den leje, en villaejer reelt kommer til at betale af bolig i eget hus, så står det fast, at der sker en forvridning af prisfastsættelsen, som bidrager til at skruer priserne i vejret både på grunde og ejendomme. Vi har her en skjult inflationskilde, som er med til at bringe samfundsøkonomien ud af balance. At der også samtidig sker en formueomfordeling til fordel for en række parcellusejere, skal blot nævnes som en i mine øjne betydelig yderligere ulempe. Det økonomiske råds formandskab afgav for nogle år siden en i øvrigt for lidet påagtet redegørelse herfor.

Jeg er klar over, at vi her er inde på nogle meget ømtålelige problemer, hvor det er vanskeligt at finde frem til ordninger, der føles retfærdige for alle. Men situationen er efterhånden så uholdbar set fra en bred samfundsøkonomisk synsvinkel, at jeg giver regeringen mit partis tilslutning til, at man nu søger at gribe om nælden.

Jeg forudsætter dog, at de forslag, der nu lægges frem i konkret form, og hvis bestemmelser i første række vil blive mærkbare for

nye ejere eller ved ejerskifte, indgår som et led i en større samlet boligpolitik.

Af den øvrige vifte af forslag til at sikre en bedre balance i dansk økonomi hæfter jeg mig særlig ved overvejelserne om kommunernes finansiering af deres udgifter. Vi har i vor tilrettelæggelse af statens indtægter og udgifter et middel til at drive konjunkturpolitik over finanspolitikken. Men vore bestræbelser i denne retning kan i nogen grad sættes over styr, hvis kommunerne arbejder i en ganske anden retning. Med de store investeringsopgaver, der i de senere år er taget op af kommunerne, er det forståeligt, at adskillige kommuner har været fristet til at klare en væsentlig del af finansieringen ved optagelse af lån. Med de forestående store kommunesammenlægninger er der meget, der tyder på, at der vil blive sat en investeringsbølge i gang, der kan gå helt på tværs af de intentioner, vi har i retning af at holde igen på den samlede efterspørgsel i samfundet.

Jeg finder det derfor rigtigt, at regeringen nu overvejer at gennemføre forskellige foranstaltninger med henblik på at øge kommunernes selvfinansiering eller, om man vil, den offentlige opsparing via kommunerne.

Det er dog helt åbenbart, at krav om større selvfinansiering vil hvile med meget forskellig tyngde på de forskellige kommuner, og at særlig udviklingskommunerne vil rammes uforholdsmæssig og urimelig hårdt, om der ikke tages særligt hensyn her. Jeg henstiller derfor, at regeringen tager dette med i betragtning i sine videre overvejelser.

Økonomiministeren nævner i sin redegørelse, at regeringen overvejer at oprette en social fond, til hvilken der skal ske indbetalinger i form af en forhøjelse af folkepensionsbidraget. Også dette betragter jeg som et led i bestræbelserne for at øge opsparingen i samfundet over en bred fond. Men dermed gives der også på længere sigt bedre mulighed for at øge pensionerne for de ældre, et krav, der formodentlig vil blive stillet med voksende styrke i de kommende år.

Selv om det ikke har noget direkte at gøre med hele den økonomiske debat, vil jeg også gerne udtrykke min glæde over den bebudede nye ordning vedrørende dagpengeudbetalingerne, som der er fremsat for-

[Grethe Philip.]

slag om inden for socialministerens område.

Regeringen har nu fremlagt et flersidet oplæg med det formål at bringe bedre balance i økonomien på længere sigt. Vi må håbe, at de forholdsregler, der sættes ind med, også vil få en gunstig indflydelse på renten. Vi har i foråret fået den smertefulde erfaring, at Danmark af valutariske hensyn ikke kan køre med en rente, der ligger i underkanten af renten i de lande, vi handler med, men vi bør indrette vor økonomiske politik således, at vi, om den internationale rente skulle falde, har styrke til at følge med i et rentefald.

I regeringens oplæg tales der ikke om indkomstpøolitik. På dette område er regering og folketing i mindre grad bestemmende, end hvor det gælder finans-, penge- og boligpolitik, men jeg synes dog, det skal nævnes, at løn- og indkomstudviklingen nu som før har en dominerende virkning på opnåelsen af den økonomiske balance, vi tilstræber.

Den tidligere generalsekretær i OECD, professor Thorkil Kristensen, har i en kronik i Politiken, „Vor tredelte verden“, den 1. december i år fremsat nogle betragtninger om vor klodes økonomisk-politiske situation i dag. Det er særlig problemerne mellem vesten og på den anden side de socialistiske lande og udviklingslandene, han beskæftiger sig med. Thorkil Kristensen siger, at prisen for den enestående velstands-fremgang i vesten har været et inflationspres, og at det paradoksale er, at skønt investeringen i dag udgør en større andel af en større indkomstmasse end før, synes den dog at være for lille.

Det teknisk-videnskabelige fremskridt, der har givet os så mange goder, har også vist os, at vi kunne få endnu flere goder, hvis vi investerede endnu mere. Thorkil Kristensen fortsætter med at sige, at vi er inde i en omdannelsesproces, hvor opgaven er at få en novenlunde sammenhængende opfattelse af den teknisk-økonomisk-soziale omvæltning, vi er inde i, så vi efterhånden kan få et bedre herredømme over situationen.

Disse betragtninger er ganske vist fremsat i en større sammenhæng til belysning af relationerne mellem de rige vestlige lande,

som vi tilhører, og den øvrige del af verden, men jeg synes også, de siger en hel del om den problemstilling, vi selv her i Danmark står i, og som vor økonomiske politik på længere sigt må indrettes efter.

I mit parti kan vi tilslutte os målsætningen og principperne i de forslag, der er stillet til debat i forbindelse med økonomiministerens redegørelse. Vi går her i gang med en meget omfattende problemkreds, som bør ses under ét. Jeg håber, at vi i den videre behandling vil kunne gå ind i et positivt samarbejde med de øvrige partier.

Niels Helyeg Petersen: Det oplæg, som er kommet fra regeringen, har alt sammen ét eneste formål: at skabe et grundlag i den indenlandske økonomi for et lavere renteniveau. Intet belaster byggeri og andre former for aktivitet inden for vort samfund hårdere end et højt renteniveau, og det bedste bidrag til aflastning er foranstaltninger, der angriber årsagerne til det høje renteniveau. Jeg tror ikke, det er muligt at finde noget andet middel hertil end foranstaltninger, som varigt øger den samlede opsparing. Rationeringer løser ikke problemerne, men er en udskydelse på ubestemt tid.

Den foreslåede fondsdannelse var efter hr. Ivar Nørgaards mening ingen rigtig fond, men bare en skatteforøgelse. Jeg vil meget stilfærdigt gøre den bemærkning, at intet fond kan skabes, hvis der ikke må inddrages midler. Enhver fondsdannelse indebærer inddragelse af købekraft; penge til en fond kan ikke hentes ud af den blå luft.

Til hr. Helge Nielsen skal jeg ikke gøre så forfærdelig mange bemærkninger, og jeg skal på ingen måde gå i detaljer med boligpolitiske synspunkter; der er kun to ting, jeg vil fremhæve i den almindelige diskussion.

Det ene er, at boligproblemerne jo ikke lader sig løse meget enkelt, selv om man følger socialdemokratiske anvisninger. Det var, som om den socialdemokratiske ordfører glemte, at også hans parti i tidens løb har haft et meget betydeligt ansvar for den boligpolitik, der er ført.

Den anden bemærkning, jeg vil gøre, er, at vi kommer nok ingen vegne i denne diskussion, hvis vi på forhånd går ud fra, at

[Niels Helveg Petersen.]

der ikke er nogen, der skal mærke noget som helst til noget, hvis ingen skal bidrage til, at boligproblemerne kan løses.

Jeg vil til sidst også gøre den bemærkning i anledning af hr. Helge Nielsens skarpe indlæg, at det forekommer mig at være et godt bevis for, hvorfor det i tidens løb har været så vanskeligt at få en fornuftig samordning af boligpolitik og økonomisk politik. Det er på intet område lettere end på boligpolitikens at appellere til det bestående.

Det udvalg, der nu nedsættes, vil ikke alene komme til at gennemgå regeringens forslag og de tanker, der fremføres af oppositionen, men vil også få mulighed for at vurdere adskilligt nyt materiale, som vil fremkomme under udvalgsbehandlingen. Der vil komme den såkaldte B & W-rapport for byggeriet, realkreditkommissionens betænkning vil være færdig, der vil foreligge resultater af forhandlinger mellem ejere og lejere og mellem boligministeriet og de almennyttige boligselskaber. Udvalget vil få rigeligt med stof til arbejde og til eftertanke og forhåbentlig også med stof til enighed. Politisk enighed er erfaringsmæssigt meget vanskelig at opnå på disse områder og vil nok også blive det denne gang, men for det radikale venstre er det af afgørende betydning, at regeringens oplæg er et oplæg til en forhandling med oppositionens partier.

Poul Dam: Jeg skal her holde mig til finansloven, og hvad der nærmere hænger sammen hermed. Min ven hr. Ømann vil senere sige noget i forbindelse med økonomiministerens redegørelse i går.

Jeg synes, det er naturligt at tage sit udgangspunkt i finansministerens fremsættelsestale, da finanslovsforslaget blev lagt på tingets bord. Det var jo en nydelig fremsættelsestale, hvor vi fik meget at vide, men det bekymrer mig og bedrøver mig, at der var sådan en undskyldende tone i den. Det var, som om finansministeren var ked af at fremsætte finansloven, han var i hvert fald ked af, at beløbene var blevet så store. Det kan man måske nok forstå, at han i erindring om tidligere glade tider kunne være præget af, men jeg synes alligevel, det er urimeligt. Jeg synes, at der bør være noget julestemning over en finansminister, der

forelægger en sådan finanslov. Det er da godt, at den nuværende regering finansielt magter at gennemføre de reformer, som den forrige regering fik vedtaget. At den ikke har nogen tro på, at den vil kunne klare at finansiere nogle af de reformer, den selv planlægger, da den nemlig ikke planlægger nogen, er en helt anden sag.

Men vi har et stærkt stigende budget. Vi har et stærkt stigende socialbudget, og det er godt, at vi har råd til at gøre forholdene bedre for de nødlidende i befolkningen. Vi har et meget stærkt stigende undervisningsbudget, og det er godt, at vi har råd til at gøre undervisningen bedre, at ofre mere på forskning og videnskab; der er ikke spor grund til at undskylde det. Og det er godt, at vi har stigende udgifter til u-landshjælp. Der er ingen grund til at henlægge ansvaret for det til den forrige regering. Hele folketingset var vistnok nogenlunde enig om at hilse den plan, der dengang blev lagt, velkommen.

Der er ingen grund til at være bekymret over, at finanslovens tal stiger under bestemte forudsætninger, som jeg skal komme tilbage til. Tværtimod, det er godt, at vi har et samfund i fremskridt, at vi har et samfund, som er i stand til at bruge af sine rige midler til en række værdifulde fælles formål. Det ville være stygt, hvis vi i dag havde faldende finanslovstal, for det betød, at vi ikke ville ofre noget på de fælles anliggender, eller det betød, at vi var blevet så fattige, at vi ikke magtede at gøre det, vi gerne ville.

Der er heller ingen grund til, som finansministeren gjorde det i fremsættelsestalen, at tale bekymret om de krav, der stilles, et udtryk, der anvendes, så vidt jeg husker, flere gange i fremsættelsestalen, som om det kun var forskellige grupper, som øvede pression mod regeringen, der meget mod sin vilje gav efter for pressionen. Der er jo tale om krav, som vi alle er enige om bør efterkommes, krav, som ikke er bestemte pressionsgruppers ønsker, men derimod er udtryk for, hvad et fremskridt, hvad en udvikling nødvendiggør.

Der er intet forkert i stigende finanslovstal. Og der er ingen grund til at bebrejde regeringen, at den er blevet klogere nu, end dens partier var, da de var opposition. Hvis man kunne håbe, der var en kumulativ

[Poul Dam.]

virkning, kunne man ønske, at den blev opposition igen for at blive endnu klogere, til næste gang — det ske sent — den blev regering på ny.

Jeg sagde, at der ikke var noget forkert i stigende finanslovstal, men at der også var nogle forudsætninger, der måtte opfyldes for, at der ikke var noget forkert i dem, og det er vel nok lidt af et spørgsmål, om disse forudsætninger virkelig kan siges at være opfyldt.

Den ene forudsætning er naturligvis, at pengene bruges rigtigt, det vil sige, at de formål, man anvender det offentliges midler til, er formål, alle vil anerkende. Der behøver jeg ikke fortælle, at der er et enkelt ministerium, som vi fra socialistisk folkepartis side meget gerne ville have nedskåret til fyr- og vagervæsenet og Christiansø.

Der er vel også nogle andre udgifter, som forekommer os temmelig urimelige, og som det forekommer os meget svært at forklare befolkningen er rimelige statsudgifter. Men disse detaljer skal jeg lade ligge. Nogle af dem er velkendte, nogle af dem kan vi beskæftige os med under den fortsatte behandling i finansudvalget.

Det andet med, at pengene bruges rigtigt, hænger naturligvis sammen med, om der er den fornødne rationalisering og effektivisering af statsadministrationen og af det offentliges virksomhed som helhed. Og dér er det jo sådan med rationalisering, at det er noget, man taler om ustandselig, og med mellemrum gør man jo også noget ved det, det vil sige, med mellemrum ansætter man nogle folk til at gøre noget ved det. Det synes at være en lille smule tungere at få det gjort, og det er meget forståeligt, for det er meget svært at bortrationalisere personer, det er meget svært at ændre indarbejdede vaner og uvaner.

Den anden forudsætning for, at det er godt med de stigende finanslovstal, er, at de penge, der skal ind, de indtægter, der er nødvendige for at dække udgifterne, er fordelt på en rimelig og retfærdig måde. Det er bestemt ikke ligegyldigt, hvem det er, der betaler, og hvordan betalingen sker. Det er noget, vi har lejlighed til at snakke om, hver gang der er en skattedebat; jeg skal blot understrege det i denne sammenhæng.

Lad mig så endelig i dette afsnit sige, at

der er jo heller ikke noget forkert i, at man fører det, der kaldes en stram finanspolitik; jeg kan meget vel se, at det under visse økonomiske omstændigheder er nødvendigt. Men her er der igen en forudsætning: det kræver, at befolkningen har tillid til, at det kan nytte, at de ofre, man anmoder den om at yde, også tjener det formål, der angiveligt er til stede. Jeg tror, man i almindelighed må sige, at det danske folk er ikke præget af nogen skattenægtermentalitet, man betaler gerne, hvis man har tillid til, at pengene kommer i de rigtige lommer, at pengene bliver anvendt godt og fornuftigt.

Om denne tillid er til stede, er jo straks noget ganske andet, og det skal jeg ikke gøre mig klog på. Tilliden er i hvert fald noget mindre, end den burde være. Og en af årsagerne til, at denne tillid mangler, er jo nok at finde i politikernes, regeringens og måske også folketingets holdning over for hele denne problemkreds. Der er ikke en tilstrækkelig oplysning af befolkningen om de økonomiske forhold, der er ikke en tilstrækkelig oplysning om sådan noget som finansloven, om budgetoverslagene. Hr. Jørgen Jensen nævnedet det beklagelige i, at den var blevet omtalt så lidt i pressen, og det kan man være ganske enig med ham i, men på den anden side: hvad har man fra regeringens side gjort for at fremlægge tingene på en måde, så det umiddelbart kan gå i pressen, på en sådan måde, at man direkte kan sige: dette er nu det, der ligger?

Man skal, ikke mindst når finansudvalgets formand er i nærheden, være meget forsigtig med at foreslå nye udgifter, men det kunne være, det var en meget sund investering, hvis man sagde: en husstandsudsendelse af en tryksag om, hvad det egentlig er, der sker i det offentliges økonomi, var vist en god idé. Det var en god idé at fortælle folk, hvad de betaler, og hvad det går til, vise noget om, hvad den store økonomi, som de alle bidrager til og de fleste efterhånden bidrager temmelig meget til, egentlig er. Enhver forening forelægger sit regnskab, de fleste større foreninger udsender regnskabet til medlemmerne. Hvad gør man i den store forening Danmark for at lade medlemmerne føle, at det er deres foretagende, at det er noget, som de virkelig har indflydelse på, og noget, som de virkelig har gavn af? Man kan klage over, at befolk-

[Poul Dam.]

ningen er så fremmed over for det politiske, men det politiske liv har et overordentlig stort ansvar for, at det netop er sådan.

Det er klart, at alt det, der nu står i en finanslov, har en baggrund i samfundets bæreevne, i den produktion, som er, og den produktivitet, som yderligere kan udnyttes. Det er forbavsende, at denne produktion synes at være en given størrelse for regeringen. Finansministeren siger i sin fremsættelsestale flere steder noget, som kan sammenfattes i, at grænsen for den økonomiske kapacitet er nået. Ja men kan det virkelig være alvorligt ment? Har man virkelig så lidt tillid til det private erhvervsliv, at man mener, at det private erhvervsliv har udrettet alt, hvad der kan udrettes? Det kan jeg dog ikke tro, eller rettere sagt, det kan jeg da godt forstå, men jeg kan alligevel ikke tro, at man ville tage det på den måde.

Man synes at mene, at vi står med en økonomi, der egentlig ikke er noget at gøre ved; vi har kun en fordelingsopgave fra statens side. Jeg ville tro, at det var helt anderledes. Jeg ville tro, at der var betydelige muligheder for at udvide produktionskapaciteten her i landet. Ved rationalisering, ved en fornuftig drejning af investeringerne og på mange andre måder. En fornuftig stat, både en fornuftig socialistisk stat og en fornuftig kapitalistisk stat — sådanne findes nemlig i hvert fald i teorien — ville gøre en helt anderledes indsats for at gavne og ophjælpe produktionen, for at bruge penge, som kom igen ved en forøgelse af produktionen. Men hvad er der på dette finanslovsforslag? Småpenge, næsten ingenting. Man tror, at dette er spildte penge, tvært imod at forstå, at det netop er på denne måde, man forøger mulighederne for i fremtiden at gennemføre flere reformer til gavn for hele befolkningen.

Men det er naturligvis klart, at med den så vidt jeg husker liberale ideologi, der lå til grund for regeringen, før den blev dannet, må statsbudgettet betragtes som noget, der er isoleret, og som noget, der ikke har så

forfærdelig megen sammenhæng med resten af økonomien ud over, at man taler om bæreevnen.

Det er måske rigtigt, at man i et fjernt samfund fra liberalismens barndom kunne se statsbudgettet som noget, der intet havde at gøre med resten af økonomien. Men jeg tror, at man i dag må betragte det — det er jo et litterært udtryk, så jeg kan vel tillade mig at bruge det — som en livsløgn i det kapitalistiske samfundssystem, at man tror, at den private og den offentlige sektor kan ses isoleret i forhold til hinanden. At man altså mener, der er fornuft i at lægge et statsbudget og ikke et samfundsbudget, hvor man virkelig prøver at gennemarbejde hele økonomien og se: hvad sker der under visse forudsætninger, og hvorledes påvirker vi fra statens side, fra finansernes side, hele dette samfundsbudget? Sådanne forsøg er gjort i fortiden; der er intet i det materiale, der er lagt foran os, der tyder på, at sådanne forsøg gøres i dag.

Det er dog endnu mærkeligere, at samfundsbudgettet også i så høj grad, som tilfældet er, ses isoleret fra det offentlige budget som helhed, at kommunerne altså ikke i tilstrækkelig grad tages med ind i det. Der er nok nogen i visse kommuner i hvert fald, der har en fornemmelse af, at det, der foregår i øjeblikket, er, at kommunerne bliver sorteper. Byrdefordeling og opgavefordeling lyder meget smukt, men det betyder jo i adskillige tilfælde, at staten skyder ansvaret fra sig, man skyder en række udgifter fra sig, får dem lagt over på kommuneskatterne, hvorved disse bliver proportionale. Man belaster fattige kommuner og udviklingskommuner med forpligtende opgaver, som ikke kan undgå at stille disse kommuner meget vanskeligt, og samtidig siger man, at kommunernes adgang til at optage lån må begrænses; man henviser kommunerne til selvfinansiering samtidig med, at man stiller krav til udbygningen af en række af deres institutioner. Man taler om en ligelig behandling, men det er jo en illusion. Det er selvfølgelig ikke alle kommuner, det ram-

[Poul Dam.]

mer, det er måske kun et mindretal af kommunerne, det rammer, men efterhånden, i løbet af nogle år, vil i hvert fald et meget stort antal kommuner omkring de større bysamfund blive udviklingskommuner, som vil mærke det voldsomme pres, som staten altså intet eller næsten intet gør for at afhjælpe.

Jeg bemærkede, at fru Grethe Phillip rettede en venlig henstilling til regeringen om at huske på, at der var nogle kommuner, der havde det værre end andre. Det var meget smukt, og vi håber, at de milde ord nåede frem. Milde ord virker jo undertiden meget stærkt. I dette tilfælde er der i hvert fald grund til, at de skal gøre det, for der er realiteter i sagen.

Ved sidste års finanslovdebater berørte jeg et emne, som jeg nok tror det er nødvendigt at sige lidt om igen, nemlig spørgsmålet om, hvor ansvaret egentlig ligger for fordelingen af det offentliges midler. Det er som bekendt sådan, at finansministeriet er en slags overministerium, som ikke alene har det almindelige finansielle, økonomiske overblik, men som også er besat med overmennesker, der er i stand til at skønne over, om bevillingsansøgninger fra de enkelte ministerier er rimelige og retfærdige. Et aktstykke til finansudvalget slutter som bekendt med de magiske ord: Finansministeriets tilslutning foreligger, og det er jo godt. En gang i mellem har man en lille smule fornemmelsen af, at finansministeriet måske har lidt for meget finansiell forstand og lidt for lidt forstand på, hvad det drejer sig om i den enkelte sag. Men det får nu være.

Der lægges nogle budgetteringsrammer, der lægges nogle personalelofter, som vi alle ved, og ud fra dette planlægger man så alting. Det er smukt og nydeligt, men hvem er det egentlig, der lægger disse budgetteringsrammer, hvem er det, der lægger disse personalelofter? Hvilken mulighed har f. eks. folketinget eller finansudvalget for at tage stilling til disse ting, for at vurdere den baggrund, der findes for rammerne? Er det ikke sådan, at man her får en fuldbyrdet kendsgerning, hvor man kan sige: nå, og rette på nogle detaljer her og dér, men i virkeligheden er det finansministeren og finansministerens embedsmænd, som har

smidt nogle rammer hen til os på en eller anden måde, og dem må vi så acceptere. Hele prioriteringsopgaven er, så vidt jeg kan se, de facto taget ud af folketingets hænder, ligegyldigt hvor meget man taler om, at denne prioritering er så vigtig. Naturligvis kan man sige, at det er regeringens ansvar, og at vi eller i hvert fald et tilstrækkeligt flertal af os har tillid til regeringen, og så bliver spørgsmålet en sag mellem regeringen og dens flertalspartier, men er det egentlig helt tilfredsstillende, at det gøres på den måde?

Det gælder altså tallene for det kommende år, men det gælder vel også planlægningen for de kommende år. Vi får nogle tal, og spørgsmålet er: i hvilken grad fanger de, i hvilken grad fanger bordet, hvem er det, der har bestemt den kontrakt, der skal spilles efter? Ja, det er ikke finansudvalget, og det er ikke folketinget. Det er en eller anden grå instans — ikke et ondt ord om regeringen i denne sammenhæng — en eller anden grå instans, som man måske knap nok kan få fat på her i salen. Vi ved ikke rigtig, hvad det er, der sker, vi ved ikke rigtig, hvem det er, der planlægger; det eneste, vi med sikkerhed ved, er, at det er ikke folketinget.

I forbindelse med planlægningen er der naturligvis grund til at bemærke sig de udtalelser, som finansministeren er kommet med om det manglende overblik, som kunne konstateres i forbindelse med de reformer, som er blevet gennemført i 1960'erne, og som nu skal betales. Det er rigtigt, at det var sådan, og man kan meget beklage det. Man kan måske også her henvise til den beretning fra statsrevisorerne, som for nylig er kommet til folketinget, hvor sammenhængen mellem anlægsudgifter og driftsudgifter er blevet belyst, og hvor man jo også ser, at en række udgifter er trukket med, som man egentlig ikke havde forudset, da sagen var til behandling i første omgang.

En forklaring på, at det er sådan, skal nok findes i det politiske system som helhed. Der har nok i visse situationer været så lidt samarbejdsvilje mellem partierne og en så hæmningsløs konkurrence eller angst for, at andre skulle stjæle billedet fra én selv, at man gik med til noget, man egentlig havde en dårlig samvittighed af, at man lavede nogle hovedkulds kompromiser, som

[Poul Dam.]

blev dyrere og besværligere, end man ønskede. Man var bange for en politisk situation, som man ikke kunne mestre, og hvor man kunne miste de hellige stemmer. Hvad der er at gøre, ved jeg ikke. Vi ved jo, at samarbejde er noget, der altid indbydes til, og så ikke så forfærdelig meget mere.

I denne forbindelse, nemlig med reformerne og overblikket, vil jeg gerne komme med et par sidebemærkninger om § 31 i finanslovsforslaget. Denne nye formulering har vi jo, som det også har været nævnt, drøftet et par gange i finansudvalget, og vi skal naturligvis nu drøfte den nærmere. Der er to ting i det, som jeg gerne vil understrege. Det ene er, at hvis det vedtages i denne formulering, har man statueret, at folketinget vedtager andet og mere, end der står i en vedtaget lovtekst. Så har man nemlig også vedtaget nogle bevillinger, som står i bemærkningerne til en lovtekst, eller som i øvrigt er oplyst over for folketinget. Jeg er i og for sig ikke i tvivl om, at de forudsætninger, under hvilke en lov er blevet vedtaget, er en del af vedtagelsen, også allerede som det er nu, men det er dog måske noget, man må spekulere lidt mere over rent statsretligt, bl. a. fordi jeg har oplevet, at nogle mennesker havde glemt, at der var nogle forudsætninger for de afgørelser, der var truffet, og ved senere lejlighed benægtede forudsætningerne. Men jeg vil også fremføre, at det forekommer mig at være rimeligt at overveje, om den tanke, der nu er her, ikke skulle føres videre, derhen, at man i hvert eneste lovforslag eller som korrelat til hvert lovforslag havde en egentlig bevillingslov. Det er et system, der, som mange sikkert ved, anvendes i England, hvor en lov ledsages af en såkaldt money bill, hvor loven er én ting, og ved siden og umiddelbart efter den vedtages de bevillinger, som umiddelbart og direkte følger af loven. Jeg tror, at det på mange måder ville være en teknisk god reform, og det ville måske også mange gange gøre det betydelig klarere, hvad det var, der blev vedtaget i en bestemt situation.

Noget af det, der interesserede mig ved sidste års finanslovdebat, interesserer mig også i dag. Det er de reserver, som man arbejder med. Der er tale om i alt 260 mill. kr. afsat til tillægsbevillingsreserver og til

ny lovgivning. De 260 mill. kr., som nu forudses for 1970-71, skal sammenlignes med, at man i budgetoverslaget sidste år havde forudset 600 millioner på disse to konti for 1970-71. På samme måde er skønnene for de følgende år revideret. For 1971-72 var sidste år skønnet 1.000 mill. kr. til tillægsbevillingsbehov, nu står der 400 millioner kr. i overslaget. For 1972-73 var sidste år overslaget på 1.400 mill. kr. til tillægsbevillinger og ny lovgivning, nu forudses der 550 millioner.

Det vil altså sige, at der her foregår en ganske bevidst nedsættelse af stigningsstakten. Det er muligt, det kan holde. Hvis det kan holde, er det altså udtryk for, at man ønsker en væsentlig nedgang i udviklingen af det offentliges indsats og initiativer her i landet. Det, må jeg sige, anser jeg for at være overordentlig bekymrende, ikke mindst når man ser det i sammenhæng med, at regeringen er i gang med en perspektivplanlægning. Hvis man nemlig foretager en ekstrapolation af disse tal, kan man se, at i løbet af få år er det meningen at tillægsbevillingerne og reserverne dertil skal være nul. Ja, når de hele tiden glider nedad i forhold til det forrige skøn, må de blive nedsat til nul i løbet af nogle år.

Perspektivet synes altså at være, at dette land skal gå i stå, og det er måske i god overensstemmelse med i hvert fald det, der i gamle dage ansås for at være konservativ filosofi. Man kan naturligvis også, og det er naturligt for mig, spørge: kan denne regering overhovedet lægge planer for samfundets udvikling til 1985? Lever den i tilstrækkelig grad i nutiden og i den fremtid, vi kan skønne, til, at man kan få lagt rimelige, fornuftige udviklingsplaner frem til 1985? Har regeringen egentlig noget perspektiv, som gør det rimeligt at lave en planlægning for dette perspektiv? Jeg tror, den har et perspektiv og en filosofi. Jeg tror, den har den filosofi, at dette er landet, der skal gå i stå.

Ømann: Regeringen har jo opfordret folketingets partier til diskussion af de fundamentale svagheder i den danske økonomiske situation, som om det var noget, der var af naturgiven art, som om det var noget, der først skulle findes efter meget grundige efterforskninger.

[Ømann.]

Jeg tror, at man ved at gennemgå den økonomiske politik i regeringens periode kan finde meget væsentlige årsager til disse svagheder. Der er jo ført det, man kalder en stop and go-politik; det plejer man at kalde en politik, hvor det ene indgreb veksler med et andet af modsat karakter. Her har man oven i købet set, at de to slags indgreb er blevet anvendt samtidigt.

Vel, man startede med en hestekur, det vil sige en skarp finanspolitisk skattestråning; samtidig blev det proklameret, at nu skulle der føres en lavrentepolitik. Da det gik nogenlunde, frigav man långivningen med et eksplosivt resultat. Nationalbanken måtte støtte børsen meget kraftigt ved opkøb. Herved skete der en udpumpning af midler af ganske samme karakter, som hvis man havde trykt sedler. Hvad brugtes disse midler til? Ja, de brugtes for en stor del til byggeri. Men det er, som om diskussionen i dag har formet sig således, at det er byggeriet, der er skyld i den dårlige valutaisituation. Vi kan da rose os af, at der i hvert fald er blevet bygget, for det er jo det, der er årsagen til den dårlige situation.

Ja men det er jo ikke problemstillingen. Disse midler er for en stor del blevet brugt til byggeri, men til ukritisk byggeri. De er ikke først og fremmest sat ind på det byggeri, som befolkningen har behov for. Men meget store dele af disse midler er brugt til forbrug af varige forbrugsgoder, det kan man se alene af statistikken over indkøb af biler, og det er mekanismen med adgangen til tillægs lån i private ejendomme, der bærer en meget stor del af ansvaret for dette.

Store pengemidler har altså suset rundt. Der er trukket veksler på fremtiden, men disse midler har ikke fæstnet sig dér, hvor det samfundsmæssigt var ønskeligt, men er anvendt på en tilfældig måde, der intet har med en samfundsprioritering at bestille. Det har været et ret voldsomt økonomisk forløb omsætningsmæssigt bedømt, og der har fundet en omfordeling, en social omfordeling, sted under dette forløb, fordi man, for at dette overhovedet har kunnet lade sig opføre, gentagne gange har måttet stramme skatteskruen, og disse skatter har først og fremmest og hårdest hvilet på lønmodtagerne.

Nu har regeringen erkendt, at man ikke

kan forlade sig på at stramme skatteskruen igen og igen, men at der må gøres noget ved disse kapitalvandringer, og man lover altså bod og bedring i form af den buket, som blev forelagt her i går, og som vi er indbudt til at deltage i forhandlinger om. Den indeholder positive ting. Jeg må sige om forslaget angående parcelhusene, at det betegner jo et meget langt skridt i forhold til det konservative folkepartis tidligere standpunkt på dette område. Men jeg må dog samtidig sige, at den gamle ordningsindbyggede ulemper jo flytter med. Dette, at man får større rabat, jo større indkomst man har, dette, at man får et større fradrag, jo dygtigere man er til at stifte gæld, dette, at ordningen i sig selv indeholder en opfordring til gældsstiftelse, dette, at man bestandig har dette modsætningsforhold mellem lejere på den ene side og ejere på den anden side — ja, det afskaffes ikke med denne ordning. Og så er der en ting, som er udeladt: de meget, meget store fortjenester, der indhøstes ved salg af disse huse. Dette forhold er i sig selv en inflationskilde.

Der nævnes — det er ikke særlig udbygget — at man sigter imod normalisering af boligmarkedet. Hvis der herved tænkes på et oplæg til et nyt boligforlig, er der virkelig grund til at advare. Der er foretaget en grovsortering af långivningen, af obligationsudstedelsen, og der er foreslået en større selvfinansiering. Der er altså her tale om, at man klipper visse frynsere af den frie ret til trykning af obligationer af, men spørgsmålet er, om det redder lånesituationen, for samtidig udvider man låneadgangen på andre områder.

Er der ikke snart grund til at sige, at vi må tage boligbyggesektoren ud af den økonomiske sammenhæng? Vi skal have en boligfond, som sikrer en finansiering til lav rente. Vi skal have fastlagt sikkerhed for et forløb af boligproduktionen, så der kan ske en industrialisering og billiggørelse, så at man kan bygge 60.000 lejligheder for det, vi i dag betaler for 40.000. Det er vel alfa og omega for at få løst boligproblemet, for at få løst dette helt almindelige problem om et samfundsmæssigt behov, som jo alle har, og hvor det drejer sig om at sikre det på en sådan måde, at der bliver brugt en rimelig del af indkomsten til opfyldelse af dette behov.

[Ømann.]

Regeringen har ikke accepteret boligfondstanken, men en anden fondstanke, nemlig en fond i forbindelse med folkepensionen. Det er en meget spinkel fond, og så vidt jeg kan se, er det et påskud for at udskrive en ekstra skat. Det er en fond, hvori midlerne skal gå ind, men hvoraf de også går ud igen med det samme, og det er en skat af en sådan karakter, at man kan sige, at den hviler forholdsvis hårdest på de lavere indtægter, det er en proportional skat. Og de penge, der opsamles i fonden, ja, de skal altså bruges på børsen til at støtte obligationsmarkedet. Der er her tale om en form for tvangsopsparing.

Beslægtet med dette forslag er tankerne om kommunernes øgede selvfinansiering. Hr. Poul Dam har været inde på det. Det betyder jo bare en ekstra kommuneskat, en ekstra proportional kommuneskat. Der er foreslået opsparingspræmiering. Ja, præmiering af opsparing virker altid på den måde, at de, der har råd til at spare op, får en præmie, og de, der ikke har råd til at spare op, skal betale for denne præmiering. Det er altid en asocial ordning at lave opsparingspræmieringer. Det eneste virksomme incitament til forøget privat opsparing er at afskaffe inflationsforventningerne.

Der er meget få ting, der vedrører erhvervsudviklingen; skibskreditten omtales dog. Den skal der skæres ned på, for så vidt angår forhåndslåneordningen, og det kan man vel nok være betænkelig ved under hensyn til udviklingen i denne gren af industrien.

Dette program vender i hovedsagen den tunge ende nedad, men hertil kommer jo, at det skal gennemføres på baggrund af, at man forudser, at forbrugsudvidelsen i det kommende år bliver på knap 2 pct. Det vil altså sige en forbrugsudvidelse af en størrelse, som knap nok dækker befolkningstilvæksten. Og så er der tale om en reel forbrugsnedgang. Ja men en økonomisk politik skulle da gerne være mulig. Jeg tror ikke, dette er muligt, og jeg tror, at arbejdspladserne meget snart vil fortælle regeringen, at dette her lader sig simpelt hen ikke opføre. Det vil man også kunne fortælle med vægt på baggrund af, at man kan sige, at skal der skæres, ja, så er der forsømte områder, hvor man hellere skulle skære

først. Der er de samfundsskabte formueforøgelse — samfundsskabte, de tilhører ingen private — bankgevinster, spekulationsgevinster af mange arter. Der er skattesnyderiet, og der er de meget store avancer ved salg af jord og huse. Her er der utætheder og inflationssskabende elementer i det økonomiske system af ret stort format. Men det, der ligger bag ved det hele, det, der foruroliger regeringen, er jo valutaunderskuddet. Der er høj beskæftigelse, der er stigende eksport, der er gode afsætningsmuligheder, og så kunne man jo håbe, at valutaunderskuddet er opstået, fordi der er sket en meget kraftig industriinvestering, fordi der er sket en opbygning, der sikrer fremtiden, så at vor eksport engang vil overstige importen. For det må vel være det, man i den sidste ende skal sigte efter.

Men er det det, der er sket? Der er sikkert sket forøgede investeringer, men de er kommet meget sent i gang, til trods for at man jo meget hurtigt ændrede afskrivningsreglerne, om hvilke man engang hævdede, at de var alfa og omega for investeringslysten. Og man kan spørge: er den investering, der så kom i gang, den, der foregår nu, af tilstrækkeligt omfang? Er det, hvad vi behøver for at opbygge den industri, vi ikke kan leve foruden i 1970'erne? Det sidste tal, vi har for investeringerne på årsbasis, er 2,2 milliarder kr., det er for 1967. Det er jo ikke noget stort tal i forhold til det samlede nationalprodukt.

Der er grund til at takke handelsministeren, fordi han nu vil opbygge en udviklingsfond. Her er jo et andet felt, hvor man har en mistanke om, at de midler, der bruges til produktudvikling og til forskning, er meget små. Men industriopbygningen, er det ikke det overordnede, det altbestemmende for vor fremtidige levestandard, vor sociale lovgivning, vor kultur, ja, i den sidste ende afgørende for vore muligheder for at virke videre som selvstændigt menneskeligt samfund? Her er det vel, at netop den forgangne tid har vist os, at vort system er uegnet til at fremkalde denne opbygning, at profitmekanismen ikke duer, at investeringerne ikke er tilstrækkelige.

Se, for at bygge fremtiden er det klart, at man må ofre af nutidigt forbrug. Det er ikke noget, der bliver bestridt af mit parti; den forrige taler, hr. Poul Dam, var inde på

[Ømann.]

den samme tanke. Men der må være en klar sammenhæng mellem befolkningens ofre og det, der kommer ud af det. I dag kan man ikke forklare befolkningen denne nære sammenhæng. Indtrykket er, at det hele fuser ud til planløs virksomhed eller i værste fald havner som et kasseoverskud på 1.500 mill. kr., der så skal brændes.

Vi skal have en social sikring, der omfatter alle, en indtægtsbestemt folkepension, der koncentrerer al alderdomsopsparring. Herved kan der skabes en fond af en helt anden størrelse og karakter end den af økonomiministeren omtalte. Denne fond kan være ryggraden i samfundsudviklingen ikke bare ved at være sparebøsse, men ved at være det instrument, der styrer investeringerne og satses stort og koncentreret på de felter, der er fremtidens. Men allerede i dag er opsparringen jo slet ikke så lille; den er ganske pæn sammenlignet med andre lande. De midler, vi har, må bare kanaliseres til en bedre anvendelse.

Den rolle, Nationalbanken og dermed også pengeinstitutterne har spillet i obligations- og rentepolitikken i den senere tid, er jo ikke flatterende. Banken må under folketingets kontrol, og dermed må pengeinstitutterne under kontrol. Lønmodtagerne benytter lønkonti i stigende omfang. Hvis man koncentrerer disse indskud i en lønmodtagerbank, ja, så vil man få rådighed over store, likvide midler, som også kan bruges til styring. Udlånspolitikken fra det offentliges side må føres på en sådan måde, at den inspirerer, at den stiller udviklingsfremmende betingelser, og en afskrivningspolitik må udformes med samme indbyggede incitamenter.

I forhold til en sådan industripolitik synes jeg man må betegne tavsheden om disse emner i økonomiministerens redegørelse som ligefrem erhvervsfjendtlig. Der er ingen træk i forslagene, der beforder udviklingen.

Vi har mange inflationsfremmende mekanismer indbygget i dansk økonomi. Jeg har nævnt parcelhusene, man kan nævne jordpolitikken, og landbrugsstøtten er en tredje. Den må afvikles og erstattes med en produktiv investering.

Se, en lang række love, der hjælper erhvervslivet på vej og sikrer en hurtigere

vækst, det er noget, der vedrører de fundamentale svagheder i dansk økonomi, og jeg vil håbe, at der i de drøftelser, som nu skal foregå, vil være lejlighed til at komme ind på en sådan lovgivning.

Sigsgaard: I de seneste år har der været en række eksempler på stigende uro inden for vort økonomiske system her såvel som i udlandet. Folketing og regering er de instrumenter, der har til formål at regulere kapitalismen og bekæmpe krisetendenser og altså konsolidere det økonomiske system. Derfor er det i en finanslovdebat urimeligt kun at se på den offentlige økonomi; det må være den generelle økonomiske og politiske udvikling, der skal diskuteres.

Især den yderst ujævne udvikling i den kapitalistiske verden er påfaldende. Valutakriser har truet og er brudt ud flere gange, uden at det er lykkedes at forebygge dem. I udlandet og her har vi oplevet kolossale rentestigninger som udtryk for manglende balance mellem investeringer og kapitaltilvejebringelse, og disse stigninger rammer jo her i landet bl. a. beboerne i det byggeri, der opføres, urimelig hårdt. I lande som Frankrig, Italien og USA er der stigende social uro og arbejdsløshed, også herhjemme er uroen på arbejdspladserne voksende, dels fordi umyndiggørelsen af lønarbejderne bliver stadig tydeligere for mange, dels fordi de sociale forskelle mellem befolkningsgrupperne er voksende.

Et af de store problemer internationalt set er USAs store økonomiske og teknologiske overmagt. Det teknologiske gab mellem USA og Vesteuropa bliver stadig dybere, USA vinder stadig større kontrol over Vesteuropa. Også en stadig større del af det danske produktionsapparat beherskes af USA og i anden række af andre stærke magter. Det betyder naturligvis, at suveræniteten gradvis indskrænkes; USA og andre får stadig større indflydelse også på dansk økonomisk politik. Svaghedstendenserne i den kapitalistiske økonomi er ikke blevet udlignet af den stigende udbytning af udviklingslandene og af det efterspørgselspres, som Vietnamkrigen har forårsaget. Tværtimod har profitraten vist en stadig faldende tendens internationalt set. Denne internationale uro har i høj grad afspejlet sig også i dansk økonomi. Vi så det under valutakri-

[Sigsgaard.]

sen i maj, og vi har set det gennem rentestigningerne.

Finanslovforslaget indebærer jo en udgiftsstigning på 7 pct. målt i faste priser. En del af regeringens vælgere, der troede på alt det her med de store skattenedsættelser, vil jo nok undre sig lidt. Regeringen burde vel forklare dem, at den ud fra sine interesser er interesseret i at holde lønarbejderne i ro ved at sørge for en vis forbedring af den sociale forsorg og gerne en vis lønforbedring, dog altid sådan, selvfølgelig, at det ikke går ud over profitten. Jeg tror, at hr. Poul Dam maler en vis person på væggen, når han taler om, at der vil indtræde en standsning af al udvikling her i landet. Det er der ingen grund til at tro, for i det øjeblik sådanne forbedringer ophører, da der måske endda indtræder tilbagegang, har det økonomiske system, som vi lever under, og som bygger på, at lønarbejderne tvinges til at sælge deres arbejdskraft, mistet enhver berettigelse i lønarbejdernes øjne.

Dem, der trods økonomiske forbedringer er imod systemet og tilkendegiver det åbenlyst, slås der jo hårdt ned på, og til den brug har man politi, militær, efterretnings-tjeneste, hemmelige kartoteker og mere af samme skuffe. Det koster jo også en del penge, og de fjæler sig rundt omkring i det finanslovsforslag, vi her har fået forelagt. Vi har også set, at regeringen ikke viger tilbage for at gribe til den direkte undertrykkelse; det har vi set i de allerseneste uger.

Mange, også regeringsmedlemmer, påstår, at studenterne, folkene fra de beslagnede blade og andre venstreorienterede skulle være antidemokratiske, og under det påskud bruger man antidemokratiske midler imod dem. Man ved naturligvis udmærket, at de grupper, der antaster magtmonopolet i vort samfund, tvært imod at bekæmpe demokratiet ønsker det udvidet. De ønsker, at den magt og de formuer, som et lille mindretal i dag sidder på, skal ud til de mange, og det er derfor, de bliver bekæmpet. I andre lande i øst såvel som i vest bruges undertrykkelsen selvfølgelig i langt højere grad

Formanden: Det må være muligt at tale mindre højt i sidekabinetet.

Sigsgaard: De sidste dage har bragt meddelelser om eksempler på den slags meget voldsom undertrykkelse, som vi ikke kender her i landet, om mord på ledere af et amerikansk parti, de sorte pantere, begivenheder, der stærkt tyder på, at man i USA simpelt hen vil uskadeliggøre dette oppositionsparti med våbenmagt. Det er desværre ikke overdrevent at tale om fascistiske tendenser i dagens USA, det USA, som vi også økonomisk bliver stadig mere afhængig af.

Jeg har under tidligere finanslovdebatter stillet forslag om, at bevillingerne til efterretnings-tjenesten skulle udgå. Det har været lidt svært at formulere forslagene, for disse bevillinger står ikke opført på nogen særskilt post på finanslovforslaget. Da VS nok også vil stille ændringsforslag til dette finanslovsforslags anden eller tredje behandling, vil jeg bede finansministeren om allerede nu at oplyse, hvor store bevillingerne til efterretnings-tjenesten er også sammenlignet med sidste år.

Man siger jo, at folketinget skal kontrollere statens udgifter, men det er jo simpelt hen umuligt, når de ikke er at finde i finansloven. Jeg kan have set dårligt efter; jeg ved, at de tidligere år var disse udgifter ikke at finde i finansloven; ville man have kendskab til dem, måtte man stille et spørgsmål til en minister. De kan være kommet med i år, men hvis det ikke er tilfældet, vil jeg endnu en gang kritisere det stærkt. Det er umuligt for folketinget at udøve sin virksomhed på det område, kontrolområdet, når man ikke kan finde posterne frem på finansloven. Sidst har vi set et nyt eksempel på det i Kejsergadesagen. Omkostningen ved dette anlæg er, så vidt jeg ved, ikke opført nogetsteds og ikke bevilget af nogen politisk instans. Det siger en del om tingets faktiske indflydelse i dag og om, hvilke interesser tingets flertal varetager, at kun ganske få medlemmer har protesteret imod denne tilsidesættelse.

Den egentlige årsag til en lang række problemer, også økonomiske problemer, ligger i selve det samfundssystem, vi har, det kapitalistiske samfundssystem med de modsætninger, der findes i det, modsætninger mellem ejere og lønarbejdere, mellem rige og fattige eller i hvert fald mindrebe-

[Sigsgaard.]

midlede, mellem profitinteresse og interesse i menneskelig udvikling. De modsætninger kan tilsæltes for en tid, de kan mildnes, de kan camoufleres, men de kan ikke afskaffes, medmindre systemet som sådant afskaffes og erstattes med en demokratisk socialisme, en socialisme med økonomisk demokrati. Der er altså ikke, som jeg syntes jeg kunne høre det på hr. Poul Dam før, alene tale om, at man kan have mere eller mindre dygtige regeringer; der er tale om helt fundamentale ting i selve systemet, som giver anledning til de økonomiske vanskeligheder, som man så fra tid til anden griber ind over for på forskellig måde, men altid kun med midlertidig virkning.

Finansministeren er med rette bekymret over, at mere end 160.000 mennesker er ansat i statens tjeneste. Der er særlig grund til bekymring, fordi så mange er beskæftiget ved arbejde, der burde være overflødig. Når det ikke er det, skyldes det igen vort systems ringe funktionsduelighed, forældelsen af systemet, dets manglende tilpasning. Den måde, produktionen er organiseret på, skaber et stort behov for social forsyning, men den skaber også behov for f. eks. et monopoltilsyn, for et aktieselskabsregister o.s.v. for dog ligesom at holde lidt styr på galskaben. Endelig skaber den behov for fysisk beskyttelse af dem, der sidder på produktionsmidlerne, fordi det er et mindretal, der sidder ved magten, og derfor har vi militæret og en del af politiet. Her har vi en del af forklaringen på det store antal statsansatte.

Den økonomiske uro har medført en inflatorisk udvikling, der betyder, at lønningerne udhules. Finansministeren sagde, at han ville bekæmpe inflationen. Det plejer jo i borgerlige politikeres mund at betyde, at lønningerne skal holdes nede, medens priserne får noget friere slag. Arbejderbevægelsens Erhvervsråd har netop beregnet, at reallønnen ikke vil stige, men snarere falde i 1970 — her er der altså resultater af regeringens politik — og samtidig får priserne jo desværre lov til at stige, som vi ser det netop i denne tid bl. a. som følge af avancestoplovens ophævelse.

I samme forbindelse må jeg igen understrege den usociale tendens i den politik, der føres. Først lemper man afskrivningsreglerne både på driftsmidler og bygninger;

derpå stiger momsen, så genindføres opsparringsordningerne, og her på det sidste lemper man arveafgiften og foreslår store midler afsat til produktudvikling. Men penge til en virkelig effektivisering af skatteligningen kan ikke rigtig bevilges.

I denne forbindelse — vi har tidligere diskuteret det i folketinget — må det måske være rimeligt at spørge, hvad disse opsparringspræmieringer egentlig koster staten og dermed dem, der ikke kan spare op.

Regeringen taler en del om planlægning. En isoleret offentlig planlægning er af begrænset værdi, når private kan investere og disponere, næsten så tosset de vil hvor som helst, og en samlet investeringsplanlægning vil regeringen ikke rigtig høre tale om. I øvrigt understreges det gang på gang, at et af planlægningens formål er at begrænse stigningerne på statsbudgettet. Jeg har ikke noget imod rationalisering, jeg har endda talt stærkt for den; men reelt set er der ikke sket så forfærdelig meget.

Derimod må VS gå imod en væsentlig del af aktivitetsindskrænkningerne. Det er jo ikke sådan, at der i dag er hospitaler, skoler, veje, børnehaver og plejehjem nok; tværtimod er der stor mangel på dem, og alligevel vil finansministeren begrænse væksttempoet til fordel for den private produktion, og det er selvfølgelig de svageste, der rammes hårdest af en sådan politik.

Bag mange af økonomiministerens betragtninger i går lå, at opsparingen er for lille i forhold til investeringerne, og derfor skal den øges. Nu er ministeren naturligvis klar over, at opsparingen på ingen måde er særlig lav netop i Danmark, og jeg vil spørge ham, om det ikke kunne tænkes, at visse private investeringer er for store. Det er åbenbart et emne, man slet ikke har været inde på i regeringens forhandlinger op til økonomiministerens redegørelse her i går. Er ministeren tilhænger af, at snart hvert ledigt hjørne skal fyldes op af en benzinstation? Er ministeren tilhænger af, at der investeres store kapitaler i en lang række fabrikker, der så laver produkter af samme slags og til samme pris med kun navnet til forskel? Er ministeren virkelig tilhænger af, at dette skal kunne fortsætte, medens de mest nødvendige offentlige investeringer i skoler, plejehjem og sygehuse skal bremses? For det er faktisk her, der

[Sigsgaard.]

bremses, når regeringen bremser kommunernes lånoptagelse.

Hr. Ømann var så optimistisk at tro, at virkningen af indgrebene over for kommunernes lånemuligheder alene ville blive højere kommuneskat. Jeg tror desværre, man må erkende, at der i første række vil blive tale om en aktivitetsnedskæring, og at det antagelig også er det, regeringen sigter imod. Der er nemlig grænser for, hvor højt man rundt omkring i kommunerne vil gå med kommuneskatten, og derfor vil man nok gribe til aktivitetsnedskæringer, det vil sige nedskæringer på de områder, jeg har nævnt, f. eks. skoler, børneinstitutioner og institutioner for ældre. Der har efter min opfattelse ikke været lånt overflødig af kommunerne. Tværtimod er deres selvfinansiering, som allerede hr. Lysholt Hansen nævnte det i dag, i almindelighed ganske stor. For at klare bare de nødvendigeste opgaver har mange kommuner både måttet låne og samtidig gå i top med skatteprocenten.

Regeringen vil ikke gribe mærkbart ind over for overflødige erhvervsinvesteringer. Kun de offentlige investeringer skal begrænses, og derfor må regeringen prøve på at sætte opsparingen i vejret; nu lokker man så med bl. a. en boligopsparingsordning. Man skal huske, at sådanne ordninger altid er til fordel for dem, der har penge at spare op af, og må betales af dem, der ingenting har.

Regeringen vil forhandle med det sociale byggeri om selvfinansiering. Lad mig minde om, hvad bladet Boligens redaktør sagde, da statsministeren under bolighøringen i TV for nylig kom med det forslag. Han spurgte statsministeren, om han i fuldt alvor kunne mene, at netop beboerne i det almennyttige byggeri skulle betale for de sociale problemer, som politikerne har ansvaret for. Statsministeren blev redaktørens svar skyldig. Det ser desværre ud, som om regeringen virkelig har denne efter min opfattelse besynderlige anskuelse.

Økonomiministeren talte om en normalisering af boligmarkedet, og det er efter mine begreber sådan et lidt demagogisk begreb. Jeg må spørge ham, om det betyder fri lejefastsættelse, om regeringen tilstræber det, og hvornår regeringen tilstræber det. Til den tid vil de svagest stillede komme til at stå endnu svagere på boligmarkedet. Efter min ordbog er boligområdet først normaliseret, når den private ejendomsret til andres boliger er afskaffet.

Tilsyneladende lægger regeringen op til en fornyelse af boligforliget, men den socialdemokratiske boligordførers indlæg i dag lod glædeligvis forstå, at han i hvert fald er blevet klogere. Han advarede med indignation regeringen imod at lade provenuet af lejeforhøjelserne gå i ejernes lommer. Man kunne næsten ikke høre på ham, at hans eget parti, socialdemokratiet, ved boligforliget velvilligt hjalp til med at flytte nogle milliarder fra lejernes lommer og over i ejernes. Det vil socialdemokratiet åbenbart ikke være med til endnu en gang, og det er selvfølgelig glædeligt.

Hvad indgrebene over for obligationsmarkedet angår, tvivler jeg på, at regeringen er gået drastisk nok til værks. I stedet for at reformere hele kreditvæsenet nøjes man med nogle småændringer, der i hvert fald bl. a. vil bevirke, at folk tvinges ud på det grå eller sorte pengemarked. Regeringen vil etablere en fond via pensionsbidraget. Måske var det en idé at trække hele det offentligt støttede byggeri ud af obligatiionsfinansieringen og i stedet lade det finansiere over offentlige fonds til fast lav rente, sådan som Lejerforeningernes Fællesråd har foreslået det.

I øvrigt ser det ud til, at regeringen vil overlade det til organisationerne på boligområdet at løse boligproblemerne. Det er noget betænkeligt, ikke mindst når man ved, at kun lejernes LO repræsenterer lejerne i forhandlingerne med grundejerne, medens den anden store, landsomfattende lejerorganisation, Lejerforeningernes Fællesråd, er holdt udenfor. Jeg tror slet ikke,

[Sigsgaard.]

det er holdbart, at regeringen forlader sig på at overlade afgørelser til forhandling mellem sådanne parter, der ikke på langt nær dækker det område, hvis problemer de behandler.

Jeg skal ikke gøre flere bemærkninger til økonomiministerens redegørelse, før de forslag, den handler om, kommer til første behandling til januar.

Hvad finansloven angår, ved man, at vi har en række særstandpunkter, bl. a. på u-landsbistandens område. Militæruddannelserne må jeg også sige nogle ord om. Jeg må lige indskyde, at jeg i forgårs fik et brev fra en netop hjemsendt soldat, der håbede, at jeg her i tinget ville gøre opmærksom på, hvad han kalder det fantastiske pengesvineri i militæret. Brevet handler om det fænomen, der i militærsproget kaldes bortskydning og bortsprængning af tiloversbleven ammunition efter endt uddannelse af militære enheder. Brevskriveren beskriver fire episoder, han har oplevet. En dag skød tre 12,7 mm maskingeværer 3.000 patroner ud over en hede i Vestjylland. En anden dag var det 3.000 7,65 mm patroner, en tredje dag blev snesevis af håndgranater bortsprængt, og ved afslutningen af en øvelse i Oksbølterrænet skød man på 10 minutter 36 155 mm haubitsgranater ud i luften med den begrundelse, at man ikke gad tage dem med hjem. Soldaten anslår i brevet til mig, at alene de fire eksempler, som han altså selv har oplevet, har kostet 100.000 kr.; når man så tænker på, skriver han, hvor mange soldater der hver dag får ordre til at skyde løs blot for at komme af med ammunitionen, så forstår man, at militæret er kostbart.

Alle her ved, at masser af værnepligtige kan fortælle tilsvarende historier, og jeg synes lige, det skal frem. Når vi taler så meget om at spare, er det paradoksalt, at der inden for en enkelt sektor af det offentlige ødsles på den måde, uden at nogen her i folketinget tager til orde imod det. Militærvæsenet er jo kostbart. Finansministeren fremhævede, at stigningen fra 1970-71 til 1973-74 kun ville være 56 mill. kr., men han glemte i skyndingen at sige, at militæruddannelserne i 1970-71 stiger med små 200 mill. kr. i forhold til indeværende år, og det er dog ikke småpenge. 2,7 milliarder kr.

plus det, der er camoufleret under andre ministerier, skal der bevilges til militæret. Til freds- og konfliktforskningsinstituttet er der afsat 100.000 kr. eller lige så meget, som militæret koster på 20 minutter.

VS har ingen velvilje over for finanslovsforslaget.

Kai Moltke: Underligt nok sker der en hel del nyt i folketingets praksis i den nuværende situation. Vi fik først finansministerens forelæggelse af den nye finanslov, og så endelig i går, med meget knap tid til at læse den, fik vi fra økonomiministeren så at sige begrundelsen for, at finansloven kom til at se sådan ud, for det blev jo overladt til økonomiministeren at skildre de perspektiver og tilstande, som gør, at finansloven har fået det udseende, den har i år.

Hvad selve finansloven angår, tror jeg, de fleste her i salen og også uden for salen er temmelig klar over, hvilke afsnit af finansloven jeg ikke er særlig tilhænger af, og hvor jeg mener man kan gennemføre væsentlige besparelser. Jeg skal ikke på dette sene tidspunkt optage tingets tid med det.

Men tilbage bliver — og det er væsentligt — at den samme finansminister, der, så vidt jeg erindrer, for et par år tilbage noterede, at man ikke samlede på kasseoverskud, nu fremsætter et finanslovsforslag, hvor man pludselig har et kasseoverskud på 1,5 eller 1,6 milliard kr.; meningerne er jo delte. Det er dog ikke helt småting. Det er med andre ord penge, som er udskrevet i skat, ikke fordi staten skal bruge pengene til et eller andet nyttigt formål, men for at begrænse købekraften. Vi ved altså nu nøjagtigt, at det var en forbrugsbegrænsende foranstaltning, når skatteprocenten blev ansat til den højde, den har nu. Der er ikke noget umiddelbart behov, men befolkningen skal ganske simpelt drænes for en del købekraft, som man ellers siger vil have uheldige virkninger på udviklingen af prisniveauet og handels- og betalingsbalancen og medføre en hel række andre ulykker.

Dette er i sig selv interessant, men jeg må sige, at økonomiministerens redegørelse ikke gør problemerne mindre interessante. Hvorfor? Fordi det i virkeligheden i sit væsen er en erklæring om, at denne dræning på 1,5 milliard kr. ikke betragtes som tilstrækkelig, men at købekraften yderligere

[Kai Moltke.]

skal indskrænkes i den kommende tid gennem en hel række andre forholdsregler, som vi kun har en skitse til. Noget sådant kan godt gøre én betænkelig.

Det er umuligt her i dag at tage fat på hele det lovkompleks, som vil medføre en forskydning i befolkningens købekraft og en yderligere opsugning af penge, som for de flestes vedkommende er tjent ved hæderligt arbejde. Men man kan godt gå hen og blive lidt betænkelig ved blot nogle af de punkter, som nævnes i økonomiministerens redegørelse.

Jeg mener, at når der sker noget nyt, bør det noteres og noteres meget nøje, også her i Folketinget. Økonomiministerens redegørelse havde et nyt syn på realkredit. Så vidt jeg ved, var den juridiske formulering hidtil — det har jeg da i alle tilfælde hørt doceret i boligudvalget af realkreditdirektører — at det eneste hensyn, man ved udlånet skulle tage, skulle være pantets sikkerhed. Man bekender sig stadig væk til den frie realkredit, men så kommer pludselig den tilføjelse, at denne frie adgang til realkredit bør tilpasses efter nutidens forhold, og man fortsætter med at sige, at man navnlig tænker sig dette opnået ved, at grænsen for långivning i fast ejendom ikke som hidtil udelukkende skal være bestemt af ejendommens pantesikkerhed, men tillige bero på formålet med låntagningen. Det er vist nogle hensyn, jeg tidligere har foreslået her i tinget, som man her formelt henholder sig til. Det er et brud på princippet om, at sikkerheden alene er kriteriet.

Var det nu sådan, at man alene så på formålstjenligheden ved optagelse af lån i fast ejendom, ja, så ville jeg oven i købet give økonomiministeren en kompliment for, at han dog var nået et vist skridt videre; men så kommer der ord, som gør hele denne betragtning og hele denne filosofi illusorisk. Hvad munder det ud i? Det munder ud i, at efter at man først har pralet af, at man har afskaffet kreditrationeringen, indfører man kreditrationeringen på en ny facon ved, at der bliver nedlagt forbud mod at låne for så lang en periode, som man hidtil har kunnet. Og hvad betyder det? Det betyder i praksis, at man skal betale større indskud og derved enten giver dem, som har penge,

mulighed for først at sikre sig en lejlighed, eller også vælter byrden med indskuddene over på kommunerne, hvilket igen belaster de kommuners økonomi, som man her forlanger må holde op med deres låntagning og alt det andet.

Med hensyn til hele afsnittet om kommunerne giver jeg den socialdemokratiske ordfører, hr. Lysholt Hansen, så evig ret i, at efter at vi har fået en uanstændig høj skatteudskrivning i år, bliver der i virkeligheden givet grønt lys for kommunerne til at gøre det samme, ja, de er forpligtet til at gøre det samme i fremtiden. Det vil altså sige, at det, vi nu ser på skattebilletterne, kun er en lille forsmag på, hvad vi senere kan vente os i form af forhøjelse af de kommunale skatter.

Men så kommer vi til et helt andet problem. Vi når jo frem til både første, anden og tredje behandling af de forslag fra hr. boligministerens side, som allerede er omdelt, og som jeg ikke skal gå i enkeltheder med. Men alene titlerne på disse lovforslag virker skræmmende på mig. Hvis realkreditten virkelig skal reorganiseres til bunds, forudsætter det ikke blot en besparende administrativ forenkling, men kræver, at der ud fra hr. økonomiministerens præmisser sættes et yderst skarpt skel, så vi får institutioner, der finansierer nybyggeri, og andre institutioner, der efter konjunkturudviklingen kan disponere over det, der hedder tillægslån til ombygning og alt det andet. Hvorfor disse tre kreditorganisationer? Det kan da ikke være for at spare på administrationen, at man fortsat ved nybyggeri skal have hele tre forskellige instanser med vurderingsmænd, der undertiden er de samme, undertiden ikke er det, men som til syvende og sidst alle sammen beskæftiger sig med nybyggeriets finansiering og til forskellige kurser, efter som det er første, anden eller tredje prioritet. Hvorfor ikke tage tyren ved hornene og sige: det, vi trænger til, er én kreditorganisation, som forenkler tingene ved kun at beskæftige sig med udlån til nybyggeri, og så nogle andre, som efter forholdene, efter konjunkturerne, beskæftiger sig med, hvad der er råd til at yde af tillægslån, afhængigt af situationen, af den opsparing, som nu finder sted, osv. Det er en teknisk indvending og blot et lille

[Kai Moltke.]

fingerpeg om, at selve forenklingen af administrationen endnu har vide perspektiver og vide muligheder.

Men den anden ting, når man tager fat på selve realkredit og dens forskellige faktorer, er næsten endnu mere farlig, for var der fornuft i tingene, skulle realkreditinstitutionerne alene have monopol på udlån i fast ejendom. Og hvorfor? Man har prøvet rationering, man har nu prøvet det frie marked, man har fra Nationalbankens side prøvet på at begrænse tillægslåne, og hvilken situation opstår der så? At det, man ikke får gennem bankerne eller de officielle kreditinstitutioner, det får man pine-død gennem en række private investerings-selskaber; det får man fra det, som så smagfuldt her i salen bliver kaldt det grå, og som undertiden slår helt over i det sorte marked. Ja men kan man føre nogen fornuftig realkreditpolitik, når det kun er nogle få af de kreditinstitutioner, der giver lån i fast ejendom, som er underkastet nogen som helst kontrol, nogen som helst regulering, hvad renter angår?

Jeg samler undertiden på ting, jeg selv har rejst før; jeg kunne derfor lide at sige, at den 14. marts 1968 foreslog jeg noget så enkelt, som at det samlede beløb for pantebreve i fast ejendom ved hjælp af tinglysningskontorerne blev registreret. Kan finansministeren og økonomiministeren, når vi snakker alvorligt om realkredit, give den mindste oplysning om, for hvor mange milliarder kroner private pantebreve der verserer ved siden af de offentlige?

Hermed kommer vi så ind på den næste faktor, som undergraver realkredit, nemlig at disse private lån udmærker sig ved at tiltrække den opsparring, som vitterligt finder sted, ligesom råddent kød tiltrækker fluer, fordi renten undertiden bevæger sig helt op til det dobbelte af markedsrenten. Så er vi inde på det spørgsmål: vil det ikke fortsat trods voksende opsparring være yderst vanskeligt at få skaffet private købere til obligationer, når renten ligger et sted, lad os sige mellem 50 pct. og 100 pct. højere, hvis disse opsparere i stedet for anbringer pengene på det private låne-marked? Det fører mig til at sige: ja vel, bankerne har deres aftaler med Nationalbanken osv. osv., men var tiden ikke

inde til, at vi fik regnskaberne fra bankernes datterselskaber frem, regnskaber for de koncerner, hvor bankerne besidder over halvdelen eller en væsentlig del af den samlede aktiekapital, for det er jo dem, som mange gange er med til at organisere pantegælden ved de mindre officielle investeringer.

Så har man talt så meget om her, at forbruget skal begrænses og skæres ned. Også her slog jeg tilbage, for det er jo ikke første gang, jeg har beskæftiget mig med afbetalingshandelen; jeg tror oven i købet, at hr. finansministeren og jeg begge har beskæftiget os med den tidligere her i salen. Jeg brugte et beskedent tal for nogle år siden, idet jeg sagde, at den efterhånden årligt var oppe på en 3-4 milliarder kr., skønnet ud fra tal, som var angivet fra automobilhandelen, der sagde, at handel med biler kun udgjorde halvdelen af afbetalingshandelen. Nu så jeg i regeringsbladet Politiken for ganske kort tid siden, at jeg blev korrigeret for dette tal fra en 2-3 år siden, idet man nu nærmede sig de 6 milliarder kr. årligt i afbetalingskredit. Ja men hvordan kan det være, at der pludselig trods manglende opsparring kan skaffes så mange penge til finansiering af afbetalingskøb? Der ligger vel en vis forklaring i, at når man køber en bil, er renten vist i øjeblikket 22 pct. I radio- og fjernsynsbranchen var den ifølge monopoltilsynet oppe omkring de 30 pct., og går vi videre til andre brancher, vil man se, at man også her har renter, som virker betydelig mere tiltrækkende end både normal bankrente og den store rente, man får takket være de lave obligationskurser.

Jeg har endnu ikke hørt noget om, hvad regeringen tænker sig med hensyn til afbetalingshandelen, men en 5-6 milliarder kr.s kredit til at købe ting ind for, som folk ikke gennem deres arbejdsfortjeneste er i stand til at købe i øjeblikket, var dog sikkert en post, man skulle se på. Så ved jeg udmærket godt, at man har den universalløsning, at man kan gøre afdragstiden kortere og udbetalingen større og derigennem fremme opsparringen. Man kan sige, at når udbetalingen bliver større, når man frem til en situation, hvor der er foretaget en reel opsparring, før man køber kapitalgoderne, af hvilke en meget stor del i øvrigt er af udenlandsk oprindelse. Men efter min erfaring og efter at have talt med en sagkyndig om

[Kai Moltke.]

det må jeg sige, at spørgsmålet om større udbetaling i virkeligheden er et spørgsmål om, hvor god en kredit man har i en bank eller sparekasse, om man har så bred en margen ved værdistigning i éns ejendom, at man kan få en kassekredit; så kan man klare udbetalingen ved at trække på kreditten. Jeg vil meget indestændigt opfordre til, at man ser nøje på det spørgsmål, for med de hurtige afdrag gælder nogenlunde det samme: de kan bredes over en længere periode med de kreditforhold, vi har her i landet i øjeblikket, ikke mindst efter den nye ejendomsvurdering.

Jeg må også sige, at jeg er lidt urolig ved, at begrebet tillægslån nu også skal holdes uden for rationeringen i fremtiden; det er nøjagtig det samme, som den socialdemokratiske ordfører, hr. Ivar Nørgaard, gav udtryk for i sin tale her. Jeg har lige selv fået meddelelse om den nye vurdering af mit hus, og der var dog en lille smule stigning dér, der røg 70 millioner på i forhold til den sidste ejendomsvurdering . . . (*Munterhed*). Nej, ikke millioner, undskyld — jeg beder om at få det rettet til 70.000. Der kan dog måske, hvis man ikke har disse ting for øje, trækkes temmelig betydelige beløb af en kredit, som burde fordeles fornuftigt, og som i øjeblikket ikke er stor nok til at fremme de positive formål, som man skulle tilgodese.

Hvis man ikke tager spørgsmålet op om højrenten, ågeren, og mulighederne for at sætte juridiske grænser derfor — jeg ved, at det længe har ligget i et eller andet udvalg — så kan regeringen forkorte løbetiden for de officielle obligationer og meget andet, men så længe vi har de nuværende tilstande, så længe vi har det grå og sorte marked som grundlag for hele kassekreditten, vil kreditten være utilstrækkelig alligevel til de opgaver, der virkelig er brug for kredit til. Det drejer sig nemlig ikke om ét hold realkreditinstitutioner; det drejer sig i virkeligheden om, at realkreditten er blevet et spekulationsobjekt, der er meget lidt under kontrol, hverken af Nationalbank, regering, eller nogen som helst anden statsinstitution. Når vi alene for afbetalingshandelens vedkommende trods de høje renter, der hører med til denne finansiering,

har nået et tal på en 6 milliarder kr., samtidig med at man siger, at vi bruger 3 milliarder kr. for meget i øjeblikket, så står vi faktisk i den temmelig latterlige situation, at folk ikke køber for de penge, som de har for mange — for de har nemlig ikke for mange penge — men køber mod at betale en høj rente med penge, som de ikke har tjent. Det er måske det mest ufavorable forhold i øjeblikkets hele kreditsituation.

Når forholdene er sådan, tror jeg ikke, at de tanker, der er givet udtryk for her, er tilstrækkeligt gennemarbejdede, tilstrækkeligt gennemtænkt; og hvis jeg var medlem af et udvalg, ville jeg stille det direkte spørgsmål til finans- og økonomiministrene: hvad er den samlede årlige sum for afbetalingsforretningerne og deres finansiering? Hvilke renter er det, som trækker kapitalen den urigtige vej i denne situation? Hvad er den samlede pulje af private tillægslån, der er uden nogen som helst kontrol på et tidspunkt, da man udelukkende drøfter de officielle udlånsinstitutioner?

Man kan godt springe disse ting over og sige, at jeg kun repræsenterer mig selv her i folketinget — og det er dog altid noget; men hvis man samtidig repræsenterer lidt sund fornuft, bliver det spørgsmål, som trænger sig på. Ellers vil regeringen være tvunget til at vende tilbage og sige, at nu har vi et nyt hold regler. Men man behøver dog ikke at have været alt for længe herinde for at kunne huske, at 1966-boligforliget gav løsningen på boligspørgsmålet, nemlig udligningen mellem gamle og nybyggede lejligheder. I dag ser man socialdemokratiet og tre regeringspartier erkende, at det, som man troede var løsningen, ikke var nogen løsning, og at man derfor skal til at forhandle og begynde forfra igen.

Under sådanne omstændigheder er min sympati for finansloven ikke særlig stor. Med hensyn til de perspektiver, som er blevet fremlagt i forbindelse med den, skal jeg selvfølgelig med stor interesse studere enkelthederne i de lovforslag, som er bebudet, og dem, som senere fremkommer. Jeg mener blot, at man har en række usikre faktorer, som gør, at der på dette grundlag ikke skabes nogen stabilisering. Derimod tvivler jeg ikke om, at folk også nok i fremtiden bliver frarøvet endnu mere købekraft, uden

[Kai Moltke.]

at der af den grund skabes konstruktive løsninger.

Axel Ivan Pedersen: I den redegørelse, økonomiministeren gav folketinget i tirsdags om forskellige foranstaltninger, som regeringen ønsker gennemført som et led i den økonomiske sanering, sagde han, at der ikke er tale om kriseforslag, men om en langsigtet reform. Denne langsigtede reform skulle bl. a. gå ud på en indskrænkning i kommunernes lånemuligheder — et forhold, hvorom hr. Lysholt Hansen har gjort berettiget kritiske bemærkninger. Jeg skal ikke opholde mig herved, men nok så meget ved den omstændighed, at ministeren i samme forbindelse bemærkede, at de ændringer, der sker i kommunestrukturen pr. 1. april 1970, vil skabe mere bæredygtige enheder, der ligesom staten må skaffe sig midler til løsning af nye opgaver over skatterne.

Som hjemmehørende i det nuværende Thisted amt og valgt til dette ting i Viborg amt, netop de to amter, der skal sammenlægges, vil jeg gøre et par bemærkninger i anledning af de refererede ministerudtalelser, ikke mindst på baggrund af, at der tales om langsigtede planer.

Den tanke, at investeringsopgaver skal klares over skatterne, er næppe gennemførlig i de pågældende områder, da man her har landets højeste beskatningsprocenter, et forhold, som den lovgivning om ændringer i byrde- og opgavefordelingen mellem stat og kommune, som folketinget har vedtaget, ikke har rettet, idet den udligning mellem landets forskellige egne, som var til sigtet, er udeblevet og dermed også den ligestilling i befolkningens rettigheder og forpligtelser, som man foregav var tilsigtet, uanset hvor i landet man er bosat. Herom vidner ganske enkelt den kendsgerning, at man i visse egne af landet har kommunale beskatningsprocenter, der er dobbelt så høje som andre steder, som i øvrigt også anført af hr. Lysholt Hansen i dag. Jeg har en oversigt over, hvilke beskatningsprocenter man har måttet vedtage i de nuværende kommuner i Thisted og Viborg amter med henblik netop på sammenlægninger. Af denne fremgår det, at der er 9 kommuner i hele landet, der har fastsat en beskatningsprocent på 22, og de er alle beliggende i

Thy, altså i Thisted amt. Af 28 kommuner i landet, hvor procenten ligger mellem 21 og 22, er de 20 også beliggende i Thisted amt. Adskillige kommuner i Salling i Viborg amt og den nye Morsø storkommune har beskatningsprocenter mellem 20 og 21.

Disse høje beskatningsprocenter hænger naturligvis sammen med det lave beskatningsgrundlag, som i sig selv er udtryk for megen ledighed og for, at store dele af befolkningen i disse områder hører til de lavtlønnede grupper, til pensionistgrupper, ligesom det er udtryk for de dårlige indtjeningsmuligheder i landbruget. Det må formentlig stå regeringen helt klart, at i disse kommuner er der ingen mulighed for, før vilkårene ændres, over skatterne at fremskaffe midler til løsning af selv de nødvendige opgaver, som ændringerne i kommunestrukturen kræver løst.

I denne forbindelse kan jeg ikke lade være med at fremsætte den bitre bemærkning, at befolkningen i tillid til, at opgave- og byrdefordelingen ville skabe den nævnte ligestilling, foretog hensigtsmæssige sammenlægninger af kommunerne i disse områder på frivillig basis og på et tidligt tidspunkt med det resultat, at man blev unddraget tilskud på flere hundrede tusinde kroner; bl. a. i Morsø kommune, penge, som man ville have fået, hvis man havde ventet og ladet kommunalreformkommissionen foretage det fornødne.

Det er altså ikke nye byrder, vi ønsker lagt på befolkningen, herunder heller ikke skatteforhøjelser til såkaldte fondsdannelser, men derimod yderligere muligheder for erhverv og beskæftigelse, bl. a. gennem fremme af Sallingsundbroprojektet, som blev vedtaget for snart 4 år siden ved lov af 16. april 1966. I stedet for at gå i gang med dette brobyggeri synes man at omgås med tanker om at forringe såvel de beskæftigelsesmæssige som de erhvervsmæssige vilkår. Jeg tænker på de planer vedrørende Nord-sallingbanen, man har udtalt sig om i det pågældende udvalg. Jeg må i denne forbindelse minde om de løfter vedrørende denne bane, der blev givet i Sallingsundbrokommissionen, og som er omtalt i betænkningen pag. 67 ff., hvoraf det fremgår, at godstrafikken vil kunne opretholdes til 1980. Om persontrafikken vil jeg sige, at så længe hovedvej 26 A ikke er fuldt udbygget gen-

[Axel Ivan Pedersen.]

nem Salling, vil det ikke være rimeligt at nedlægge persontrafikken på Nordsallingbanen. Jeg vil også anse det for hensigtsmæssigt, at de vejarbejder, som skal udføres i forbindelse med broen, iværksættes, fordi det også har betydning for de erhvervsmæssige planlægninger og udbygninger.

Disse bemærkninger skal ikke opfattes som en almindelig kritik af regeringens oplæg eller af opgave- og byrdefordelingslovgivningen, om hvilken vi i vor egn kun kan sige: har den ikke gjort anden gavn, har den dog vist, hvor forfordelt nogle egne af landet er i forhold til andre. Det, jeg derimod ønsker, er, at dette ting og ikke mindst regeringen vil opfatte mine bemærkninger som et nødråb fra en egn, hvis befolkning ikke har fået og vel heller ikke foreløbig vil få sin retmæssige andel i de samfundsmæssige goder, som man gennem slid kæmper for — ja, som mange, f. eks. fiskerne, kæmper for med livet som indsats — medens man samtidig i rigeligt omfang skal være med til at bære de samfundsmæssige byrder. Det er derfor simpelt hen nødvendigt, at der træffes ekstraordinære foranstaltninger til imødegåelse af en i alle henseender uønsket udvikling, der kan medføre en fortsat afvandring fra disse egne, som kun vil være med til at forøge byrderne for de tilbageblevne.

Første næstformand (Kaj Andresen): Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Den næste sag på dagsordenen var:

Valg af 17 medlemmer til et udvalg angående forslag til folketingsbeslutning vedrørende idrættens forhold [af Kjeld Olesen m. fl.].

Valgt blev: *Simonsen, Knud Bro, Clara Munck, Poul Schlüter, Robert Christensen, Søren Jensen, Skov Thulesen, Gydemark, Martin Pedersen, Niels Helveg Petersen, Kjeld Olesen, Lene Bro, Falk Hansen, Orla Møller, Karl Max Rasmussen, Børge Schmidt og Ove Munch.*

Den sidste sag på dagsordenen var:

Valg af 21 medlemmer til et udvalg angående:

Forslag til lov om ændring af ligningsloven. (Ændringer vedrørende bolig i egen ejendom),

forslag til lov om ændring af lov om kreditforeninger,

forslag til lov om ændring af lov om hypotekforeninger

og

forslag til lov om ændring af lov om boligbyggeri.

Valgt blev: *Havnstrup Clemmensen, Poul Schlüter, Stetter, Knud Østergaard, Damsgaard, Anders Andersen, Henry Christensen, Ib Thyregod, Grethe Philip, Bernhard Baunsgaard, Niels Helveg Petersen, J. O. Krag, Kaj Andresen, Erling Dinesen, Grünbaum, Lysholt Hansen, Per Hækkerup, Helge Nielsen, Ivar Nørgaard, Ømann og Poul Dam.*

Første næstformand (Kaj Andresen): Der er ikke mere på dagsordenen.

Udvalget angående forslag til lov om ændring af kildeskatteloven, forslag til lov om ændring af lov om afgift af arv og gave og forslag til lov om ændring af landsskatteretsloven har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 11. december, kl. 10 med følgende dagsorden:

1) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om indfødsrets meddelelse.

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om værnepligt. (Nedlæggelse af lægdsmandsinstitutionen m. v.).

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om beskatning til kommunerne af faste ejendomme. (Lempelse af grundskyld af skovejendomme).

[Formanden.]

4) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om bolig sikring.

5) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om folkepension. (Forhøjelse af grundbeløb).

6) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om invalidepension m. v. (Forhøjelse af ydelser).

7) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om pension og hjælp til enker m. fl. (Forhøjelse af grundbeløb).

8) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om omsorg for invalidepensionister og folkepensionister. (Betaling for ophold på alderdomshjem og plejehjem).

9) *Fortsættelse af første behandling af:*

Forslag til finanslov for finansåret 1. april 1970-31. marts 1971.

Mødet hævet kl. 18.44.

38. møde.

Torsdag den 11. december kl. 10.

Formanden: Jeg har modtaget følgende skrivelse:

„Indenrigsministeriet.

København, den 10. december 1969.

Under henvisning til § 7, stk. 7, i forretningsordenen for folketinget skal jeg herved anmode om, at der må blive nedsat et udvalg på 21 medlemmer til be-

handling af det lovforslag om ændring af folketingsvalgloven, som agtes fremsat snarest efter, at folketinget har genoptaget sit arbejde efter juleferien.

Som begrundelse for min anmodning skal jeg anføre, at det pågældende lovforslag, der i det væsentlige vil komme til at vedrøre ændringer i valgkredsinddelingen, ikke vil kunne udarbejdes, førend de nye kommunenavne er endeligt godkendt, hvilket formentlig først vil være tilfældet omkring den 15. januar 1970, og det vil derfor være ønskeligt at få udvalgsbehandling påbegyndt på grundlag af det foreliggende uformelle materiale.

H. C. Toft.

/ Vilh. Brockmeyer.

Til folketingets formand.“

Hvis ingen gør indsigelse, betragter jeg tingets samtykke til nedsættelse af det pågældende udvalg som givet. (Ophold). Det er givet.

Den første sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om indfødsrets meddelelse.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 67) findes i tidenden sp. 1936).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Ingen bad om ordet.

Lovforslaget

vedtoges enstemmigt med 103 stemmer.

Formanden: Lovforslaget vil nu blive tilstillet statsministeren.

Den næste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om ændring af lov om værnepligt. (Nedlæggelse af lægdsmandsinstitutionen m. v.).

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 37) findes i tidenden sp. 1936).